

Broj: X-KR-08/489

Sarajevo, 10.07.2009. godine

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću sastavljenom od sudije Šabana Maksumića kao predsjednika vijeća, te sudija Snezhane Botusharove i Ljubomira Kitića kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog saradnika Lejle Konjić u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Ante Kovaća, zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c), e) i f) u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-106/06 od 24.03.2008. godine, nakon nakon održanog javnog glavnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Mirka Lečića, optuženog Ante Kovaća i branioca optuženog, advokata Dušana Tomića, donio je i javno objavio dana 10.07.2009. godine sljedeću:

P R E S U D U

Optuženi: ANTE KOVAĆ, zv. „Žabac“, sin Milke i majke Antunije rodene Vidović, rođen 05.01.1957. godine u Vitezu, ..., JMB ..., državljanin ... i ..., ..., oženjen, otac troje djece, bravar, SSS-Škola učenika u privredi, zaposlen u HPT Vitez, vojsku služio, LD 1.200,00 KM, posjeduje vlastitu kuću i putnički automobil marke „Mercedes“, u pritvoru po Rješenju Suda BiH broj X-KR-08/489 od 26.03.2008. godine

I

KRIV JE

Što je:

Za vrijeme ratnog stanja u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije R BiH i HVO-a, kršeći odredbe člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba u vrijeme rata od 12.08.1949. godine, tako što je:

1. U vremenskom periodu tokom aprila i maja 1993. godine, na području općine Vitez, kao zapovjednik brigadne Vojne policije „Viteške brigade“ HVO-a naređivao i odobravao njemu podređenim vojnim policajcima i zajedno sa njima vršio nezakonito lišavanje slobode i nezakonito zatvaranje civilnog bošnjačkog stanovništva u prostorije Radničkog univerziteta, Kino sale i u prostorije SDK-a u Vitezu, pa su tako nezakonito lišili slobode i zatvorili Enesa Šurkovića, Saliha Cicvaru, Edina Bešu, Ediba Zlotrga, Ermedina Gerina, Muhameda Šehaganovića, Sameta Sadibašića, Derviša Subašića, Bahtiju Sivro, Aliju Bašića, Suada Salkića, Ćazima Ahmića, Mirsada Ahmića, Ahmeta Kalču, Sulejmana Kavazovića, Senada Hidića i osobe pod pseudonimom B i D, kao i više od 250 civilnih lica bošnjačke nacionalnosti, gdje su ih vojni policajci kojima je on bio nadređeni i po njegovoj naredbi i odobrenju držali pod stražom u nehumanim uslovima, koji su mu bili dobro poznati, jer je u prostorijama u ovim objektima bilo smješteno veliki broj

osoba koje su spavale na podu i u sjedećem položaju, a dok su bili zatvoreni dobivali su jednom dnevno jedan oskudan obrok koji se sastojao od jedne četvrtine hljeba i riblje konzerve, da bi određeni broj zatvorenih civila vojni policajci u grupama, a uz njegovu naredbu i odobrenje, kombi vozilom odvodili na prisilan rad na mjestu zv. „Kratine“, „Krčevine“ i „Piriće“, da na opasnim mjestima, gdje su bile linije razgraničenja između jedinica HVO-a i Armije BiH, kopaju rovove i obavljaju druge fizičke poslove, iako je znao da su prilikom kopanja rovova zatvorenici Almir Gadžun, Redžep Zahirović, Adis Tuco i Jusuf Ibraković poginuli obavljajući ove radove, a neka zatvorena lica vojni policajci su odvodili iz Radničkog univerziteta u druge zatočeničke objekte koji su se nalazili u Šahovskom klubu i u logoru „Kaonik“ u Busovači.

2. Oko 18.04.1993. godine u Vitezu, u istom svojstvu kao pod tačkom 1. iz zatočeničkog objekta SDK-a u kome su se nalazila nezakonito zatvorena civilna osoba pod pseudonimom B, istu u toku noći izveo iz prostorija SDK-a, naoružan sa puškom i pištoljem, i odveo je u jedan stan koji se nalazio u zgradi zv. „Crnogorka“, u blizini zgrade SDK-a, i dok ju je vodio, psovao joj „balijsku mater“, a kada su ušli u stan, gurnuo je na jedan ležaj, rekavši „sad ćeš vidjeti ko je Žabac“ i naredio joj da se skine, a kada je ona to odbila, prišao je krevetu i udario je rukom u predjelu glave, te upotrebom sile, sa nje skinuo pantalone i donji veš i dok je ona plakala i govorila mu da to ne radi, nad njom, bez njenog pristanka, izvršio seksualni odnos-silovanje, a nakon toga je vratio u prostorije SDK-a.
3. Dana 21. augusta 1993. godine u Vitezu, u istom svojstvu kao pod tačkom 1. izreke presude, naredio vojnim policajcima da zaustave i privedu pred Zapovjedništvo vojne policije motorno vozilo marke „džip“, sa oznakom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, koje se uputilo iz Starog Viteza prema Zenici, a u kome su se nalazile bolesne civilne osobe bošnjačke nacionalnosti, osoba pod pseudonimom A, Nadžija Pekmić i Mirsad Grabus, koje su upućene na liječenje u bolnicu u Zenicu, te da ih protuzakonito liše slobode i nezakonito zatvore u prostorije Radničkog univerziteta – Doma kulture, gdje je nad njima izvršen pretres od strane vojnih policajaca i od njih oduzeti i prisvojeni svi vrijedni predmeti, zlatni nakit, novac, sat i dr., a nakon toga ih ispitivali na okolnosti vojnog stanja u mjestu Mahala, koje je bilo pod kontrolom jedinica Armije BiH, da bi nakon nekoliko dana nakon pritvaranja, Ante Kovać, dok se osoba pod pseudonimom A nalazila sama u jednoj kancelariji Doma kulture, istoj prijetio govoreći joj da nikada neće vidjeti svoju djecu, ispitujući je gdje se nalazi njen muž i o naoružanju u mjestu Mahala, da bi je tom prilikom udario rukom u predjelu lica, a nakon toga, držeći pištolj u ruci okrenut prema njenim prsima, naredio joj da se skine, a kada je ona to odbila i molila ga da to ne čini, snažno je gurnuo na krevet, čupajući sa nje odjeću, te bez njenog pristanka nad njom izvršio seksualni odnos – silovanje, a nakon toga joj zaprijetio da će je ubiti ako nekome bude govorila da ju je silovao.

Dakle, kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata i oružanog sukoba, učinio protizakonita zatvaranja i odvođenja u koncentracione logore, prisiljavanje druge osobe upotrebom sile i prijetnje na seksualni odnos – silovanje, prisiljavanje na prinudan rad i pljačku imovine,

čime je počinio

krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. KZ BiH:

- tačke e) i f) u odnosu na tačku 1. izreke presude
- tačka e) u odnosu na tačku 2. izreke presude
- tačke e) i f) u odnosu na tačku 3. izreke presude

sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Stoga ga vijeće ovog suda na osnovu odredbe člana 285. ZKP BiH, uz primjenu odredbi članova 39, 42. i 48. KZ BiH

OSUĐUJE

Na kaznu zatvora u trajanju od 13 (trinaest) godina.

II

Optuženom se u skladu sa članom 56. KZ BiH u izrečenu kaznu uračunava i vrijeme koje je proveo u pritvoru po rješenju Suda, počevši od 30.01.2008. godine pa nadalje.

III

Na osnovu člana 188. stav 1. ZKP BiH optuženi se obavezuje naknaditi troškove krivičnog postupka a o visini troškova Sud će odlučiti posebnim rješenjem, po pribavljanju potrebnih podataka.

IV

Na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećeni se sa imovinsko – pravnim zahtjevima upućuju na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

Tužilaštvo BiH je optužnicom broj KT-RZ-106/06 od 24.03.2008. godine optužilo Antu Kovača za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c), e) i f) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Optuženi Ante Kovač se tokom ročišta za izjašnjenje o krivnji izjasnio da nije kriv za djelo koje mu se stavlja na teret.

Tokom postupka, po prijedlogu Tužilaštva BiH, u svojstvu svjedoka su saslušani: Enes Šurković, Salih Cicvara, Edin Bešo, Edib Zlotrg, Ermedin Gerina, Muhamed Šehaganović, Samet Sadibašić, Derviš Subašić, Bahtija Sivro, Suad Salkić, Mirsad Ahmić, Sulejman Kavazović, Senad Hidić, Nadžija Pekmić, Kadrija Šabić – Haračić, Alija Bašić, Čazim

Ahmić, Enver Karajko, zaštićeni svjedoci A, B, C, D, te vještaci Abdulah Kučukalić i Alma Bravo-Mehmedbašić.

Tužilaštvo je u toku dokaznog postupka uvelo sljedeće materijalne dokaze, pod rednim brojevima kako je dalje navedeno: (T-1) Zapisnik o saslušanju svjedoka Enesa Šurkovića od 10.07.2006. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-2) Zapisnik o saslušanju svjedoka Saliha Cicvare od 11.07.2006. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-3) Zapisnik o saslušanju svjedoka Edina Beše od 16.10.2007. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-4) Zapisnik o saslušanju svjedoka Ediba Zlotrga od 16.10.2007. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-5) Zapisnik o saslušanju svjedoka Ermedina Gerina od 17.10.2007. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-6) Zapisnik o saslušanju svjedoka Muhameda Šehaganovića od 18.10.2007. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-7) Zapisnik o saslušanju svjedoka Sameta Sadibašića od 23.10.2007. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-8) Zapisnik o saslušanju svjedoka Derviša Subašića od 05.02.2008. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-9) Zapisnik o saslušanju svjedoka Bahtije Sivre od 07.02.2008. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-10) Zapisnik o saslušanju svjedoka Suada Salkića od 14.02.2008. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-11) Zapisnik o saslušanju svjedoka Mirsada Ahmića od 27.02.2008. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-12) Zapisnik o saslušanju svjedoka Sulejmana Kavazovića od 05.03.2008. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-13) Zapisnik o saslušanju svjedoka Ahmeta Kalče od 04.03.2008. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-14) Zapisnik o saslušanju zaštićenog svjedoka „B“; (T-15) Zapisnik o saslušanju zaštićenog svjedoka „C“; (T-16) Zapisnik o saslušanju zaštićenog svjedoka „D“; (T-17) Zapisnik o saslušanju svjedoka Senada Hidića od 19.02.2008. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-18) Zapisnik o saslušanju svjedoka Nedžije Pekmić od 10.07.2006. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-19) Zapisnik o saslušanju zaštićenog svjedoka „A“; (T-20) Zapisnik o saslušanju svjedoka Kadrije Šabić- Haračić od 17.10.2007. godine, broj KT-RZ-106/06; (T-21) Medicinska dokumentacija Udruženja građana (U.G.) MEDICA ZENICA koja se odnosi na svjedoka „A“ od 30.03.2006. godine; (T-22) Odluka o proglašenju ratnog stanja, Sl. List RBiH od 20.06.1992. godine; (T-23) Borbena zapovijed – naredba za sprječavanje napadanog djelovanja neprijatelja/ekstremnih muslimanskih snaga/ i blokada šireg prostora Kruščice, Vranjske i D. Večeriske, od 19.04.1993. godine; (T-24) Poduzimanje daljih borbenih djelovanja, od 16.04.1993. godine; (T-25) Izvješće pukovniku Tihomiru Blaškiću od 16.04.1993. godine; (T-26) Povlačenje postrojbi čete VP iz Travnika u Vitez od 16.04.1993. godine; (T-27) Zapovijed zapovjednicima „Viteške“ brigade i brigade „Zrinski“ od 17.04.1993. godine; (T-28) Upute o načinu postupanja Vojne policije u uvjetima važenja uredbe o primjeni ZKP u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti Hrvatske zajednice Herceg Bosna; (T-29) Uputstvo za rad postrojbi vojne policije Hrvatskog vijeća odbrane HZHB od 30.11.1992. godine; (T-30) Spisak djelatnika i vojnih policajaca IV bojne vojne policije Vitez, sa područja općine Vitez od 27.03.1993. godine; (T-31) Zapisnik brigadne policije od 23.08.1993. godine; (T-32) Zapisnik o pronađenom zlatnom nakitu kod osoba koje su pokušale da prebjegnu u Zenicu preko Crvenog križa na dan 21.08.1993. godine, od 23.08.1993. godine; (T-33) Bilten dnevnih događaja od 23. i 24. 08. 1993. godine; (T-34) Trebovanje hrane od 23.04.1993. godine; (T-35) Zapovijed na temelju saznanja i dojava građana iz Viteza od 01.05.1993. godine; (T-36) Spisak 13 vodećih Muslimana koji su uhapšeni u Vitezu od 15.05.1993. godine; (T-37) Zapovijed na temelju čl. 34. Propisnika o vojnoj stezi, a iz razloga predviđenih čl. 3. st. 1. tačke 6. i 8. istog Pravilnika od 01.06.1993. godine; (T-38) Spisak bezbjednosno-interesantnih lica za koja se osnovano sumnja da su odgovorni i u neposrednoj vezi u izvršenju zločina i genocida nad Muslimanima na području općine Vitez od 02.06.1993. godine; (T-39) Izreka na temelju saznanja od zapovjednika brigadne policije časnika Ante Kovaća, vezano za VP Dragana Križanca koji već duži period ne izvršava svoje obaveze od 25.06.1993. godine; (T-40) Izvod iz matične knjige umrlih za Jusufa Ibrakovića od 05.12.2007. godine; (T-41) Izvod iz

matične knjige umrlih za Adisa Tucu od 05.12.2007. godine; (T-42) Izvod iz matične knjige umrlih za Redžepa Zahirovića od 05.12.2007. godine; (T-43) Izvod iz matične knjige umrlih za Almira Gađuna od 05.12.2007. godine; (T-44) Zapisnik o saslušanju svjedoka Alije Bašića od 13.02.2008. godine; (T-45) Zapisnik o saslušanju svjedoka Čazima Ahmića od 14.02.2008. godine; (T-46) Timsko sudsko-psihijatrijsko vještačenje za svjedoka „A“, broj KT-RZ 106/06 od 30.10.2007.godine; (T-47) Sudsko-psihijatrijsko vještačenje za zaštićenog svjedoka „B“ od 22.10.2008.godine; (T-48) Psihološki nalaz za svjedoka „A“ broj 01-0124-2006 od 03.02.2006.godine; (T-49); Zapisnik o saslušanju svjedoka Envera Karajka od 25.09.2008. godine; (T-50); Izvješće zapovjedniku „Viteške brigade“ od 04.05.1993.godine; (T-51) Spisak privedenih lica, broj 0420-0471; (T-52) Spisak privedenih osoba koji su pušteni iz pritvora od 16.05.1993.godine; (T-53) Personalni karton časnika Ante Kovaća.

Na prijedlog odbrane optuženog saslušani su svjedoci: Ankica Pranjković, Željko Sajević, Mijo Đotlo, Mahmut Tucu, Abdulah Tucu, Dragan Križanac, Goran Kovač, Ilija Križanac, Dragan Toljusić, Slavko Vidović, Stipo Čeko, Nedim Bećirbašić, Ivica Rajić, Dejan Kovač, Vladimir Šantić, Zlatko Krišto, Paško Ljubičić, Mario Raić, Ivica Jukić, Boško Pavlić, te zaštićeni svjedoci 001, 002 i 003.

Odbrana optuženog Ante Kovaća je uvela sljedeće materijalne dokaze: (O-1) Zapisnik o saslušanju svjedoka Sameta Sadibašića od 23.10.2007. godine, broj KT-RZ-106/06 (dokaz Tužilaštva T-7), (D 1) Poziv za svjedoka Marija Rajića od 12.05.2009.godine; (D 2) Poziv za svjedoka Ivicu Rajića od 13.05.2009.godine; (D 3) Poziv za svjedoka Paška Ljubičića od 19.05.2009. godine; (D 4) Poziv za svjedoka Vladimira Šantića od 20.05.2009. godine; (D 5) Zapovijed zapovjednika brigade, broj 01-39.-1/93 od 22.03.1993. godine; (D 6) Zapovijed zapovjednika brigade, broj 01-27.-1/93 od 20.03.1993. godine; (D 7) Dostava medicinske dokumentacije iz bolnice „Dr. Fra Mato Nikolić“, broj 02-1315/09 od 23.06.2009. godine; (D 8) Poziv za svjedoka dr. Boška Pavlića od 23.06.2009. godine; (D 9/15-1) Izvješće zapovjednika brigade i brigadne V.P., broj 01504075-01504076; (D 9/15-2) Zapovijed zapovjednicima sektora obrane „Viteške brigade“, broj 01-178/93 od 24.04.1993. godine; (D 9/15-3) Telegram, priopćenje, broj 01-8-240/93; (D 9/15-4) Dopis zapovjednika brigade, broj 010011462 od 22.04.1993. godine i Spisak otpuštenih zatočenih lica, broj 01-157893 od 22.04.1993. godine; (D 9/15-5) Zahtjev zapovjednika, broj 01-4-560/93 od 24.04.1993. godine; (D 9/15-6) Dopuna zapovijedi, broj 01-4-666/93 od 27.04.1993. godine; (D 9/15-7) Spisak zatočenih lica koji ne smiju biti izloženi težim fizičkim naporima, broj 200-1/93 od 27.04.1993. godine; (D 9/15-8) Zapovijed pukovnika Tihomira Blaškić; (D 9/15-9) Zapovijed zapovjednika brigade, broj 01-211-2/93 od 30.04.1993. godine; (D 9/15-10) Izvješće o privođenju bojovnika, broj 01504033 od 14.05.1993. godine; (D 9/15-11) Izvještaj o dosadašnjem radu komisije, broj 364-1/93 od 24.05.1993. godine; (D 9/15-12) Izvješće zapovjednika V.P. od 28.05.1993. godine, broj 01504052; (D 9/15-13) Izvješće zapovjednika V.P. od 29.05.1993. godine, broj 01504051; (D 9/15-14) Izvješće zapovjednika V.P. od 08.06.1993. godine, broj 01504047; (D 9/15-15) Izvješće o pokušaju organiziranja nelegalne razmjene od 21.08.1993. godine, broj 01504041.

Završne riječi Tužilaštva

Tužilaštvo je svoje završne riječi iznijelo dana 01.07.2009. godine. Tužilaštvo navodi da iz iskaza saslušanih svjedoka (i optužbe i odbrane) proističe da su sve osobe koje su bile zatvorene u prostorije Radničkog univerziteta, Kino dvorane i SDK bile zaštićene osobe, nenaoružane civilne osobe bošnjačke nacionalnosti iz Viteza koje nisu bile uključene u

vojne aktivnosti, čime su prekršene odredbe člana 3. Ženevske konvencije IV. Dalje, Tužilaštvo ističe da je u inkriminisano vrijeme na području BiH već bilo proglašeno ratno stanje. Prema mišljenju Tužilaštva, tokom postupka su utvrđene činjenice da je optuženi Ante Kovać prema civilima nečovječno postupao, obzirom da ih je nezakonito lišavao slobode, nezakonito zatvarao, ovakve postupke naređivao i odobravao, držao civile pod stražom u nehumanim uslovima u objektima gdje su bili zatvoreni, bez dovoljno hrane, civili su odvođeni na prisilni rad na kopanje rovova na mjestima opasnim za njihov život. Tužilaštvo smatra da je dokazano i da je optuženi, prisiljavajući dvije ženske osobe, uz upotrebu sile i prijetnje, nad njima izvršio seksualni odnos-silovanje, te od dvije ženske osobe prisvojio njihovu imovinu. Svi ovi postupci optuženog, kako Tužilaštvo ističe, predstavljaju teške povrede ličnog dostojanstva, uvredljive i ponižavajuće postupke.

Prema mišljenju Tužilaštva, nesporna je činjenica da su zatvorene civile Bošnjake u prostorije Radničkog univerziteta dovodili i tamo čuvali pripadnici brigadne Vojne policije "Viteške brigade" čiji zapovjednik je bio optuženi, a nesporna je i činjenica da su privođeni iz svojih stanova, odnosno kuća, preduzeća i radnih mjesta.

Svjedoci odbrane koji su bili pripadnici brigadne Vojne policije, kako Tužilaštvo navodi, su nedosljedni u svojim iskazima, kontradiktorni i zbunjeni, pokušavajući da pomognu optuženom navodeći da optuženi nije bio njihov zapovjednik od aprila 1993. godine, te navodeći da Vojna policija nije hapsila i zatvarala civile, nego da su ih samo čuvali u tim objektima. Tužilaštvo napominje da su svi saslušani svjedoci koji su bili zatočeni u pomenutim zatočeničkim objektima izjavili da im niko nikada nije rekao, niti dao neki pismeni akt zbog čega su lišeni slobode i zatvoreni u ove prostorije.

Na kraju, Tužilaštvo navodi da veliki broj dokaza koji su izvedeni tokom glavnog pretresa potvrđuju naprijed navedeno, tj. da je brigadna Vojna policija, čiji je zapovjednik bio Ante Kovać, zajedno sa njim vršila nezakonito lišavanje slobode i zatvaranje civilnog bošnjačkog stanovništva, da su ih držali pod stražom u zatočeničkim objektima, u nehumanim uslovima i da su prema njima nečovječno postupali, kao i činjenicu da je optuženi naređivao, odobravao, kontrolisao, pravio spiskove, prijavljivao nedisciplinovane pripadnike Vojne policije, tj. imao je sva ovlaštenja kao zapovjednik. Tužilaštvo smatra da Sud, prilikom odmjeravanja kazne, treba imati u vidu težinu počinjenog krivičnog djela, kao i nastale posljedice, zatim okolnost da se radi o nasrtaju na lično dostojanstvo koje se ogleda u silovanju dvije ženske osobe, od kojih je jedna u vrijeme silovanja bila maloljetna.

Završne riječi odbrane

Branilac optuženog, advokat Tomić, je dana 06.07.2009. godine iznio završne riječi odbrane, navodeći da Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je Anto Kovać počinio krivično djelo za koje se tereti.

Prije svega, vezano za opće elemente predmetnog krivičnog djela, branilac tvrdi da nisu ispunjeni svi preduslovi koji su nužni da se konkretna djela koja se optuženom stavljaju na teret tretiraju ratnim zločinom u skladu sa Ženevskom konvencijom iz 1949. godine. Branilac ne spori da je postojao oružani sukob između HVO i Armije BiH u relevantno vrijeme, ali, prema njegovom mišljenju, nije dokazano da je predmetni sukob bio međunarodni po svojoj prirodi. Nadalje, on tvrdi da nije utvrđen neksus između počinjenog zločina i optuženog, te da žrtve navedenih zločina nisu spadale u kategoriju zaštićenih lica tj. civila. Branilac osporava i komandnu odgovornost optuženog, te tvrdi da su njegove zapovjesti bile „tehničke prirode“.

Dalje, branilac tvrdi da krivična djela iz tačke 2. i 3. optužnice nisu ratni zločini, te zbog toga osporava nadležnost Suda BiH (naime, branilac smatra da stvarnu nadležnost za suđenje tih djela ima Kantonalni sud u Novom Travniku). Branilac, pored toga, tvrdi da su žrtve navodnih silovanja „dva montirana svjedoka“ pod zaštitom osobe C, te da su na osnovu navodno preživljenog silovanja obje oštećene dobile penziju.

Branilac navodi da je optuženi do 02.06.1993. godine bio pripadnik brigadne Vojne policije, a tek iza tog datuma je imenovan kao zapovjednik. Prema braniočevim navodima, ime optuženog je zloupotrebavano prilikom potpisivanja dokumenata, a koji se odnose na kažnjavanje bojovnika i pretrese stanova tj. on tvrdi da je na većini tih dokumenata fingiran potpis optuženog i to prije nego što je formalno postao zapovjednik. Također, branilac se osvrnuo na hijerarhiju i vojnu strukturu u HVO tvrdeći tako da je optuženi bio na samom dnu komandnog lanca.

1. Procesne odluke Suda

1. 1. Odluke o isključenju javnosti

U ovom krivičnom predmetu su u smislu Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Zakon o zaštiti svjedoka) u toku prethodnog postupka određene mjere zaštite za četiri svjedoka optužbe, na način da su im dodijeljeni pseudonimi A, B, C i D. Tužilaštvo je na glavnom pretresu za ove svjedoke, uz njihovu saglasnost, predložilo da se tokom svjedočenja isključi javnost u skladu sa članom 235. ZKP BiH. Razlog koji je Tužilaštvo navelo je zaštita ličnog života ovih svjedoka. Tužilaštvo je svoj prijedlog obrazložilo navodima da su svjedoci A, B i D žrtve krivičnihopravnih radnji, te da o onome što im se desilo ne zna niko izuzev članova njihove najuže porodice. Svjedok C je usko povezan sa jednim od zaštićenih svjedoka, te bi i njegov interes došao u pitanje ako bi javno svjedočio.

Obrana optuženog se nije protivila ovakvim prijedlozima Tužilaštva, te je vijeće prihvatilo saglasan prijedlog obje strane i donijelo odluku da se prilikom saslušanja navedenih svjedoka isključi javnost u skladu sa članom 235. ZKP BiH. Vijeće je pri donošenju odluke imalo u vidu međusobnu saglasnost strana, kao i odnos između prava svjedoka na zaštitu privatnog života i prava javnosti na pravilno i pravovremeno informisanje. Jasno da je isključenje javnosti izuzetak od pravila javnosti postupka. Međutim, u konkretnom slučaju, vijeće je ocijenilo da se isključenjem javnosti postiže željeni cilj, a to je sprječavanje štetnih posljedica po svjedoke, dok će se informisanje javnosti omogućiti na drugi, prihvatljiviji način. Vijeće je pri donošenju odluka o isključenju javnosti uzelo u obzir specifičnost sadržaja iskaza zaštićenih svjedoka koji bi vrlo lako mogli otkriti njihov identitet.

Dakle, vijeće je, pored zaštitne mjere dodjele pseudonima, tokom saslušanja pomenutih svjedoka, u skladu sa zakonskim odredbama, isključilo u potpunosti javnost, nalazeći neophodnim pojačanje mjere pseudonima koja je osnovna mjera u zaštiti identiteta ovih svjedoka.

Vijeće napominje da je optuženi, kao i njegovi branioci u svakoj gore navedenoj situaciji bio upoznat sa identitetom zaštićenih svjedoka i cjelokupnim sadržajem njihovih iskaza.

Osim svjedoka optužbe, i odbrana je dana 17.11.2008. godine Sudu dostavila prijedlog u kojem traži određivanje mjera zaštite za tri svjedoka odbrane, na osnovu člana 3. Zakona o zaštiti svjedoka i člana 235. ZKP BiH. Predložene mjere su se ogledale u dodjeli pseudonima, te u isključenju javnosti tokom njihovog svjedočenja. Branilac je u obrazloženju ovog prijedloga naveo da se radi o osobama bošnjačke nacionalnosti koje smatraju da bi njihovo svjedočenje moglo ugroziti sigurnost njih samih i njihovih porodica.

Navedeni prijedlog je branilac i usmeno izložio tokom glavnog pretresa održanog dana 03.02.2009. godine. Tužilaštvo se nije protivilo prijedlogu odbrane, te je vijeće u skladu sa članom 3. Zakona o zaštiti svjedoka svjedocima čiji su lični podaci precizirani u prijedlogu odbrane od 17.11.2008. godine dodijelilo pseudonime 001, 002 i 003 i proglasilo tajnim sve njihove lične podatke. Dodatno, tokom svjedočenja ovih lica bila je isključena javnost. Vijeće je na osnovu informacija koje je iznijela odbrana utvrdilo da se radi o svjedocima koji smatraju da postoji razumna osnova za bojazan da bi njihova lična sigurnost ili sigurnost njihovih porodica bila dovedena u opasnost zbog njihovog učešća u ovom postupku, odnosno da bi takva opasnost vjerovatno proistekla kao posljedica njihovog svjedočenja u ovom postupku. Detaljniji razlozi koji su vijeće opredijelili da odredi zaštitne mjere ovim svjedocima (a koji se odnose na samu ličnost svjedoka) ovdje neće biti izneseni kako bi se ostvarila adekvatna zaštita ovih svjedoka.

1.2. (Ne)prihvatanje određenih dokaza od strane Suda

1.2.1. (Ne)prihvatanje dokaza Tužilaštva

Tokom dokaznog postupka Tužilaštva, prilikom uvođenja materijalnih dokaza, odbrana je istakla prigovor relevantnosti na neke od predloženih dokaza, dok je u odnosu na neke od dokaza koji su korišteni pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) istakla da se radi o dokumentima koji ne sadrže datum i potpis, te da kao takvi nisu autentični.

Vežano za prigovore koji se odnose na relevantnost, vijeće je predložene dokaze optužbe prihvatilo iz razloga što ih je ocijenilo relevantnim za predmetni postupak (suprotno od mišljenja koje je istakla odbrana). Ovaj zaključak vijeća se posebno odnosi na dokaze koji su već bili predmet dokaznog postupka u drugim predmetima pred MKSJ.

Sljedeći prigovor odbrane, koji se odnosi na autentičnost dokaza koji su pribavljeni od strane MKSJ, vijeće također cijeni neosnovanim. Naime, članom 3. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH (Zakon o ustupanju) određeno je da se dokazi koji su pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu koristiti u postupcima pred sudovima u BiH. Nadalje, član 8. istog zakona omogućava korištenje dokumentacije i ovjerenih kopija (dokaza MKSJ) te propisuje da kopije mogu biti ovjerene, između ostalog, i zajednički za više dokumenata (ili više stranica jednog dokumenta) i elektronski od strane MKSJ. Dokazi na čije uvođenje je odbrana istakla prigovor su pribavljeni upravo od MKSJ i radi se o kopijama koje su elektronski ovjerene. Prema tome, vijeće je dokaze prihvatilo cijeneći da je njihova autentičnost potvrđena upravo na način propisan članom 8. stav 2. Zakona o ustupanju.

1.2.2. (Ne)prihvatanje dokaza odbrane

Odbrana je u spis dostavila prijedlog dokaza odbrane od 16.11.2007. godine koji je uključivao, pored ostalog, prijedlog saslušanja 41 svjedoka. Vijeće je razmotrilo ovaj prijedlog, te je prihvatilo da se sasluša ukupno 24 svjedoka. Na pretresu održanom dana 16.12.2008. godine odbrana optuženog je odustala od saslušanja svjedoka Zvonke Čilića navodeći da bi njegovo svjedočenje bilo samo ponavljanje već iznesenih informacija.

Prilikom odlučivanja o pomenutom prijedlogu odbrane, vijeće je imalo u vidu sljedeće.

Članom 241. stav 1. ZKP BiH propisano je: „Dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća je da se stara za svestrano pretresanje predmeta, utvrđivanja istine i otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari”.

Nadalje, član 262. stav 3. ZKP BiH određuje: „Sudija, odnosno predsjednik vijeća će u odgovarajućoj mjeri kontrolirati način i redoslijed ispitivanja svjedoka i izvođenja dokaza, vodeći računa da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno za utvrđivanje istine, da se izbjegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja.”

U ovom konkretnom slučaju, vijeće je, pazeći na svoje obaveze u pogledu “razjašnjenja stvari,” nedozvoljavanja nepotrebnih ponavljanja, te obezbjeđenja pravičnog suđenja u razumnom roku, u pojedinim fazama postupka odredilo dužinu vremena za saslušanje predloženih svjedoka ili odbilo saslušanje svjedoka čije bi svjedočenje bilo irelevantno. Na ovaj način izbjegnuta su ponavljanja u dokaznom postupku i nepotrebno prolongiranje istog, ali je istovremeno ostavljen dovoljan prostor stranama u postupku da pred Sudom izvedu sav relevantni dokazni materijal.

Naime, odbrana je predložila saslušanje većeg broja svjedoka na iste okolnosti, u odnosu na tačku 1. optužnice (oko 17 svjedoka). Vijeće je detaljno razmotrilo prijedlog odbrane u svjetlu svojih obaveza, te zaključilo da bi saslušanje svih predloženih lica dovelo do odugovlačenja postupka u smislu ponavljanja istih okolnosti od strane većeg broja lica, što ni na koji način ne doprinosi efikasnosti utvrđivanja istine. Saslušanje većeg broja lica u odnosu na iste okolnosti bi dovelo do nepotrebnog gubljenja vremena. Imajući to u vidu, kao i pravo optuženog da sasluša svoje svjedoke, vijeće je dalo pravo izbora odbrani da izabere koje svjedoke će pozvati u okviru određenog broja dana, odnosno sati koje je vijeće predvidilo za saslušanje predloženih svjedoka.

Dalje, osim svjedoka koji bi svjedočili na iste okolnosti, odbrana je predložila veliki broj lica koji bi svjedočili o karakteru optuženog. Međutim, vijeće cijeni da je svjedočenje lica o karakteru optuženog i o pojedinačnim, izolovanim primjerima kada je optuženi pomogao nekome od njih, irelevantno za utvrđivanje odgovornosti optuženog u odnosu na radnje opisane u dispozitivu optužnice. Istovremeno, u onoj mjeri u kojoj su svjedočenja o karakteru optuženog bila relevantna za odmjeravanje kazne, vijeće je cijeno takve navode koji su sadržani u velikom broju svjedočenja koja je vijeće odobrilo.

Optuženog su od početka glavnog pretresa zastupali izabrani branioci, advokati Dragan Barbarić i Branka Praljak. Supruga optuženog je dana 05.01.2009. godine otkazala punomoć braniteljici Praljak, te je u postupku ostao advokat Barbarić kao jedini (izabrani) branilac optuženog. Nakon što je advokat Dragan Barbarić dana 23.02.2009. godine otkazao punomoć optuženom, postavljen mu je branilac po službenoj dužnosti, advokat Dušan Tomić. Vijeće je advokatu Tomiću omogućilo da se upozna sa predmetom, odobrivši mu za

to vremenski rok koji je tražio. Nakon protoka tog perioda, advokat Tomić je podnio novi prijedlog dokaza odbrane. U tom prijedlogu advokat Tomić, između ostalog:

- traži da se ponovno saslušaju svi do tada saslušani zaštićeni svjedoci, kako Tužilaštva tako i odbrane. Radi se o svjedocima sa pseudonimima A, B, C i D (na strani optužbe) i svjedocima 001, 002 i 003 (na strani odbrane). Advokat Tomić, naime, smatra da izabrani branioci optuženog nisu dovoljno ispitali ove svjedoke, te tvrdi da oni nisu vodili odbranu optuženog na ispravan način;
- ostaje kod prijedloga da se saslušaju Mario Čerkez (koji je bio predložen kao svjedok odbrane od strane advokata Barbarića), te dodatno predlaže da se na okolnosti uloge optuženog u inkriminisano vrijeme saslušaju i Paško Ljubičić, Vladimir Šantić i Tihomir Blaškić. Naime, branilac smatra da su do sada saslušavani samo „obični policajci“, te da bi predložene osobe, koje su u inkriminisano vrijeme imale komandnu ulogu, mogle dati vrijedne i korisne informacije za odbranu;
- predlaže i da optuženi ponovo iznese svoju odbranu.

Tužilaštvo je izrazilo protivljenje prijedlogu za saslušanje zaštićenih svjedoka Tužilaštva, napominjući da su svi ti svjedoci već direktno ispitani na ročištima kada su pozivani, kao i unakrsno od strane odbrane. Tužilaštvo je mišljenja da je odbrana imala priliku postaviti pitanja koja su čak izlazila iz okvira unakrsnog ispitivanja, na što ni Sud ni Tužilaštvo nisu iznosili primjedbe. Nadalje, Tužilaštvo napominje da su osobe A i B žrtve silovanja, te da bi ponovno saslušanje izazvalo traume kod tih svjedoka i dovelo do pogoršanja njihovog zdravstvenog stanja. U vezi sa prijedlogom odbrane za ponovno saslušanje zaštićenih svjedoka odbrane, Tužilaštvo je također izrazilo protivljenje smatrajući da je to suvišno, a posebno kada je riječ o svjedoku 002 koji je već bio i svjedok optužbe.

Tužilaštvo se nije složilo ni sa prijedlogom odbrane da se u svojstvu svjedoka odbrane saslušaju Mario Čerkez, Tihomir Blaškić, Paško Ljubičić i Vladimir Šantić. Mišljenje Tužilaštva je da ova lica ne bi mogla iznijeti neke nove i relevantne informacije vezano za optuženog.

Tužilaštvo se nije protivilo prijedlogu da optuženi ponovo iznese svoju odbranu.

Nakon što je detaljno razmotrilo argumene odbrane, kao i protivljenje Tužilaštva, vijeće je odbilo prijedlog za ponovno saslušanje već saslušanih zaštićenih svjedoka (i odbrane i Tužilaštva).

Vijeće je, imajući u vidu mandatornu prirodu odredbi iz člana 241. stav 1. kao i člana 262. stav 3. ZKP BiH, cijenilo sve okolnosti konkretnog slučaja, a posebno sljedeće.

Prije svega, kada se radi o svjedocima optužbe čije ponovno saslušanje odbrana predlaže, vijeće podsjeća da je u vrijeme kada su ovi zaštićeni svjedoci svjedočili pred Sudom optuženi imao dva branioca, advokate Dragana Barabarića i Branku Praljak. Pri tome vijeće posebno skreće pažnju na činjenicu da se radi o izabranim braniocima. Oba izabrana branioca su bili prisutni na nastavcima glavnog pretresa na kojima su zaštićeni svjedoci optužbe saslušavani i vršili su unakrsno ispitivanje tih svjedoka. Neke od spornih svjedoka je i sam optuženi unakrsno ispitao. Sva četiri zaštićena svjedoka su iscrpno ispitani, a vijeće je u cilju sveobuhvatnog utvrđivanja činjenica u toku unakrsnog ispitivanja svjedoka od strane odbrane u određenoj mjeri dozvolilo i pitanja koja su izlazila iz okvira ranijeg direktnog ispitivanja.

Nakon dokaznog postupka Tužilaštva, advokat Barbarić je Sudu dostavio prijedlog dokaza odbrane u kojem nije predloženo da se niti jedan od zaštićenih svjedoka optužbe ispita i kao svjedok odbrane. Prema tome, očigledno je da su branioci koji su tada zastupali optuženog, pa i sam optuženi, smatrali da su ti svjedoci u dovoljnoj mjeri već ispitani. Neophodno je imati u vidu da se radi o zaštićenim svjedocima, od kojih su neki traumatizovani, posebno svjedoci koji su žrtve silovanja. Vijeće nalazi da bi ponovno pozivanje ovih svjedoka iste izložilo daljoj traumatizaciji koja u postojećim okolnostima nije ničime opravdana.

U pogledu zaštićenih svjedoka odbrane, vijeće je cijeno da su isti detaljno i iscrpno ispitani u vezi svih navoda iz činjeničnog opisa optužnice. Dodatno, svjedoci su iscrpno ispitani i na okolnosti koje su navedene u pismenom prijedlogu odbrane. Svjedoci su iznijeli detaljna saznanja koja imaju o radnjama optuženog.

Vijeće cijeni da je u toku ispitivanja zaštićenih svjedoka optuženi imao obezbijedenu adekvatnu odbranu, te da je i sam aktivno učestvovao u pretresu, u skladu sa svojim pravima. Činjenica da optuženi nije opozvao punomoć ovim braniocima upućuje na zaključak da nije došlo do situacije u kojoj je optuženi bio eventualno nezadovoljan pruženom odbranom od strane tadašnjih branilaca. Na upit Suda zašto je došlo do otkaza punomoći od strane advokata Dragana Barbarića optuženi je, između ostalog, izjavio da nije došlo do poremećaja u saradnji, te da nije bilo „nekih“ nesporazuma između njega i branioca.

U vezi sa naprijed navedenim, vijeće ukazuje na praksu Suda za ljudska prava u predmetu *Kamasinski v. Austria*¹ u kojem je, pored ostalog, navedeno da je vođenje odbrane prvenstveno stvar dogovora između optuženog i njegovog branioca, bilo da se radi o izabranom braniocu ili o braniocu postavljenom po službenoj dužnosti. Od nadležnih organa se zahtijeva, u skladu sa članom 6. Konvencije, da intervenišu samo u slučaju kada je došlo do propusta od strane branioca po službenoj dužnosti da efikasno zastupa optuženog, te kada je Sud na neki način upoznat o postojanju takvog propusta. U ovom konkretnom slučaju, kako je to naprijed istaknuto, vijeće je zaključilo da je optuženi u relevantnom dijelu pretresa imao adekvatnu odbranu.

Vijeće je, u pogledu neprihvatanja predloženih dokaza od strane advokata Tomića, također imalo u vidu i zaključke Suda za ljudska prava u predmetu *Perna v. Italy*². Naime, u tom predmetu je iznesen stav da prihvatanje dokaza primarno spada u domen domaćeg prava određene države i opće je pravilo da domaći sudovi odlučuju o ovom pitanju. Nadalje, stav je Suda za ljudska prava da je u nadležnosti domaćeg suda da odluči o dopuštenosti, odnosno prihvatljivosti dokaza koje optuženi predlaže.³ Stoga, optuženi svoj zahtjev za saslušanje određenog svjedoka mora potkrijepiti objašnjenjem razloga iz kojih je svjedočenje tog lica relevantno i važno za konkretni predmet⁴.

Nadalje, vijeće skreće pažnju na dužnost svakog branioca, uključujući onog koji se uključi u predmet koji je u toku, da se detaljno upozna sa istim i obavlja svje dužnosti kvalitetno i sa visokim stepenom ažurnosti. Pri tome, vijeće ne isključuje mogućnost da je u određenim slučajevima gdje dođe do promjene branioca neophodno ponovno izvođenje pojedinih

---

¹ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Kamasinski v. Austria*, paragraf 65.

² Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Perna v. Italy*, 25. juli 2001, Application No. 48898/99, paragraf 26., zatim predmet *Van Mechelen and Others v. the Netherlands*, 23. april 1997.

³ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Vidal v. Belgium*, 22. april 1992, No 235-B, paragraf 33.

⁴ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Engel and Others v. the Netherlands*, 8. juni 1976., No. 22, paragraf 91., također predmet *Bricmont v. Belgium*, 7. juli 1989., No. 158, paragraf 89.

dokaza, i to onda kada bi suprotna odluka dovela odbranu u nepovoljan položaj i dovela u pitanje pravičnost postupka prema optuženom. To nije bio slučaj u ovom predmetu. Vijeće je našlo da su u ovom predmetu, kako ranije izabrani branioci, tako i branilac Tomić, ispunili svoje dužnosti, te kompetentno zastupali interese i odbranu optuženog u različitim fazama postupka. Pažljivo prateći tok cijelog postupka, vijeće nije našlo da je zahtjev da se pomenuti svjedoci ponovo saslušaju nakon promjene branilaca bio objektivno opravdan.

Dakle, iz već navedenih okolnosti, vijeće smatra da je optuženi imao obezbijedenu adekvatnu odbranu, da je njegovo pravo na pravično suđenje u potpunosti ispoštovano, te da bi ponovno izvođenje dokaza rezultiralo nepotrebnim odugovlačenjem postupka, bez ikakve dokazne vrijednosti po sam postupak.

Kada je u pitanju ranije pomenuti prijedlog branioca Tomića da se saslušaju Mario Čerkez, Tihomir Blaškić, Vladimir Šantić i Paško Ljubičić u pogledu uloge optuženog u kritičnom periodu, vijeće je dozvolilo da se pozovu dvojica od ovih lica, po izboru odbrane. Naime, i prema navodima odbrane, sva četiri predložena svjedoka bi svjedočili kumulativno, odnosno na iste okolnosti (uloga optuženog i njegovo djelovanje u inkriminisano vrijeme). Na ove okolnosti vijeće je u ranijem toku postupka već saslušalo veći broj svjedoka odbrane, te bi saslušanje još četiri lica dovelo do nepotrebnog odugovlačenja postupka.

Vijeće je prihvatilo prijedlog odbrane da optuženi ponovno iznese svoju odbranu te odredilo da optuženi svjedoči na kraju dokaznog postupka. Ovakav redoslijed svjedočenja svakako stavlja optuženog u bolju poziciju u smislu da je njegov branilac bio u mogućnosti da ga ponovo direktno ispita na kraju postupka u vezi sa svim činjeničnim navodima iznesenim u ranijim fazama suđenja.

1.2.3. Protok roka od 30 (trideset) dana

Član 250. stav 2. ZKP BiH određuje: "Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju".

U ovom konkretnom slučaju, između glavnog pretresa održanog 30.03.2009. godine i glavnog pretresa održanog dana 05.05.2009. godine protekao je vremenski period duži od 30 dana. Međutim, iako je između ova dva datuma bilo zakazano ročište za dan 23.04.2009. godine, na to ročište nisu pristupili ni optuženi ni njegov branilac te je iz tog razloga ročište odgođeno. Naime, na pomenuti glavni pretres branilac Tomić nije pristupio iz razloga bolesti, a optuženi također nije pristupio iz zdravstvenih razloga, o kojima postoji medicinska dokumentacija u spisu (dijagnozu o zdravstvenom stanju optuženog na ovaj dan iznosi kako zavodski ljekar tako i ljekar specijalista / sudski vještak). Osim toga, vijeće nije bilo u mogućnosti zakazati niti jedno ročište prije 05.05.2009. godine iz razloga što je branilac Sudu dostavio dopis iz kojeg je vidljivo da na Sud ne bi, iz zdravstvenih razloga, mogao pristupiti prije tog datuma.

Na sljedećem održanom glavnom pretresu (dana 05.05.2009. godine) niko od strana u postupku, kao ni branilac optuženog, nisu istakli prigovor na nastavak pretresa, odnosno nisu zahtijevali da pretres počinje iznova. Nakon toga, na glavnom pretresu održanom dana 14.05.2009. godine, branilac je istakao prigovor u pogledu kontinuiteta glavnog pretresa

(vezano za prethodni period), ne dajući nikakvo racionalno objašnjenje zašto ovaj prigovor nije istakao na glavnom pretresu dana 05.05.2009. godine.

Vijeće je razmotrilo navedeni prigovor odbrane, te je, imajući u vidu naprijed navedeno, ocijenilo da nije došlo do primjene člana 250. stav 2. ZKP BiH (u smislu odlaganja pretresa za više od 30 dana). Naime, vijeće cijeni da je pretres u ovom predmetu bio zakazan u zakonskom roku koji nije duži od 30 dana. Vijeće je, imajući u vidu obaveze iz navedenog člana, vodilo računa o tome da pretres bude zakazan unutar redovnih zakonskih rokova. Do neodržavanja glavnog pretresa na pomenuti datum (23.04.2009. godine) je došlo isključivo iz razloga neprisustva optuženog i njegovog branioca. Dok vijeće, na osnovu podnesene dokumentacije, može prihvatiti kao opravdano odsustvo optuženog i njegovog branioca na dan zakazanog pretresa, bilo bi potpuno nelogično kada bi u ovakvim okolnostima vijeće bilo prisiljeno da ponovi cijeli postupak.

Vijeće cijeni da postoji osnovna razlika između odlaganja i neodržavanja glavnog pretresa u roku od 30 dana. Po mišljenju vijeća svrha citirane odredbe jeste da se zaštite prava optuženih na suđenje u razumnom roku na način da se spriječi nemar sudećeg vijeća u urednom zakazivanju i održavanju pretresa. Ova odredba svakako nije mogla imati za cilj da se prisili sudeće vijeće (zajedno sa ostalim učesnicima, uključujući svjedoke) da ponovi cijeli dokazni postupak u okolnostima gdje je pretres uredno održavan unutar zakonskih rokova, a njegov kontinuitet u jednom momentu usporen iz razloga koji su potpuno izvan kontrole vijeća. Takav ishod bi bio suprotan samoj srži odredbe čiji je cilj uredan i blagovremen tok postupka.

Kao što je već navedeno, vijeće je održavanje glavnih pretresa zakazivalo u skladu sa zakonom naznačenim rokovima, posebno pazeći na prava optuženog kao i na njegovu sposobnost da prisustvuje suđenjima. Glavni pretresi u ovom predmetu su uglavnom zakazivani jedan do dva mjeseca unaprijed tako da su sa zakazanim ročištima bili na vrijeme upoznati svi učesnici u postupku. Dakle, vijeće svojim postupanjem nije prouzrokovalo neodržavanje pretresa u navedenom roku, a nastavak pretresa nakon što su optuženi i njegov branilac bili u mogućnosti da prisustvuju ni na koji način nije oštetio prava optuženog, te je bio u interesu blagovremenog okončanja pretresa.

1.2.4. Štrajk glađu

Dana 20.05.2009. godine, optuženi je stupio u štrajk glađu tvrdeći da je navodno prevaren od strane ranijeg advokata i tužioca jer su ga nagovorili da se brani šutnjom, te zbog svog zdravstvenog stanja i zbog odluke Suda (vezano za skraćivanje liste svjedoka) koju je optuženi okarakterisao kao uskraćenje prava na odbranu. Dana 04.06.2009. godine optuženi je prekinuo štrajk glađu. U periodu u kojem je štrajk trajao vijeće nije održavalo ročišta u ovom predmetu.

2. Primjena KZ BiH

Optuženi se tereti za počinjenje krivičnog djela iz KZ BiH koji je donesen 2003. godine, dakle nakon perioda relevantnih događaja iz optužnice. Inkriminisane radnje optuženog su, u momentu kada su počinjene, predstavljale krivično djelo kako u skladu s općim načelima međunarodnog prava tako i prema Krivičnom zakonu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), koji je bio na snazi u relevantnom periodu. Prilikom odlučivanja o presudi, vijeće se, dakle, prije svega bavilo pitanjem primjene zakona, imajući u vidu odredbe članova 3., 4. i 4. a) KZ BiH, te člana 7. Konvencije.

Vijeće smatra direktno relevantnim za ovo pitanje pristup koji je usvojilo Apelaciono vijeće ovog suda u predmetu Ivica Vrdoljak, kako slijedi.

“Članom 3. KZ BiH (načelo zakonitosti) propisano je da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo zakonom, tako da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna. Dalje, član 4. KZ BiH propisuje da se na učinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, a ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta zakon izmjeni primjenjuje se zakon koji je blaži za učinioca.

Načelo zakonitosti sadržano je i u članu 7. stav 1. Konvencije. Pri tome je potrebno napomenuti da Konvencija ima prioritet u primjeni nad svim ostalim zakonima u BiH (u skladu sa članom 2. stav 2. Ustava BiH). Navedenom odredbom Konvencije se zabranjuje teža kazna od one koja je bila primjenjiva u momentu kad je krivično djelo počinjeno, ali se ne propisuje primjena najblažeg zakona.

Sud je posebno imao u vidu odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu Abdulahim Maktouf (broj AP-1785-06) iz koje proizilazi da je primjena KZ BiH u predmetima krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (a koja djela su počinjena prije stupanja na snagu ovog zakona) u skladu sa Konvencijom kao i Ustavom BiH. Međutim, u ovoj odluci Ustavnog suda se ne tvrdi da je KZ BiH uvijek blaži, te da se kao takav uvijek može (i treba) primijeniti. Također, pomenuta odluka ne može biti osnov za generalno referiranje na istu. Naprotiv, svaki pojedini slučaj mora se u svjetlu primjene odgovarajućeg zakona posebno cijeniti. U odluci Ustavnog suda je zaključeno da u konkretnom predmetu KZ BiH nije teži od Krivičnog zakona koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Ni Konvencija ne poznaje termin blaži zakon, nego da se ne može primijeniti teži zakon (član 7. stav 1. Konvencije).⁵

Apelaciono vijeće dalje navodi:

“Jedino u slučaju kada se utvrdi da KZ BiH nije teži od zakona koji je važio u vrijeme izvršenja, tek tada se KZ BiH može primijeniti na konkretan predmet.”⁶

Dakle, zaključivši da primjena KZ BiH nije u suprotnosti sa Ustavom BiH i Konvencijom, vijeće mora analizirati pitanje da li je KZ BiH teži od KZ SFRJ.

Mada Ustavni sud nije došao do konačnog zaključka po ovom pitanju (a i Apelaciono vijeće podsjeća da se isto mora analizirati posebno vezano za okolnosti svakog pojedinog predmeta), vijeće nalazi direktno primjenjivim sljedeće tumačenje u predmetu Maktouf:

“68.... [K]oncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cilja koji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona.

⁵ Presuda Apelacionog vijeća, Ivica Vrdoljak, X-KRŽ-08/488, 29.01.2009., strana 11

⁶ Presuda Apelacionog vijeća, Ivica Vrdoljak, X-KRŽ-08/488, 29.01.2009., strana 12

69. U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela.»

Dakle, Ustavni sud jasno ukazuje da, ukoliko je KZ SFRJ za određeno krivično djelo propisivao smrtnu kaznu, to je svakako relevantno u kontekstu odlučivanja da li je KZ BiH teži od tog zakona. Drugim riječima, postojanje smrtne kazne u KZ SFRJ se ne može jednostavno ignorisati i taj zakon tumačiti blažim iz razloga što je, ostavljajući na stranu smrtnu kaznu, propisivao niži maksimum od KZ BiH kada je u pitanju najteža zatvorska kazna.

Polazeći od ovih principa, vijeće je izvršilo analizu relevantnih zakonskih odredbi ranijeg zakona (KZ SFRJ) i KZ BiH, te došlo do sljedećih zaključaka.

KZ SFRJ je u odredbama relevantnim za ovaj predmet omogućavao izricanje smrtne kazne,⁷ dok je prema KZ BiH najveća kazna koju je moguće izreći kazna dugotrajnog zatvora (u najdužem trajanju od 45 godina). Istovremeno, minimum zatvorske kazne koja se može izreći za krivično djelo koje se optuženom stavlja na teret u KZ SFRJ iznosi pet (5) godina dok je prema KZ BiH taj minimum 10 godina. Apelaciono vijeće je u sličnim okolnostima zaključilo da je, po pitanju same kazne, primjena KZ SFRJ povoljnija kada se radi o minimumu kazne koja se može izreći za predmetno krivično djelo, dok je s druge strane KZ BiH povoljniji u pogledu maksimalne kazne za konkretno krivično djelo.⁸

Međutim, u jednom aspektu tumačenja Apelacionog vijeća, ovo vijeće smatra da se ne može „odgoditi“ razmatranje težine (odnosno primjene) zakona do kraja procesa vijećanja, odnosno nakon što je vijeće razmotrilo dokaze, došlo do zaključka o dokazanosti krivnje, uzelo u obzir otežavajuće i olakšavajuće okolnosti i donijelo zaključak o kazni. To bi značilo da vijeće treba optuženog (ukoliko postoji dovoljno dokaza o krivnji) prvo osuditi pa tek onda odlučivati o primjeni zakona. Takav pristup prema mišljenju ovog vijeća nije moguć jer proces presuđivanja mora početi od tačke određivanja primjenjivog zakona, pa samim tim i elemenata krivičnog djela, prije nego što vijeće može odlučivati o dokazanosti krivice i odrediti odgovarajući kaznu.

Vijeće smatra da je u ovom pogledu njegov stav u skladu sa već citiranim mišljenjem Ustavnog suda koji napominje da nije moguće jednostavno “odstraniti” jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije. Dakle, zakon se mora posmarati u cijelini kada se razmatra pitanje njegove težine. Nadalje, to pitanje se mora razmotriti na početku vijećanja, prije nego što vijeće donese zaključak o tome da li je krivnja optuženog dokazana (i prije nego što dođe do razmaranja krivične sankcije u odnosu na konkretne navode optužnice).

Drugim riječima, ovo vijeće smatra da nije moguće ocijeniti istu zakonsku odredbu KZ SFRJ blažom u jednom predmetu, zato što će osuđenom vjerovatno biti određena kazna bliža minimumu, a težom u drugom predmetu zato što je moguće da se optuženom odredi maksimalna kazna. Ukoliko je za određeno krivično djelo propisana smrtna kazna, težina te odredbe se ne može odrediti odstranjivanjem maksimalne kazne već se mora uzeti u obzir maksimalna moguća kazna. Kao što je već obrazloženo, u tom momentu vijeće ne može znati da li će krivnja optuženog biti dokazana i kakva će kazna biti određena ukoliko dođe do osude.

⁷ Krivični zakon SFRJ, 1976. godina, član 34.

⁸ Presuda Apelacionog vijeća, Ivica Vrdoljak, X-KRŽ-08/488, 29.01.2009., strana 12

Za konkretnu situaciju u ovom slučaju vijeće ocjenjuje KZ BiH kao blaži zakon jer isti kao maksimum predviđa dugotrajni zatvor, dok bi u slučaju primjene KZ SFRJ optuženom, ukoliko je osuđen, mogla biti izrečena smrtna kazna.

3. Ocjena dokaza

3.1. Opća razmatranja u vezi sa ocjenom dokaza

Vijeće je u ovom postupku cijeno dokaze u skladu sa primjenjivim procesnim zakonom, primjenivši prema optuženom pretpostavku nevinosti propisanu članom 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opći princip prava prema kojem je obaveza Tužilaštva utvrđivanje krivice optuženog izvan svake razumne sumnje.

Osim što iskaz svjedoka treba biti dat iskreno, neophodno je i da je iskaz pouzdan. Imajući to na umu, vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina prije davanja iskaza, prisutna nesigurnost usljed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja tih događaja. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, vijeće je posebno cijeno njihovo držanje, ponašanje i karakter, razmotrivši u odnosu na njih i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom. Osim toga, vijeće je imalo u vidu i protok vremena od kada su se kritični događaji desili, te u skladu sa tim sjećanje svjedoka koje je zasigurno pretrpjelo određene promjene, odnosno nemogućnost pamćenja svih detalja i okolnosti koje su postojale u vrijeme kada su krivičnopravne radnje izvršene.

Vežano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), vijeće ističe da su u praksi ovog suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih dokaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima. Osim toga, vijeće podsjeća da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

Vijeće je imalo u vidu i praksu Suda za ljudska prava⁹ prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

Imajući sve to u vidu, detaljnom ocjenom svih provedenih dokaza, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti, vijeće je utvrdilo sljedeće.

3.2. Uloga optuženog

Prije razmatranja konkretnih elemenata krivičnog djela, te činjeničnih navoda i dokaznog materijala vežanog za konkretne tačke optužnice, vijeće će se prvo pozabaviti pitanjem svojstva u kojem je optuženi počinio krivična djela koja su niže opisana. Optužnica ga tereti da je konkretne krivičnopravne radnje počinio u svojstvu zapovjednika Vojne policije „Viteške brigade“ u periodu od polovine aprila do kraja augusta 1993. godine.

Iz iskaza svih saslušanih svjedoka, posebno svjedoka odbrane, proističe da je sjedište „Viteške brigade“, kao i brigadne Vojne policije, bilo u prostorijama zgrade Radničkog univerziteta, poznatije kao Dom kulture u Vitezu. U sali kino dvorane istog kompleksa je bio smješten najveći broj zatočenih civila. Svjedoci su kompleks nazivali „kino“ ili „Dom

⁹ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine

kulture“ ili „Radnički univerzitet.“ Kako sva tri termina podrazumijevaju isti objekat, vijeće će u daljem tekstu koristiti termin „Dom kulture“.

Pored Doma kulture, u Vitezu su i prostorije SDK (Služba društvenog knjigovodstva) i Šahovskog kluba također korištene za držanje zatočenih lica.

Svjedoci optužbe su svjedočili o naredbodavnom odnosu optuženog prema vojnim policajcima koji su obezbjeđivali Dom kulture (a u okviru njega i kino dvoranu) i SDK te čuvali lica koja su bila zatočena u tim objektima. Većina svjedoka su optuženog poznavali i prije rata. Neki od njih, kao Enes Šurković, Alija Bašić i Ćazim Ahmić su poznavali optuženog sa radnog mjesta (iz tvornice “Slobodan Princip Seljo”), dok su ostali uglavnom dolazili u dodir sa njim preko zajedničkog interesa za fudbal. Optuženi nosi nadimak “Žabac”, što je potvrdio niz svjedoka optužbe i odbrane.

Svjedok Mirsad Ahmić je bio zatvoren u SDK i tu je povremeno viđao optuženog. Sjeća se da je optuženi bio u unifomi Vojne policije, te navodi “Ja nisam znao u prvi mah zašto je dolazio, ali poslije, kroz taj naš boravak tu, dalo se zaključiti iz razgovora s ovim drugim ljudima da je on tu neka vrsta, pa hajmo reći, nekog zapovjednika. Sad kog nivoa, ja ne znam. Ali vidio sam da su ga oni stražari ponekad pitali za nešto...Ti stražari iz Vojne policije, mislim da je Kovač imao neku vrstu zapovijedanja nad njima.”Ovaj svjedok navodi da je među vojnim policajcima koji su ih čuvali poznavao Srećka Petrovića. On svjedoči da je jedne prilike njegov otac molio Srećka da ih pusti kući na kupanje. Naknadno je iz razgovora sa ocem saznao da je Srećko pitao “Žabca” da ih pusti na kupanje.

Svjedok Edib Zlotrg je u inkriminisanom periodu bio zatočen u kino dvorani Doma Kulture, gdje je par puta vidio optuženog u maskirnoj uniformi, sa bijelim opasačem i značkom Vojne policije. Svjedok navodi da mu je u kritično vrijeme bilo poznato da je optuženi bio “neki od zapovjednika”.

Svjedok Bahtija Sivro je u holu Doma kulture dvaput vidio optuženog u maskirnoj uniformi Vojne policije sa bijelim opasačem. On tvrdi da je na oglasnoj ploči u holu zgrade pročitao da je Ante Kovač zapovjednik Vojne policije, a da je njegov zamjenik Zlatko Nakić, te navodi da je to isto čuo i u međusobnim razgovorima sa ostalim zatvorenicima. Naime, svjedok navodi da se oglasna ploča nalazila na zidu u holu zgrade u kojoj je bio zatvoren, te navodi sljedeće: “Stajalo je ime Kovač Anto zapovjednik Vojne policije brigadne, pa onda Nakić Zlatan zamjenik zapovjednika i dalje.” Svjedok dalje navodi da je jednom ili dva puta vidio taj spisak (koji je je bio “kucan na stranici A4 formata gdje se može maksimalno staviti možda 15 do 20 ljudi”), te da poslije više nije ni čitao jer mu to više nije bilo interesantno. Odgovarajući na pitanje tužioca da li mu je bilo poznato zbog čega je optuženi dolazio u Dom kulture, svjedok Sivro navodi “Pa njemu je to bila komanda brigade i on je tu dolazio da referiše i eventualno da prima zapovijedi nove.”

Svjedok Suad Salkić navodi da se za optuženog pričalo da ima određenu zapovjednu funkciju, te tvrdi da se vidjelo da ima određen “rejting” i uticaj, odnosno određenu naredbodavnu funkciju prema ljudima unutar tog kruga obezbjeđenja. Svjedok Salkić navodi da je optuženog vidio sa nekoliko pripadnika Vojne policije, te da je isti imao naredbodavni odnos prema njima, da je izdavao naredjenja i da su se vojni policajci ponašali prema njemu i prihvatili ga kao nekoga ko im je pretpostavljen. Svjedok tvrdi da se optuženi nalazio na istaknutoj poziciji unutar te strukture.

Vijeće je imalo u vidu i činjenicu da su Suad Salkić i Bahtija Sivro u kritično vrijeme obnašali službene funkcije (bili su članovi Ratnog predsjedništva općine Vitez) i kao takvi imali potrebne spoznaje i relevantno iskustvo koje im je pomoglo da razumiju okolnosti u kojima su se našli i uloge lica kojima su bili okruženi.

Svjedok Sulejman Kavazović je bio smješten u SDK i on svjedoči da su zatvorenike u tom objektu čuvali vojni policajci među kojima je poznavao Dragana Čalića koji ga je jedne prilike odveo kući na kupanje. Tom prilikom Dragan Čalić mu je dao pola sata da se okupa i rekao mu da mora požuriti zato što to radi na svoju ruku, jer nije imao odobrenje da ga pusti na kupanje. Svjedok navodi da je Žabac bio nadređeni (kao što je navedeno, nadimak kojeg je koristio optuženi). Svjedok Žabca tada nije poznavao ali je čuo kako su vojni policajci govorili “nemojte bez odobrenja Žabca”.

I svjedok Enver Karajko je boravio zatočen u prostorijama SDK. On navodi da mu je Dragan Čalić rekao da je Žabac glavni za zatvorenike, te da mu je on šef.

Svjedok Edin Bešo je tokom zatočenja u Domu kulture prepoznao Antu Kovaća. Prilikom predočavanja zapisnika iz istrage (dokaz T 3)¹⁰ svjedok je potvrdio navode: “Ne mogu se tačno sjetiti koju je funkciju imao Ante Kovać, ali je on naređivao vojnim policajcima da ovu grupu u kojoj sam ja bio razmjestite po prostorijama Radničkog univerziteta”.

Svjedok Ermedin Gerina je također bio zatvoren u prostorijama Doma kulture, te navodi da je optuženog u Domu vidio jednom, i to u civilu, kada mu je optuženi rekao da je operisao čir. Nakon što mu je predočen iskaz iz istrage u kojem je izjavio da je vidio optuženog u uniformi, svjedok je objasnio da je to vjerovatno bilo jedne prilike kada ga je optuženi pustio kući na kupanje i dao mu cigarete. Vijeće primjećuje da je iskaz ovog svjedoka na glavnom pretresu u odnosu na iskaz koji je dao tokom istrage izmjenjen i prilagođen na način koji bi poslužio izbjegavanju krivične odgovornosti optuženog. Kao što je već navedeno, svjedok tvrdi da je optuženog vidio u civilu tokom svog zatočenja te da mu je optuženi već tada rekao da je operisao čir. Međutim, svjedok je iz zatočeništva pušten krajem aprila, odnosno početkom maja 1993. godine, a optuženi je operisan 14. maja, što je nesporno kako iz iskaza samog optuženog tako i iz materijalne dokumentacije iz bolnice “Nova Bila”.

Vijeće nije u potpunosti moglo pokloniti vjeru iskazu ovog svjedoka datog na glavnom pretresu imajući u vidu kontradikcije između njegove izjave u istrazi i njegovog svjedočenja na glavnom pretresu. Vijeće je ocijenilo da je ovaj svjedok pokazao interes da pomogne optuženom koji je u kritično vrijeme izbavio njega i njegovu porodicu obezbjeđenjem prevoza i izlaska iz grada (svjedoku je pomogao i tokom zatočenja u Domu kulture). Ipak, iz iskaza Gerine se može zaključiti da je Ante Kovać imao priliku i način da pomogne svjedoku, da ga pusti na kupanje kući kao i naknadno da ga sa porodicom izbavi iz Viteza. Jasno je da je optuženi morao biti na određenoj poziciji nalogodavca, odnosno na višem položaju unutar vojnih struktura da bi bio u mogućnosti ponašati se na opisani način. Prema tome, čak i iskaz ovog svjedoka potvrđuje da je optuženi imao naredbodavnu poziciju u inkriminisanom periodu.

Svjedoci Alija Bašić, Samet Sadibašić, Edin Bešo i Salih Cicvara su optuženog poznavali i prije rata, te navode da su ga vidjeli u prostorijama Doma kulture u uniformi Vojne policije, dok je stajao sa drugim uniformisanim licima u tom objektu.

---

¹⁰ Zapisnik o saslušanju svjedoka Edina Beše, broj KT-RZ-106/06 od 16.10.2007. godine (dokaz T 3)

Optuženi je u inkriminisanom periodu pomogao i svjedoku Senadu Hidiću. Svjedok Hidić navodi da je u prostorijama SDK, gdje je bio zatvoren, vidio Ante Kovaća u maskirnoj uniformi sa bijelim opasačem, te kaže: "On je, ja mislim bio, kako se ponašao, ja mislim da je bio neki šef, zapovjednik policije ili nešto". Nadalje je naveo da ga je optuženi pustio kući na kupanje, a nakon toga je njemu i njegovoj porodici pomogao da odu za Novi Travnik.

I svjedok odbrane 001, koji poznaje optuženog iz djetinjstva, je svjedočio kako mu je optuženi pomogao u kritičnom periodu. Naime, svjedok je u maju 1993. godine, sa još nekoliko muškaraca bošnjačke nacionalnosti (uključujući i svjedokovog brata) odvezen prema Domu kulture, međutim, optuženi ga je ispred Doma ugledao, te je njega i njegovog brata vratio njihovoj kući. Dakle, svjedok 001 nije zatvoren u Dom kulture sa ostalim mještanima Viteza bošnjačke nacionalnosti jer je optuženi svojevrijedno odlučio da ga odvede nazad kući. Ostala lica koja su dovedena sa svjedokom i njegovim bratom ostala su zatočena u Domu. Činjenica da je optuženi mogao djelovati na ovaj način ("na svoju ruku") potvrđuje zaključak da je imao najviši položaj u hijerarhiji Vojne policije.

Odbrana ne spori da je optuženi bio pripadnik i zapovjednik brigadne Vojne policije, ali tvrdi da je to bio slučaj tek od jula 1993. godine odnosno nakon događaja iz tačaka 1. i 2. optužnice. Svjedoci odbrane Ivica Jukić, Dragan Križanac, Goran Kovač, Dragan Toljusić, Ilija Križanac, Slavko Vidović i Ivica Rajić (bivši pripadnici Vojne policije) su naveli da je Ivo Petrović bio zapovjednik u tom ranijem periodu.

Svjedok odbrane Željko Sajević je u kritičnom periodu bio načelnik operativno nastavnog odjela i vršio je ulogu zamjenika zapovjednika "Viteške brigade" i on navodi da je neposredni zapovjednik voda Vojne policije u početnom periodu bio Ivo Petrović, a tek u junu ili julu za zapovjednika je postavljen Ante Kovač. Svjedok Sajević je pojasnio da je zapovjednik voda i Vojne policije u stvari jedna ista osoba iz razloga što se u konkretnom slučaju radilo o vodu Vojne policije kao formaciji. Zapovjednik tog voda, kako Sajević navodi, izdaje naredbe svojim podređenim, odnosno prenosi naredbe koje dobije od zapovjednika brigade Maria Čerkeza.

Optuženi je odlučio da iznese svoju odbranu, te je svjedočio u dva navrata (dana 26.11.2008. godine i 11.06.2009. godine), prilikom čega je ispitan direktno i unakrsno. On svjedoči da je njegov vojni angažman počeo 1992. godine, a da je u aprilu 1993. godine imao rang desetnika i to pod zapovjedništvom Maria Čerkeza ("...ja sam bio zapovjednik u mom vodu je bilo, u tom odjeljenju, sedam vojnih policajaca"¹¹). Na sličan način su njegovu poziciju unutar vojne strukture opisali i svjedoci odbrane Goran Kovač i Stipo Čeko.

Odbrana je, osim toga, uložila i materijalne dokaze, pored ostalog, D 5¹² i D 6¹³, u kojima je konstatovano da je zapovjednik voda Vojne policije u martu 1993. godine bio Ivo Petrović. Vijeće primjećuje da ovi dokumenti ne ulaze u vremenski okvir na koji se odnosi optužnica.

Optuženi se, pored navedenog, branio i alibijem, tvrdeći da je polovinom maja 1993. imao operaciju čira, te da je duži vremenski period nakon toga bio na bolovanju. Međutim, iz dokaza odbrane D 7¹⁴ proističe da je optuženi u bolnici bio od 13. maja do 22. maja 1993.

¹¹ Svjedočenje optuženog na glavnom pretresu održanom dana 26.11.2008. godine

¹² Zapovijed Viteške brigade, broj 01-39-1/93 od dana 22.03.1993. godine

¹³ Zapovijed Viteške brigade, broj 01-27-1/93 od dana 20.03.1993. godine

¹⁴ Dopis bolnici „Dr Fra Mato Nikolić“ Nova Bila, od dana 24.06.2009. godine

godine, što je potvrdio i svjedok odbrane, dr. Boško Pavlić. Iz ovih dokaza je vidljivo da boravak optuženog u bolnici ne pokriva cijeli period za koji se on tereti za počinjenje krivičnopравnih radnji. Prema tome, nije isključeno da je optuženi bio operisan u periodu dok je obavljao dužnost zapovjednika, posebno imajući u vidu da je samo kraći period hospitaliziran. Međutim, ova okolnost, prema nalazima vijeća, ne utiče na zaključak da je u inkriminisano vrijeme (za vrijeme privođenja civila i njihovog zatvaranja u zatočeničkim objektima) bio zapovjednik, što je saglasno i sa navodima svjedoka koji su ga više puta vidali u ulozi zapovjednika u kritičnom periodu.

Vijeće je imalo u vidu izvedene materijalne dokaze optužbe, i to T 35¹⁵ i T 50¹⁶, iz kojih proističe da je optuženi već 1. maja 1993. godine bio zapovjednik brigadne Vojne policije i kao takav adresiran i u navedenim dokazima. Naime, dokaz T 35 je Zapovjed Maria Čerkeza (zapovjednika "Viteške brigade") da se izvrši kontrola stanova, te je u istoj, pod tačkom 4., navedeno da je za sprovođenje zapovijedi osobno odgovoran zapovjednik brigadne policije gospodin Ante Kovać. Navedena zapovjed je izdana 01.05.1993. godine, što znači u periodu neposredno nakon što su muškarci bošnjačke nacionalnosti zatvoreni u zatočeničke objekte. Mada je optuženi na glavnom pretresu tvrdio da prvi puta u životu vidi dokaz T 35¹⁷, odbrana nije uspjela ozbiljno dovesti u pitanje autentičnost ovih dokaza koji su pribavljeni od organa MKSJ.

Nadalje, u službenom dokumentu Vojne policije "Izvješće o kontroli stanova" od 04.05.1993. godine¹⁸ (koji je sačinjen nakon pretresa stanova Bošnjaka u Vitezu), navodi se da su kontrolu stanova izvršili Ivica Jukić i zapovjednik Vojne policije Ante Kovać, koji su ujedno i potpisani na ovom dokumentu.

Optuženi je kao zapovjednik adresiran i u Zapovijedi Maria Čerkeza, komandanta Viteške brigade, od 01.06.1993. godine¹⁹.

O ulozi optuženog kao zapovjednika Vojne policije govore i Zapisnik od 23.08.1993. godine²⁰ kao i dopis Brigadne policije od 23.08.1993. godine²¹ u kojima je ime optuženog navedeno u svojstvu zapovjednika Vojne policije.

Cijeneći sve nabrojane dokaze, uključujući dokaze odbrane i optužbe, vijeće je zaključilo da je optuženi u inkriminisanom periodu imao ovlaštenja zapovjednika Vojne policije, te direktno rukovodio vojnim policajcima koji su dovodili i čuvali muškarce bošnjačke nacionalnosti u zatočeničkim objektima. Čak i da je vijeće prihvatilo tvrdnju optuženog da je u relevantnom periodu imao ulogu desetnika (a ne zapovjednika Vojne policije), takav stav ne bi doveo do drugačijeg zaključka u pogledu njegove krivične odgovornosti, jer je optuženi u svakom slučaju imao i *de facto* i *de iure* kontrolu kako nad vojnim policajcima koji su privodili, zatvarali i obezbjeđivali uhapšene, tako i nad sudbinama samih zatočenika.

---

¹⁵ Zapovijed od 01.05.1993. godine u kojoj se, između ostalog, pod tačkom 4. navodi „za sprovođenje ove zapovijedi osobno mi je odgovoran zapovjednik Brigadne policije-gosp. Ante Kovać“

¹⁶ Izvješće brigadne Vojne policije od 04.05.1993. godine o kontroli stanova

¹⁷ Zapovijed na temelju saznanja i dejava građana iz Viteza od 01.05.1993. godine;

¹⁸ Izvješće o kontroli stanova od 04.05.1993. godine (T 50)

¹⁹ Zapovijed Maria Čerkeza broj 01-415-1/93 od 01.06.1993. godine (dokaz T 37)

²⁰ Zapisnik o pronađenom zlatnom nakitu, Brigadna policija, od 23.08.1993. godine (dokaz T 32)

²¹ Dopis Brigadne policije broj 13-943-1/93 od 23.08.1993. godine (dokaz T 31)

3.3. Opći elementi krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva

Optuženi se tereti za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c), e) i f) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, i to sljedeća djela:

- c) [...] Nečovječno postupanje, [...].
- e) Prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo, ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), [...], protupravno odvođenje u koncentracioni logor i druga protuzakonita hapšenja i zatvaranja, [...].
- f) Prisiljavanje na prinudni rad, [...], pljačkanje imovine [...].

Član 173. uključuje sljedeće opće elemente koji moraju biti utvrđeni kod krivičnog djela Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva:

- o postojanje ratnog stanja, oružanog sukoba ili okupacije;
- o postojanje veze između radnji fizičkog počinioca i rata, oružanog sukoba ili okupacije; i
- o djelima fizičkog izvršioca su prekršena pravila međunarodnog prava za vrijeme tog rata, oružanog sukoba ili okupacije.

3.3.1. Ratno stanje, oružani sukob ili okupacija

Uslov da radnje optuženog moraju biti počinjene za vrijeme oružanog sukoba, okupacije ili ratnog stanja je konzistentan sa činjenicom da se principi međunarodnog prava primjenjuju od samog početka i tokom cijele dužine neprijateljstava. U Odluci Apelacionog vijeća MKSJ u predmetu *Tadić* navodi se: “Međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se od početka (takvih) oružanih sukoba sve do poslije prestanka neprijateljstava...”²²

Vijeće usvaja definiciju “oružanog sukoba” koja je nastala u sudskoj praksi MKSJ-a s obzirom da ista tačno odražava značenje termina “oružani sukob” prema konvencionalnom i običajnom pravu u relevantnom periodu. Shodno tome, vijeće zaključuje da “oružani sukob postoji kad god se pribjeglo oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa ili između takvih grupa unutar jedne države.”²³

Vijeće nalazi da je izvan svake sumnje dokazano da je u periodu obuhvaćenom optužnicom bio u toku oružani sukob između Armije BiH i HVO.

Naime, Predsjedništvo R BiH je na osnovu člana 8. Uredbe sa zakonskom snagom o odbrani (“Službeni list R BiH” broj 4/92), na sjednici održanoj 20.06.1992. godine donijelo Odluku o proglašenju ratnog stanja kojom je na teritoriji R BiH proglašeno ratno stanje. Odluka je objavljena u “Službenom listu R BiH” broj 7/92 i stupila je na snagu danom objavljivanja²⁴. Konkretno, vijeće nalazi da je na području općine Vitez oružani sukob

²² Vidjeti predmet *Tadić*, broj IT-94-1, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda od 02.10.1995. godine, paragraf 67. i 70.

²³ Vidjeti predmet *Duško Tadić*, IT-94-1, Rješenje o prijedlogu odbrane povodom posebne žalbe o nadležnosti, 02/10/1995, stav 70. Vidjeti također *Nikola Andrun*, X-KRŽ-05/42 (Sud BiH, Drugostepena presuda, 19/08/2008, str. 17; *Ivica Vrdojak*, X-KR-04/488 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 10/07/2008, str. 16; *Goran Danjanović* i *Zoran Danjanović*, X-KR-05/107 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 18/06/2007, str. 13.

²⁴ Odluka o proglašenju ratnog stanja, Sl. List RBiH od 20.06.1992. godine (T 22)

počeo najkasnije dana 16.04.1993. godine, što proizilazi iz svjedočenja svjedoka optužbe, od kojih su većina bili direktne žrtve počinjenih djela iz optužnice. Postojanje sukoba u ovom periodu su potvrdili i svjedoci odbrane, a odbrana optuženog nije sporila ovu činjenicu.

Naime, svjedoci optužbe i odbrane na jasan i nedvosmislen način govore o oružanom sukobu između jedinica Armije BiH i HVO koji je bio u toku na području općine Vitez u inkriminisanom periodu a koji je počeo pomenutog datuma.

Postojanje oružanog sukoba na relevantnom području potvrđeno je i kroz materijalne dokaze, i to kroz zapovijedi HVO od 16.04.1993. godine²⁵ i 17.04.1993. godine²⁶. Tako se u Zapovijedi od 17.04.1993. godine, između ostalog, navodi: “zbog pojačanog djelovanja muslimanskih snaga na prostoru Kubera...u cilju spriječavanja ovladavanja i stavljanja pod kontrolu pomenute prometnice zapovijedam snagama iz sastava Viteške brigade, brigade Zrinski i IV Bojne vojne policije uspostaviti crtu odbrane u širem rejonu Kubera i uvezati se od Vidovića ..., sa zadatkom: organizirati odsudnu odbranu na danoj crti i pod svaku cijenu spriječiti prodor neprijatelja prema Kaoniku i Nadiocima...”. Isto tako, u jednoj od zapovijedi HVO od 16.04.1993. godine²⁷ se navodi “...zadaća vaših snaga izvršiti posjedanje rejona odbrane, blokirati sela i spriječiti svaki ulaz – izlaz iz sela. U slučaju otvorenog napadnog djelovanja Muslimana preciznom vatrom iz P/N neutralisati ga i spriječiti mu pokret...”.

Ovi materijalni dokazi Tužilaštva popunjavaju nedvosmislenu sliku o postojanju i odvijanju sukoba na području općine Vitez u inkriminisanom periodu, između Armije R BiH na jednoj strani i jedinica HVO na drugoj strani.

Dok se branilac optuženog slaže sa tezom optužbe u pogledu postojanja oružanog sukoba, odbrana osporava prirodu ovog sukoba, ističući da se radilo o unutrašnjem sukobu, a ne međunarodnom sukobu. Iz tog razloga, prema navodima odbrane, Sud ne može utvrditi kršenja međunarodnog prava u ovom predmetu. Vijeće će se ovim pitanjem baviti u nastavku.

3.3.2. Neksus između djela i oružanog sukoba

Iako član 173. KZ BiH izričito ne propisuje postojanje nekusa između djela fizičkog počinioaca i rata, oružanog sukoba ili okupacije, jasno je da je potrebno postojanje takvog nekusa da bi radnje neposrednog počinioaca predstavljale kršenje pravila međunarodnog prava.²⁸

U smislu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, vijeće donosi zaključak da je utvrđeno postojanje potrebnog nekusa kada se dokaže da su radnje neposrednog počinioaca bile u tijesnoj vezi sa oružanim sukobom. Prilikom procjene da li je utvrđeno postojanje potrebnog nekusa, vijeće smatra da su, pored ostalih, i ovi faktori relevantni za tu analizu:

- o činjenica da je počinitelj bio borac;

²⁵ Povlačenje postrojbi čete VP iz Travnik u Vitez od 16.04.1993. godine (T 26)

²⁶ Zapovijed zapovjednicima „Viteške“ brigade i brigade „Zrinski“ od 17.04.1993. godine (T 27)

²⁷ Borbena zapovijed – naredba za sprečavanje napadnog djelovanja neprijatelja/ekstremnih muslimanskih snaga/ i blokada šireg prostora Kruščice, Vranjske i D. Verčerska, od 16.04.1993. godine (T 23)

²⁸ *Vičjeti Andrun* Drugostepena presuda; *Mirko Pekez i ostali*, X-KR-05/96-1 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 15/04/2008; *Niset Ramić*, X-KR-06/197 (Sud BiH), Prvostepena presuda, 17/07/2007; Prvostepena presuda *Danjanović*.

- činjenica da žrtva nije bila borac;
- činjenica da je žrtva bila pripadnik suprotne strane;
- činjenica da se za djelo može reći da je u službi krajnjeg cilja vojne akcije; i
- činjenica da je zločin počinjen kao dio ili u kontekstu zvaničnih dužnosti počinioa.²⁹

Najmanji stepen veze koji se mora utvrditi je da je postojanje rata u znatnoj mjeri uticalo na sposobnost počinioa da poćini zloćin, njegovu odluku da ga poćini, naćin poćinjenja ili cilj sa kojim je poćinjen.³⁰ Iz ovoga proizilazi da nije neophodno utvrditi uzroćno – posljedićnu vezu izmeću ratnog stanja i poćinjenja zloćina. Umjesto toga, potrebno je da je oružani sukob samo imao bitnu ulogu u pružanju mogućnosti poćiniocu da poćini takva djela, njegovoj odluci da ih poćini, naćinu na koji je postupio ili svrsi za koju je postupio.³¹ Isto tako, potrebni neksus se može pokazati ćak i kada su neposredna djela poćinioa bila privremeno i geografski udaljena od stvarnog mjesta sukoba, s obzirom da se zajednićki ćlan 3. primjenjuje na cijelu teritoriju pod kontrolom strane u konfliktu od poćetka oružanog sukoba do pronalaženja mirnog rješenja.³²

Vijeće je prethodno (u poglavlju 3.2.) utvrdilo da je optužen i inkriminisanom periodu obnašao dužnost zapovjednika Vojne policije “Viteške brigade”, te je kao takav bio dio vojnog aparata HVO. Vijeće cijeni nespornim da su se inkriminisana djela desila u vrijeme i pod okriljem oružanog sukoba izmeću Armije R BiH i HVO na području općine Vitez, a sam optužen Ante Kovać je sprovodeći inkriminisane radnje djelovao kao ućesnik jedne od strana u tom sukobu. Oružani sukob je dakle imao centralnu ulogu u pružanju mogućnosti optuženom da poćini djela koja mu se stavljaju na teret i naćinu na koji su djela poćinjena. Neka od djela, kao što je zatvaranje muškaraca bošnjaćke nacionalnosti, su poćinjena upravo u okviru postizanja vojnih ciljeva oružane strane kojoj je optužen pripadao, dok su druga (kao što je silovanje osoba A i B) omogućena postojanjem sukoba i pozicijom koju je optužen imao u istom.

3.3.3. Kršenje pravila mećunarodnog prava

Ćlan 173. KZ BiH propisuje da djela neposrednog poćinioa moraju “prekršiti pravila mećunarodnog prava u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije.”³³ Dakle, kao preliminarni uslov postojanja konkrećnih krivićnih djela koja su sublimirana u stavu 1. ćlana 173. KZ BiH, mora postojati kršenje jednog od pravila mećunarodnog prava koja su primjenjiva u konkrećnom sukobu.

Vijeće smatra da termin “pravila mećunarodnog prava” ne pravi razliku izmeću konvencionalnog i obićajnog prava. Shodno tome, vijeće smatra da su oba izvora prava relevantna za primjenu ćlana 173. KZ BiH.

Vijeće dalje cijeni da se “pravila mećunarodnog prava”, i prema konvencionalnom i prema obićajnom pravu, mogu razlikovati u zavisnosti od karaktera sukoba. Razlićita pravila

²⁹ *Tužilac protiv Dragojub Kunarac, Radomir Kovać i Zoran Vuković*, IT.96-23-A i IT-96-23/1-A, Presuda, 12/06/2002, stav 60. Vidjeti takoder *Vrdoljak* (Sud BiH) Prvostepena presuda, str. 19; *Danjanović* (Sud BiH) Prvostepena presuda, str. 13.

³⁰ Vidjeti predmet *Vasićević*, presuda Pretresnog vijeća, paragraf 25.

³¹ *Kunarac* žalba na presudu, stav 58.

³² *Kunarac* žalba na presudu, stav 57.

³³ Vijeće navodi da pravilo mora biti “pravilo mećunarodnog prava, oružanog sukoba ili okupacije” kako bi se naglasilo da kršenje ostalih pravila mećunarodnog prava, kao što je zakon o ljudskim pravima, nisu dovoljni u smislu ćlana 173.

međunarodnog prava su primjenjiva na međunarodne oružane sukobe, oružane sukobe koji nisu međunarodnog karaktera i na stanja okupacije. Iako se primjenjiva pravila u značajnoj mjeri preklapaju, posebno kada su u pitanju minimalne garancije humanog postupanja iz zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, ipak je jasno da se prema *međunarodnom pravu* svaka vrsta sukoba uređuje različitim nizom pravila.

Član 173. KZ BiH, pozivajući se na “pravilo međunarodnog prava u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije”, uključuje te režime u smislu *domaćeg krivičnog prava*. Jednostavno govoreći, kada se međunarodno pravo može primijeniti samo na izvjesnu vrstu oružanog sukoba, ne može se vidjeti da je pravilo bilo prekršeno, osim ako se također pokazalo da je oružani sukob bio upravo te određene vrste. Prema tome, u primjeni člana 173. KZ BiH, karakter oružanog sukoba može biti relevantan za određivanje da li je prekršeno neko pravilo međunarodnog sukoba.

Dakle, u smislu člana 173. KZ BiH, može biti potrebno odrediti karakter sukoba kako bi se ustanovilo da li su djela neposrednog počinioca prekršila pravilo međunarodnog prava. Naime, kada Tužilaštvo navodi da su djela neposrednog izvršioca prekršila pravilo međunarodnog prava primjenjivo na neki međunarodni sukob, Tužilaštvo mora pored toga dokazati da je oružani sukob imao međunarodni karakter kako bi ustanovilo navedeno kršenje člana 173. KZ BiH.

Na kraju, vijeće navodi da nije potrebno određivati da li je kršenje relevantnog pravila međunarodnog prava dovelo do krivične odgovornosti prema međunarodnom pravu u relevantno vrijeme.³⁴ Član 173. stav 1. tačke (a) do (f) KZ BiH jasno propisuje koja kršenja međunarodnog prava dovode do krivične odgovornosti prema domaćem pravu. Iako je moguće očekivati da ta kršenja dovedu i do krivične odgovornosti prema međunarodnom pravu, dovoljno je da su propisana kao krivična djela prema domaćem pravu.³⁵

Isto tako, nije potrebno ustanoviti da je kršenje bilo “teško” ili da se radilo o “kršenju pravila koje štiti važne vrijednosti”, odnosno da je izazvalo “teške posljedice po žrtve”.³⁶ Treba ponoviti da je dovoljno da član 173. stav 1. tačke (a) do (f) jasno propisuje koja su kršenja pravila međunarodnog prava dovela do individualne krivične odgovornosti prema domaćem zakonu.

Tužilaštvo je navelo da je optuženi svojim djelima navedenim u optužnici prekršio odredbe članova 3. i 147. Ženevske konvencije IV, članove 75. i 76. Dodatnog protokola I i članove 1. i 4. Dodatnog protokola II.

Vijeće smatra da Tužilaštvo nije ustanovilo primjenjivost člana 147. Ženevske konvencije IV i člana 75. i 76. Dodatnog protokola I na ovaj postupak, iz razloga što se ove odredbe primjenjuju samo u kontekstu oružanog sukoba međunarodnog karaktera. Pored toga, vijeće smatra da Tužilaštvo nije ustanovilo da se te odredbe inače primjenjuju na sukob koji nije međunarodnog karaktera kao dio običajnog prava ili na druge načine (npr. eventualnim sporazumom zaraćenih strana o pridržavanju tih odredbi).

³⁴ Predmet MKJS *Tadić*, Žalba o nadležnosti, stav 94.

³⁵ U tom smislu, vijeće navodi da je član 173. KZ BiH identičan relevantnim odredbama KZ SFRJ, pa shodno tome nema potrebe da se pribjegne međunarodnom pravu da bi se odredilo da li je došlo do bilo kakvog kršenja međunarodnog prava koje je dovelo do individualne krivične odgovornosti u vrijeme na koje se odnosi Optužnica.

³⁶ *Tadić*, žalba o nadležnosti, stav 94.

Vijeće dalje smatra da Tužilaštvo nije ustanovilo primjenjivost odredbi Dodatnog protokola II u ovom postupku. Vijeće podsjeća da član 1. stav 1. Dodatnog protokola II posebno ograničava primjenu odredbi tog protokola na izvjesnu pod-vrstu oružanih sukoba koji nemaju karakter međunarodnog oružanog sukoba. Vijeće smatra da Tužilaštvo nije ustanovilo da su potrebni uslovi zadovoljeni u ovom postupku.

Shodno tome, vijeće će samo razmotriti da li su navedena djela optuženog prekršila zajednički član 3. Ženevskih konvencija. Vijeće zaključuje da je zajednički član 3. primjenjiv i prema konvencionalnom i prema običajnom pravu na sve oružane sukobe, te da je shodno tome Tužilaštvo u dovoljnoj mjeri ustanovilo primjenjivost zajedničkog člana 3., dokazavši postojanje oružanog sukoba.

U predmetu *Nikaragva* Međunarodni sud pravde ustanovio je da je zajednički član 3. Ženevskih konvencija, uprkos činjenici da proizilazi iz konvencionalnog prava, postao dijelom međunarodnog običajnog prava, a iznosi minimalna pravila koja se obavezno primjenjuju na sve vrste oružanih sukoba i odgovaraju takozvanim “osnovnim obzirima čovječnosti”³⁷.

Iz stava 1. zajedničkog člana 3. proističe da mu je svrha očuvanje i zaštita ljudskog dostojanstva, inherentnog svim osobama.

Da bi se utvrdilo da su djela neposrednog počinioca predstavljala kršenje zajedničkog člana 3., Tužilaštvo mora dokazati:

- da je žrtva djela potpadala pod vrstu osoba koje su zaštićene zajedničkim članom 3. i
- da su sama djela zabranjena zajedničkim članom 3.

Vijeće će se baviti ovim pitanjima u sljedeća dva dijela presude.

3.3.3.1. Status žrtava

Stav 1. zajedničkog člana 3. štiti “osobe koje ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koje su odložili oružje i koji su izvan borbenih redova zbog bolesti, ranjavanja, pritvora ili nekog drugog razloga.”

Vijeće je cijeno iskaze svjedoka koji su svjedočili o načinu zatvaranja i okolnostima u kojima su se našli nakon što su zatvoreni u pojedine zatočeničke objekte. Svjedoci Enes Šurković, Salih Cicvara, Edin Bešo, Edib Zlotrg, Ermedin Gerina, Muhamed Šehaganović, Samet Sadibašić, Bahtija Sivro, Alija Bašić, Suad Salkić, Mirsad Ahmić, Ćazim Ahmić, Nadžija Pekmić, te osobe A, B i D, kao i ostali svjedoci koji su bili u kritičnom periodu zatvoreni u prostorijama Doma kulture i SDK-a u Vitezu nisu nosili naoružanje, nisu bili na strani neprijateljske vojske, niti su na bilo koji način učestvovali u neprijateljstvima. Iz njihovih iskaza jasno proizilazi da se radilo o civilnim licima koja su nezakonito lišena slobode i odvedeni iz svojih domova u zatočeničke centre (kako će biti detaljno obrazloženo u nastavku). Niko od njih nije bio uključen u vojne aktivnosti, a sve ove žrtve su, bez daljnjeg, bile “osobe van borbenog stroja” u vrijeme kada je krivično djelo počinjeno.

Jedan od svjedoka optužbe, Samet Sadibašić, je bio pripadnik 325. brigade Armije R BiH, te je imao automatsku pušku. Međutim, jasno je da, u momentu njegovog hapšenja i

---

³⁷ Vidjeti predmet *Aleksovski*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 50.

odvođenja od strane HVO svjedok nije učestvovao u bilo kakvim vojnim aktivnostima, te kao takav spada u kategoriju zaštićenih lica u smislu člana 3. Ženevske konvencije IV.

Odbrana tvrdi da su svi zatočeni muškarci bošnjačke nacionalnosti bili pripadnici oružanih snaga Armije BiH, što, prema mišljenju odbrane, opravdava njihovo lišavanje slobode.

Vijeće ne prihvata gore navedenu tvrdnju odbrane. Vijeće nalazi dokazanim da su lica koja su zatočena u Domu kulture i SDK u Vitezu, u momentu lišenja slobode i zatočenja, bila van borbenog stroja (navedena lica su se u momentu lišavanja slobode nalazila u svojim domovima) i nisu učestvovala u bilo kakvim neprijateljstvima. Kao takva, ova lica su obuhvaćena zaštitama iz zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.

3.3.3.2 Kršenje člana 3. kao relevantnog pravila međunarodnog prava

Stav 1. zajedničkog člana 3. nalaže da se sa osobama koje ne učestvuju u neprijateljstvima ima postupati čovječno i bez diskriminacije utemeljene na rasi, boji kože, vjeroispovijedi ili uvjerenju, spolu, rođenju ili imovinskom stanju ili bilo kojem drugom sličnom kriteriju. Nadalje, ova odredba sadrži prohibiciju sljedećih radnji protiv zaštićenih osoba:

- a. nasilje protiv života i tijela, posebno sve vrste ubistava, sakaćenje, okrutno postupanje i mučenje;
- b. uzimanje talaca;
- c. povrede ličnog dostojanstva, posebno uvredljivi i ponižavajući postupci;
- d. izricanje i izvršavanje kazni bez prethodnog suđenja pred redovno ustanovljenim sudom koji pruža sve garancije priznate od civilizovanih naroda.

Konkretno relevantne za ovaj predmet su gore navedena pozitivna obaveza humanog postupanja i zabrane iz tačaka a. i c.

Nečovječno postupanje, koje je zabranjeno zajedničkim članom 3., je ponašanje koje nije u skladu sa fundamentalnim principom čovječnosti. Drugim riječima, nečovječno postupanje predstavlja namjernu radnju ili propuštanje, tj. radnju koja je, objektivno gledano, smišljena, a ne slučajna, a koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo³⁸. Djela koja su u konvencijama i komentarima okarakterisana kao nečovječna ili koja su nespojiva sa principom čovječnosti predstavljaju primjere djela koja se mogu okarakterisati kao nečovječno postupanje³⁹.

Evropski sud za ljudska prava je također dao definiciju nečovječnog postupanja rekavši da taj "čin zlostavljanja mora sadržavati minimalni stepen težine da bi potpao pod odredbe člana 3. Konvencije." Pojam "minimalnog stepena težine" je sasvim relativan i ovisi o svim okolnostima događaja, kao npr. o trajanju zlostavljanja, njegovim fizičkim i psihičkim posljedicama, a ponekad i o spolu, dobi i zdravstvenom stanju žrtve. U datoj definiciji se predlaže da kriterijum za odlučivanje bude stepen patnje žrtve⁴⁰.

Zaštita pojedinca od nečovječnog postupanja je također jedan od ključnih principa iz člana 5. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine⁴¹, a ovaj princip je zagarantovan zabranama i u drugim regionalnim i međunarodnim instrumentima o ljudskim

³⁸ Vidjeti predmet *Kordić i Čerkez*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 256.

³⁹ Vidjeti predmet *Čelebići*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 543.

⁴⁰ Evropski sud za ljudska prava, *Ireland v. Royaume Uni*, serie A, No 25, od 18. januara 1978, str. 14.

⁴¹ Rezolucija 217 A (III) (1948) Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 10. decembra 1948.

pravima⁴². Ovi principi doveli su do usvajanja Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, od strane Generalne skupštine dana 10. decembra 1984. godine. Dodatno, i ustavi i zakoni većine zemalja sadrže odredbe čiji je cilj zaštita pojedinaca od mučenja i drugih okrutnih ili nečovječnih postupaka⁴³.

Iz iskaza svjedoka optužbe koji su uglavnom direktne žrtve postupaka optuženog nedvosmisleno proističe da je optuženi počinio radnje koje su za cilj imale teško lišenje osnovnih prava kao što su pravo na sigurnost i slobodu, što je svakako u suprotnosti sa gore navedenim obavezama i prohibicijama zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija. Vijeće nalazi da je ovaj preliminarni element (kršenja zajedničkog člana 3., odnosno pravila međunarodnog prava prema stavu 1. člana 173. KZ BiH) ispunjen sljedećim postupcima i oblicima ponašanja optuženog u odnosu na sve tri tačke optužnice:

- protupravno zatvaranje lica koja ne učestvuju u oružanom sukobu – ovo po ocjeni vijeća predstavlja smišljeno nečovječno postupanje koje je nanijelo tešku duševnu patnju kao i ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo zatočenika, obzirom na način na koji su privedeni i uslove u kojima su držani;
- odvođenje na prisilan rad kopanja rovova na linijama razgraničenja između jedinica Armije R BiH i HVO-a, koje predstavlja smišljeno nečovječno postupanje prema zatočenicima koje je nanijelo tešku duševnu i tjelesnu patnju kao i povredu (vijeće napominje da su neki od zatočenika smrtno stradali prilikom kopanja rovova) te i ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo;
- silovanje dvije ženske osobe koje jasno predstavlja smišljeno nečovječno postupanje koje je nanijelo tešku duševnu i tjelesnu patnju žrtava, te predstavljalo ozbiljan nasrtaj na njihovo ljudsko dostojanstvo, kao i nasilje protiv njihovih tijela; i
- pljačka odnosno oduzimanje jedine lične imovine zatočenika, koja pogotovo u okolnostima u kojima je izvršena (zatočnici su bili lišeni slobode bez ikakvog pravnog postupka i držani na milost i nemilost optuženog i njemu podređenih) predstavlja smišljeno nečovječno postupanje koje je nanijelo tešku duševnu patnju zatočenicima i predstavilo ozbiljan nasrtaj na njihovo ljudsko dostojanstvo.

Dakle, nesporno da je optuženi, čineći djela koja će biti detaljno analizirana u dijelu 4. u odnosu na svaku tačku optužnice prekršio odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, a samim tim i “pravila međunarodnog prava” čime su se ispunili preliminarni uslovi primjene stava 1. člana 173. KZ BiH.

4. Konkretna krivična djela po tačkama optužnice

4.1. Tačka 1. optužnice

Kako je već obrazložilo postojanje općih elemenata, vijeće će se sada baviti konkretnim radnjama počinjenim od strane optuženog.

Optuženi se ovom tačkom optužnice tereti za nečovječno postupanje, protupravno odvođenje u koncentracione logore i prisiljavanje na prinudni rad, što je propisano tačkama c), e) i f) stav 1. člana 173. KZ BiH.

---

⁴² Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (član 7).

⁴³ Izvještaj specijalnog izvjestioca, M.P. Kooijmansa, E/CN.4/1986/15, od 19. februara 1986, para. 97 i 98.

4.1.1. Protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja

Vijeće smatra da se krivično djelo “protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja” prema članu 173. stav 1. tačka e) KZ BiH djelimično podudara sa zabranom “protivzakonitog zatvaranja zaštićenog lica” iz člana 147. (“Teške povrede”) Ženevske konvencije IV. Međutim, za razliku od člana 147., član 173. KZ BiH se ne ograničava na sukobe međunarodnog karaktera. Shodno tome, kao i različitoj terminologiji, vijeće smatra da se definicija ovog krivičnog djela u članu 173. stav 1. tačka e) ne može jednostavno prenijeti iz člana 147. Ženevske konvencije IV.

Obzirom da zakon ne daje definiciju djela “protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja,” vijeće je ovo djelo tumačilo koristeći uobičajeno i opće-prihvaćeno značenje riječi (ovakav pristup bio bi također ispravan kod tumačenja međunarodnih konvencija - vidjeti član 31. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija - Vienna Convention on the Law of Treaties 1969). Koncentracioni logor je mjesto masovnog zatočenja ureden za prisilni boravak i prisilni rad. Odnosno, to je sabirni logor zarobljenika i drugih preventivno zadržanih osoba u ratnim prilikama⁴⁴. Koristeći se takvim opće-prihvaćenim značenjem ovih riječi, vijeće nalazi da organizovano i masovno prinudno zatvaranje civila, bez sprovođenja zakonitog procesa ili postojanja konkretno opravdanih razloga izazvanih, na primjer, vanrednim okolnostima, potpada pod pojam “protupravnog odvođenja u koncentracione logore i drugih protuzakonitih zatvaranja.”

Apelaciono vijeće MKSJ je u predmetu „Čelebići“ postavilo standarde na osnovu kojih se može procijeniti da li postoji odgovornost lica za protivpravno zatvaranje civila. Naime, da bi neko mogao biti oglašen krivim za protivpravno zatočenje, potrebno je da postoji nešto više od svjesnog učesća u općem sistemu ili operaciji na osnovu koje su lica zatočena. Npr., potrebno je da je izvršilac odgovoran za smještanje lica u logor iako nema osnova za sumnju da zatočeno lice predstavlja bezbjedonosni rizik; ili, da izvršilac koji ima ovlaštenja u objektu zatočenja, prihvati lice bez bilo kakvog osnova za sumnju da lice predstavlja bezbjedonosni rizik; ili, da izvršilac, koji ima moć da oslobodi lice, to ne učini iako zna da nema osnova za dalje zatočenje lica⁴⁵.

Vijeće će u daljem tekstu analizirati konkretne dokaze.

Dokazi prezentirani u toku glavnog pretresa potvrđuju da je nezakonito lišavanje slobode i zatvaranje civilnog bošnjačkog stanovništva općine Vitez počelo oko 16. aprila 1993. godine, kada je došlo do oružanog sukoba između HVO-a i Armije BiH u Vitezu.

Svjedoci koji su ujedno i oštećeni, i to: Enes Šurković, Salih Cicvara, Edin Bešo, Edib Zlotrg, Ermedin Gerina, Muhamed Šehaganović, Samet Sadibašić, Bahtija Sivro, Suad Salkić i Alija Bašić su u inkriminisanom periodu bili zatvoreni u prostorijama kompleksa Doma kulture u Vitezu. U prostorijama SDK su bili zatvoreni svjedoci oštećeni: Mirsad Ahmić, Ćazim Ahmić, Sulejman Kavazović, Ahmet Kalčo, Enver Karajko, Senad Hidić, te osobe B i D. Sva ova lica su svjedočila pred Sudom o događajima opisanim u optužnici.

⁴⁴ “Rječnik stranih riječi”, Vladimir Anić i Ivo Goldstein, također pogledati i “Veliki rečnik stranih reči i izraza”, Ivan Klajn i Milan Šipka u kojem je navedeno da je koncentracioni – mjesto na kojem se u zatočeništvu drži veći broj ljudi podvrgnutih prisilnom radu i različitim vidovima zlostavljanja. Također, i “SerboCroatian-English Military Dictionary”, Jack Jones

⁴⁵ Vidjeti: predmet *Čelebići*, presuda Apelacionog vijeća MKSJ, paragraf 342.

Svjedočenja ukazuju da je u periodu aprila 1993. godine u prostorijama Doma kulture i u podrumu tog kompleksa bilo zatočeno preko 250 muškaraca bošnjačke nacionalnosti različite starosne dobi. Ova svjedočenja potvrđuje između ostalog i dokaz T 51⁴⁶. Kao što je vijeće već utvrdilo, niko od zatvorenih lica nije bio neposredni učesnik oružanog sukoba koji je bio u toku, tako da nesumnjivo imaju svojstvo zaštićenih osoba iz zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.

Svjedok Enes Šurković navodi da su ga iz njegovog doma izveli vojnici HVO i uputili u podrum Doma kulture. U prostorijama Doma je vidao vojnike i policajce HVO-a, a među njima je prepoznao Zlatka Nakića.

Salih Cicvara je prije početka oružanog sukoba radio u tvornici „Slobodan Princip Seljo“ i on svjedoči da su u toj tvornici i prije početka sukoba kao straža bili postavljeni vojni policajci koji su obezbjeđivali objekat. Svjedok navodi da su nakon 16. aprila 1993. godine upravo ti vojni policajci kombijem odvezli radnike bošnjačke nacionalnosti iz tvornice u prostorije Doma kulture. Svjedok se ne sjeća da ih je neko evidentirao na ulazu Doma, ali sjeća se da je vidio naoružane vojnike koji su ih smjestili u podrumske prostorije. Salih Cicvara dalje svjedoči da je u tom objektu vidao veći broj policajaca sa policijskim oznakama i bijelim opasačima u maskirnim uniformama sa pištoljima. Nije bilo slobode kretanja, zatočenici su mogli izaći jedino da vrše nuždu u okviru tih prostorija, dok su u hodniku uvijek bili policajci i vojska HVO.

Edin Bešo je prvo odveden u Veterinarsku stanicu, odakle je izvođen na kopanje rovova. On svjedoči da je jedne prilike, nakon kopanja rovova, vojnim kombijem prebačen u Dom kulture. U kombiju su bila uniformisana i naoružana lica, kao i ispred zgrade Doma. U objektu je bio veći broj lica u maskirnim uniformama, sa oznakama Vojne policije na rukavu. Svjedok je potvrdio svoje navode u iskazu iz istrage⁴⁷ u kojem je izjavio da je znao da se radi o vojnim policajcima iz razloga što su nosili bijele opasače i na rukavima imali oznake Vojne policije.

Edib Zlotrg je u inkriminisanom periodu bio policajac. On svjedoči da su oko 19. aprila 1993. godine u njegov stan došli pripadnici Vojne policije HVO, pretresli stan i uzeli šta su htjeli iz njega, te ga nakon toga kombijem odvezli u prostorije Doma kulture. U kombiju je, pored njega, bilo i drugih muškaraca bošnjačke nacionalnosti. U Domu su ga pripadnici Vojne policije zatvorili u podrumske prostorije gdje su zatočenike čuvali također vojni policajci. Svjedok Zlotrg je ispred zgrade Doma vidio više različitih jedinica HVO-a. Među njima je bilo pripadnika civilne i vojne policije. Kako je i sam svjedok je bio pripadnik policije, nesumnjivo je znao razlikovati civilnu i vojnu policiju, te navodi da su vojni policajci nosili bijele opasače i znak HVO, da su neki nosili i značke na džepu košulje. Prema njegovom svjedočenju civilna policija nije imala bijele opasače (izuzev saobraćajne policije). Vijeće cijeni sasvim uvjerljivim navode ovog svjedoka da su ga u Dom kulture odvezli vojni policajci HVO, kao i njegov navod da ga je pripadnik Vojne policije pod nadimkom „Sijedi“ evidentirao na ulazu. Nakon nekoliko dana, Vojna policija je zatočenike iz podruma razmjestila u gornje prostorije gdje se nalazila Kino sala. Zatvorenicima je bilo zabranjeno kretanje van prostorija Doma kulture.

Bahtija Sivro i Suad Salkić su, kako je već istaknuto, u kritično vrijeme bili članovi Ratnog predsjedništva općine Vitez.

⁴⁶ Spisak privedenih lica, sačinjen od Zapovjedništva „Viteške brigade“, ukupan broj 299 lica (dokaz T 51)

⁴⁷ Zapisnik o saslušanju svjedoka Edina Beše KT-RZ-106/06 od 16.10.2007. godine (dokaz T 3)

Svjedok Bahtija Sivro navodi da su ga dan nakon početka sukoba 5-6 pripadnika Vojne policije HVO, nakon što su izvršili pretres njegovog stana, u kombiju odveli u podrum Doma kulture. Nosili su bijele opasače i „duge cijevi“, a na uniformama su imali oznaku HVO brigadna Vojna policija. Svjedok navodi da je ispred zgrade Doma kulture vidio još policajaca i vojnika u maskirnim uniformama koji su čuvali objekat i zatvorenike u njemu. Svjedok se sjeća da su zatočenici evidentirani po ulasku u zgradu i smješteni u podrum Doma kulture. Nakon nekoliko dana neki od njih su prebačeni u Kino salu, a neki u kancelarije društveno političkih organizacija koje su se nalazile u toj zgradi. Svjedok Sivro tvrdi da su ovaj razmještaj također izvršili vojni policajci, a zatočenici nisu mogli izlaziti van zgrade jer su vojni policajci stražarili nad njima.

Suad Salkić svjedoči da su par dana nakon početka sukoba po njega došla dvojica naoružanih pripadnika Vojne policije HVO (svjedok tvrdi da su ta lica nosili oznake Vojne policije) i rekli mu da se spremi i krene sa njima. Ispred zgrade je vidio da se isto organizirano radi i sa svim drugim Bošnjacima u tom dijelu grada. Muškarci Bošnjaci su u kombiju prevezeni do zgrade Doma kulture ispred kojeg su stajali ljudi u maskirnim uniformama, naoružani, sa oznakama Vojne policije HVO. Svjedok navodi da su se vojni policajci po bijelim opasačima razlikovali od drugih vojnika i policajaca HVO. I ovaj svjedok tvrdi da je jedan dio zatočenika, uključujući i njega, smješten u podrumske prostorije.

Alija Bašić je zarobljen oko 18. aprila 1993. godine i odveden u zgradu Doma kulture u Vitezu. On je smješten na sprat Doma, u prostoriju gdje je ranije bio smješten Sindikat.

Ermedin Gerina, Muhamed Šehaganović i Samet Sadibašić su par dana nakon 16. aprila 1993. godine odvedeni u prostorije Doma kulture u Vitezu. I njih su iz domova odveli naoružani uniformisani pripadnici Vojne policije HVO.

Svjedok Ermedin Gerina na glavnom pretresu nije spomenuo da su to bili pripadnici Vojne policije, ali nakon što mu je predočena izjava iz istrage u kojoj je, pored ostalog, navedeno: „ (...) primjetio sam da su bili pripadnici Vojne policije zato što sam na nekim vidio bijele opasače (...) Kad sam ušao u zgradu u holu primjetio sam da ima dosta vojske i vojnih policajaca jer sam vidio da neki imaju bijele opasače i zaključio sam da se radi o vojnim policajcima“, potvrdio je da je moguće da je ta izjava tačna. Vijeće primjećuje da je iskaz ovog svjedoka iz istrage djelimično izmjenjen na glavnom pretresu, te, kako je već navedeno, da je isti pokazao interes da izmijeni svoj iskaz kako bi pomogao optuženom.

Vezano za zatvaranje civila bošnjačke nacionalnosti u prostorijama SDK, Mirsad Ahmić svjedoči da su, nakon 7-10 dana od početka sukoba, u zgradu u kojoj je živio došli vojni policajci kako bi odveli muškarce Bošnjake u SDK. Tada im je jedan od policajaca objasnio da je bolje da podu sa njima nego da ostanu u svojim domovima gdje bi im mogao nauditi „neko izrevoltiran sa ratišta“. Svjedok Ahmić navodi da je ovaj policajac imao oznaku Vojne policije, a svi ostali prisutni policajci su imali bijele opasače. Muškarci Bošnjaci iz zgrade u kojoj je ovaj svjedok živio dovedeni su do kombija marke „TAM“ na kojem je bila oznaka Vojne policije i u njemu su odvezeni u SDK. Svjedok navodi da ih je u SDK čuvala vojna policija, a između ostalih i „ovaj Čalić“, te navodi da tretman u prostorijama SDK „nije bio tako loš“, osim činjenice da su odvedeni iz svojih domova i zatočeni protiv svoje volje.

I Sulejman Kavazović je par dana nakon početka sukoba priveden u SDK. On svjedoči da su po njega došli pripadnici vojne i civilne policije, te pojašnjava razlike između te dvije

policije. On navodi da je vojna policija nosila maskirnu uniformu na kojoj je pisalo HVO-VP bijelim slovima, dok je civilna bila u običnim policijskim plavim uniformama. Osim toga, on opisuje da je vojna policija nosila bijele opasače, automatske puške i pištolje. Svjedok tvrdi da je tražio od kolege Ivica Markovića koji je bio civilni policajac da ga smjesti u SDK, iz razloga što je znao da su ljudi svaki dan odvođeni na kopanje rovova i u logore, te zbog toga što se osjećao sigurnije pored Dragana Čalića (pripadnik Vojne policije „Viteške brigade“) koji je bio stražar u SDK, i kojeg je poznao, nego pored nekoga koga ne poznaje. Ivica ga je odveo u SDK, gdje je svjedok predat vojnim policajcima koji su čuvali zatočenike u SDK.

Čazim Ahmić navodi da je u kritično vrijeme bilo objelodanjeno da su muškarci Muslimani zatvoreni u Kinu i SDK u Vitezu tako da se i on, nakon četiri dana od početka sukoba, zaputio u SDK. Na putu prema SDK susreli su ga naoružani pripadnici HVO i zahtijevali od njega da ide u SDK. Na ulazu u SDK prepoznao je Zlatana Nakića koji je sa Vladom Čalićem stajao za pultom i upisivao imena dovedenih civila. Obojica navedenih lica su nosili maskirne uniforme, a pored njih je bilo prisutnih vojnika u crnim i SMB uniformama. Svjedok navodi da su se Zlatko Nakić i Vlado Čalić isticali sa bijelim opasačima (obojica su bili pripadnici Vojne policije „Viteške brigade“, što je vidljivo i u dokazu T 30). Zlatan Nakić ga je tada pitao da li je član Armije BiH ili Teritorijalne odbrane, na što je svjedok odgovorio negativno.

Odbrana je, kroz unakrsno ispitivanje ovog svjedoka, pokušala dokazati tezu da su muškarci bošnjačke nacionalnosti zatvarani zbog njihove sigurnosti, te da su neki čak i dobrovoljno dolazili. Vijeće će se ovom i vezanim tezama odbrane, pozabaviti u daljem tekstu nakon iznošenja preostalih iskaza svjedoka optužbe.

Ahmet Kalčo je u SDK zatvoren oko 19. aprila 1993. godine. Po njega su došli vojnici u maskirnim odijelima koji su ga u SDK odveli pješke jer je kombi koji je služio za prevoz muškaraca Bošnjaka već bio prepun. Svjedok Kalčo navodi da su ih u SDK čuvali, pored ostalih, vojni policajci Dragan Čalić, Zoran Šero i Vlado Čalić.

Senad Hidić navodi da su ga pripadnici HVO u maskirnim uniformama sa bijelim opasačima odveli u SDK, a među policajcima koji su stražarili u SDK prepoznao je Vladu Čalića i Srećka Čalića.

Svjedokinje B i D su par dana nakon 16. aprila 1993. godine odvedene u prostorije SDK, ispred koje zgrade su bila lica u šarenim uniformama sa bijelim opasačima. Svjedokinja D navodi da je među vojnicima koji su čuvali zatvorenike vidjela Dragana Čalića koji joj je rekao da je pripadnik Vojne policije.

Odbrana optuženog je pokušala dokazati niz teza kojim bi gore opisano odvođenje i zatvaranje muškaraca bošnjačke nacionalnosti okarakterisala kao opravdano ili zakonito.

Jedna od teza odbrane je da su muškarci bošnjačke nacionalnosti držani zbog njihove vlastite sigurnosti. Odbrana je dalje tvrdila da su svi zatočeni muškarci bili pripadnici Armije BiH čije zatočenje je bilo legalno, te da je njihov „prinudni boravak“ bio apsolutno potreban. Vijeće prije svega skreće pažnju na kontradiktornost između ove dvije teze, od kojih odbrana ni jednu nije uspješno dokazala (ukoliko su civili držani iz razloga njihove lične sigurnosti, onda nisu bili pripadnici neprijateljske strane držani u toku oružanog sukoba, i obratno).

Razmatrajući tezu da su nenaoružani muškarci držani zatočenim iz razloga njihove sigurnosti, postavlja se sasvim logično pitanje - zašto su privođeni samo muškarci. Vijeće je uvjerenja da, ukoliko se radilo o iskrenom pokušaju da se obezbjedi sigurnost stanovništva, bilo bi logično da se prvo zbrinu starije osobe, žene i djeca. U svakom slučaju, ne bilo potrebno da se lica „kojima se pomaže“ drže pod oružanom stražom Vojne policije u datim okolnostima, a imajući u vidu da su se navedena lica nalazila u prostoru van borbenih dejstava.

Dakle, vijeće nalazi da ova teza apsolutno ne stoji kada se pažljivo analiziraju svi prezentirani dokazi. Jasno je da je najveći broj civila lišen slobode i odveden u objekte u kojima su držani protiv svoje volje, pod oružanom stražom i u nehumanim uslovima. Također je jasno da ovaj postupak nije praćen bilo kakvom pravnom procedurom, da je pritvaranje obavljeno pod prisilom i da zatočenim licima nije dat bilo kakav valjan razlog za njihovo lišavanje slobode i zatvaranje (osim uopćenih i očito neiskrenih „objašnjena“ datih nekima da su zatvarani zbog lične sigurnosti). Uz sve ove jasno dokazane činjenice, to što su neka od lica tražila (kad su bili lišavani slobode) da ih se smjesti u više siguran objekat, ili što su drugi (poput svjedoka Ćazima Ahmića) sami krenuli u smjeru zatočeničkih objekata (pokazujući na taj način stepen saradnje, što je potpuno razumljivo u datim okolnostima), ne može dovesti u pitanje zaključak da se radilo o nezakonitom zatvaranju.

U ovom kontekstu, vijeće skreće pažnju da čak i svjedok Ćazim Ahmić, koji se sam uputio prema SDK, navodi da u SDK nije bilo spavanja jer su zatočnici osjećali strah, te da su prisutni naoružani stražari vodili računa da niko od zatvorenika ne izade van objekta. On dalje navodi da nikome nije ni padalo na pamet da izade iz razloga što bi taj izlazak bio okarakterisan kao bjekstvo i onda bi bili ubijeni. Svjedok vezano za navedeno kaže: „I to nas je rukovodilo, a daleko od toga da smo osjećali sigurnost“.

Neki od svjedoka optužbe su svjedočili o povremenim odlascima kući na kupanje. Međutim, čak i ako su stražari pustili neke od zatvorenika da odu kući na kupanje, u svakom slučaju niko od zatočenih nije mogao svojevrijedno napustiti Dom kulture za stalno. U tom pravcu je uvjerljiv iskaz svjedoka Suada Salkića koji opisuje situaciju u kojoj zatvorenici idu sami prema Šahovskom klubu ali se ne usuđuju pokušati bježati iz straha da bi ih pripadnici HVO ubili. Također, svjedok Senad Hidić je opisao situaciju kada ga je optuženi pustio na kupanje ali se morao vratiti do jutarnje smjene u SDK.

Odbrana se u završnim riječima pretežno opredjelila za tezu da su muškarci zatvarani kao pripadnici neprijateljske strane. Prema tvrdnji odbrane, druge kategorije stanovništva nisu zatvarane da ne bi došlo do kršenja Ženevskih konvencija (jer su lica u tim kategorijama bila zaštićena konvencijama). Vijeće i ovdje primjećuje da je odbrana u različitim fazama postupka nudila dvije međusobno isključive teze, od kojih niti jedna nije dokazana. Kada je u pitanju teza da su zatočeni muškarci bili pripadnici neprijateljske strane, odbrana ničim nije dokazala da su zatočnici na bilo koji način učestvovali u neprijateljstvima i na taj način bili izvan odredbi zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.

Vijeće nalazi da su čak i neki od svjedoka odbrane dali svjedočenja koja su direktno suprotna naprijed navedenoj tezi. S tim u vezi, svjedok Stipo Ćeko (u kritično vrijeme pomoćnik zapovjednika za logistiku „Viteške brigade“) navodi da je početkom sukoba određeni broj civila vojno sposobnih muškaraca, priveden u Dom kulture. On svjedoči da je jedan od razloga njihovog privođenja da se sklone vojno sposobni muškarci da ne bi i sami uzeli oružje i napali pripadnike HVO.

Drugi svjedoci odbrane (Ivica Jukić, Dragan Križanac, Goran Kovač, Dragan Toljušić, Ilija Križanac, Slavko Vidović i Ivica Rajić - bivši pripadnici Vojne policije) su naveli da Vojna policija nije imala nadležnosti prema civilima, te da oni nisu ove civile zatvarali u zatočeničke objekte, nego da su ih samo u njima čuvali. Oni navode da su civile dovodili razni vojnici.

Vijeće je mišljenja da su iskazi bivših pripadnika Vojne policije očekivani i razumljivi, ali i neosnovani, imajući u vidu ulogu svjedoka u opisanim događajima, kao i to da su isti zasigurno zainteresovani da pomognu optuženom. Na neosnovanost ovih svjedočenja dalje upućuju ostali dokazi i veliki broj žrtava koje su dale određiva, uvjerljiva i decidna svjedočenja. Vijeće napominje da čak i ovi svjedoci odbrane ne spore da su civile "čuvali", što u svakom slučaju znači da su im ograničavali slobodu kretanja. Svjedok odbrane Dragan Križanac, između ostalog, navodi da civili nisu mogli napustiti prostorije Doma kulture.

Kada je u pitanju direktno učešće optuženog u odvođenjima, vijeće podsjeća da je sam optuženi svjedočio da je 16. aprila 1993. godine, kada je došlo do privođenja civila u prostorije Doma kulture, on lično otišao da dovede doktora Mujezinovića kojeg je poznao. Optuženi navodi da je doktor Mujezinović bio na spisku lica koja je trebalo dovesti u Dom, tako da bi po njega u svakom slučaju neko otišao, ali se optuženi samoinicijativno ponudio da ga dovede jer su bili dugogodišnji prijatelji. Također, u materijalnom dokazu T 38 je vidljivo da je i optuženi učestvovao u hapšenju i zatvaranju lica bošnjačke nacionalnosti u prostorije Doma kulture. Naime, u ovom dokazu je, između ostalog, navedeno: "Žabac je po prirodi drzak, kao takav tu drskost ispoljavao je u posljednjim događajima prema ljudima muslimanske nacionalnosti, njihovom fizičkom zlostavljanju, hapšenju i zatvaranju. Nakon izvršenih pljački, vršenja etničkog čišćenja, lišavanja slobode i privođenja ljudi bio je na obezbjeđenju prostorija Doma kulture gdje su bili zatočeni ljudi muslimanske nacionalnosti"⁴⁸.

Nadalje, kao što je već navedeno, svjedoci optužbe koji su ujedno i oštećeni su spominjali imena osoba koje su ih privodile i čuvala u Domu kulture i SDK, i to: Vladu Čalića, Zlatka Nakića, Slavku Vidovića, Dragana Toljušića i optuženog. Nesumnjivo je da su sva ova lica bili pripadnici Vojne policije "Viteške brigade" (kojima je, kako je već utvrđeno, optuženi bio zapovjednik), što je, pored svjedočenja, potvrđeno i u materijalnom dokazu optužbe T 30⁴⁹. Materijalni dokaz Tužilaštva T 29⁵⁰ potvrđuje da su vojni policajci nosili šarene maskirne uniforme, bijele opasače i korice za pištolj, te značku Vojne policije, o čemu su svjedočili kako svjedoci optužbe, tako i svjedoci odbrane Slavko Vidović, Mario Raić, Vladimir Šantić i Ivica Jukić.

Iz izvedenih dokaza vijeće je van svake sumnje zaključilo da su zatočene civile u Domu kulture i SDK čuvali pripadnici Vojne policije "Viteške brigade" kojima je u to vrijeme optuženi bio zapovjednik, te im je on naređivao, odobravao i učestvovao u lišavanju slobode nekih lica.

Svjedoci koji su bili zatvoreni u navedenim zatočeničkim objektima naveli su da im niko nikada nije dao obrazloženje zašto su zatvoreni, niti su ikada dobili pismeni akt na osnovu kojeg su lišeni slobode i zatvoreni u prostorije Doma kulture i SDK.

---

⁴⁸ Akt upućen Sektoru za bezbjednost III korpusa od 02.06.1993. godine (Spisak bezbjedonosno interesantnih lica), tačka 19.

⁴⁹ Spisak djelatnika i vojnih policajaca IV bojne Vojne policije Vitez od 27.03.1993. godine

⁵⁰ Uputstvo za rad postrojbi Vojne policije HVO-a-Hrvatske zajednice „Herceg Bosna“

Pored kršenja zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija (i člana 173. stav 1. tačka e. KZ BiH), vijeće također zaključuje da je postupanje pripadnika brigadne Vojne policije, zajedno sa optuženim, bilo suprotno Uputama o načinu postupanja Vojne policije u uslovima važenja Uredbe o primjeni ZKP u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti Hrvatske zajednice "Herceg Bosna"⁵¹.

Početkom maja 1993. godine, nakon sastanka hrvatskih i bošnjačkih zvaničnika, iz Doma kulture je 13 muškaraca bošnjačke nacionalnosti prebačeno prvo u Šahovski klub u Vitezu, a zatim u logor "Kaonik" u Busovači. O tome su, pored ostalih, svjedočili Edib Zlotrg, Bahtija Sivro, Suad Salkić, Ćazim Ahmić i Enes Šurković koji su navedeno lično doživjeli. Njihovo premještanje iz Doma kulture u Šahovski klub, a potom i u logor "Kaonik" izvršili su pripadnici Vojne policije. Svjedok Edib Zlotrg navodi da je, nakon što je najveći broj civila pušten iz Doma kulture, njih 30-ak zadržano i odvedeno u Kino salu gdje su došli optuženi i lice po imenu „Butura“. Oni su naredili zatvorenicima da se povuku u zadnje redove kino sale, dok su optuženi i „Butura“ sjedili za stolom držeći ispred sebe rokovnike. Nakon toga ih je optuženi prozivao, da bi svakog od prozvanih on i „Butura“ upisali u jedan od rokovnika. Svi oni koji su bili zapisani u rokovnik optuženog završili su kao zatočenici u Šahovskom klubu. Naime, Edib Zlotrg svjedoči da su sve osobe koje su bile popisane u rokovniku koji je imao optuženi tu noć oko 2, pola 3 prozване od strane vojnih policajaca, nakon čega su ih ovi policajci potrpali u kombi, te ih odvezli u Šahovski klub gdje je jedan pripadnik Vojne policije ostao da ih čuva. Nakon par dana provedenih u Šahovskom klubu, vojni policajci su 13 zatočenih muškaraca odveli u zatvor „Kaonik“ u Busovači. Među tih 13 civila bili su i Bahtija Sivro, Suad Salkić, Sulejman Kavazović, Alija Bašić, Derviš Subašić, Enes Šurković i Ćazim Ahmić, što je vidljivo i u materijalnom dokazu Tužilaštva T 36⁵².

Svjedok Suad Salkić svjedoči da su u Šahovskom klubu bili smješteni samo ugledni ljudi iz Viteza tako da je izgledalo kao da je izvršena selekcija ljudi koji će biti poslani u Šahovski klub, sa čime je saglasan i naprijed pomenuti dokaz T 36. Ni u ovom objektu se zatočenici nisu mogli slobodno kretati jer je par naoružanih lica napolju držalo stražu.

Nakon što su ovih 13 civila bili zatočeni u logoru „Kaonik“ do polovine maja 1993. godine, vojni policajci su ih u kombiju dovezli ponovo u Vitez u Dom kulture (u kino salu), odakle su kroz dan-dva pušteni na slobodu. O navedenom su svjedočili Suad Salkić, Alija Bašić, Ćazim Ahmić i Derviš Subašić.

Vijeće je, razmotrivši sve dokaze koji su mu prezentirani u toku glavnog pretresa, našlo dokazanim izvan svake razumne sumnje da su se masovnim i nezakonitim zatvaranjem lica koja nisu učestvovala u oružanom sukobu kako je opisano u tački 1. optužnice ispunili svi elementi krivičnog djela protupravnog odvođenja u koncentracione logore i drugih protuzakonitih zatvaranja iz člana 173. stav 1. tačka e) KZ BiH. Izvedeni dokazi dovode do nesumnjivog zaključka, kako je već opisano, da je odvođenje i zatvaranje nenaoružanih muškaraca izvršeno na organizovan i prinudan način, bez bilo kakvog zakonom dozvoljenog razloga.

Optuženi se u odnosu na ovo konkretno djelo tereti na osnovu individualne krivične odgovornosti, shodno članu 180. stav 1. KZ BiH, i to konkretno za naređivanje i izvršenje. Kako je odgovornost optuženog u odnosu na izvršenje krivičnog djela već analizirana,

⁵¹ Upute o načinu postupanja Vojne policije u uslovima važenja Uredbe o primjeni ZKP u slučaju ratnog stanja ili neposredne ugroženosti Hrvatske zajednice "Herceg Bosna" (T 28)

⁵² Spisak 13 vodećih Muslimana koji su uhapšeni u Vitezu od 15.05.1993. godine (T 36)

vijeće smatra korisnim da se posebno osvrne na pitanje odgovornosti optuženog kao nalogodavca.

Naređivanje podrazumijeva osobu na položaju vlasti koja taj položaj koristi da bi uvjerila drugu osobu da počini krivično djelo⁵³. Pretresno vijeće MKSJ u predmetu *Galić* je iznijelo stav da se naređivanje može dokazati i indirektnim putem a ne samo pismenim naređenjima ili izjavama svjedoka o tome da je optuženi izdao naređenje da se izvrši krivično djelo. To vijeće je izrazilo stav da “naređenje ne mora biti u posebnoj formi, ono se može izdati na čitav niz različitih načina”⁵⁴. Ovaj stav je podržan i u odluci Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Galić*⁵⁵.

Svjedoci odbrane Goran Kovač, Dragan Križanac i Ivica Rajić (bivši pripadnici brigadne Vojne policije) potvrdili su da su dobijali usmena naređenja od zapovjednika Vojne policije. Vijeće je već ranije utvrdilo da je zapovjednik Vojne policije u inkriminisano vrijeme bio optuženi.

Naredba nije morala postojati u pismenom obliku. Samo prisustvo optuženog na licu mjesta predstavlja njegovo prešutno saglašavanje, odobravanje postupaka svojih podređenih a o njegovoj *de facto* nadređenoj ulozi su svjedočili svjedoci optužbe koji su u inkriminisano vrijeme bili zatočeni u zatočeničkim objektima.

Svi prethodno navedeni elementi ovog oblika odgovornosti su ispunjeni na strani optuženog. Na temelju toga što je bio na položaju zapovjednika Vojne policije “Viteške brigade” HVO-a može se zaključiti da je izdavao svojim ljudima naređenja, a njegovo prisustvo na mjestima gdje su civili bili zatočeni također je pokazalo odobravanje postupaka njegovih podređenih, te im dalo dodatno ohrabrenje da poštuju naređenja koja su primili.

Nastojanja odbrane da optuženog prikaže kao osobu koja je pomagala zatočenim civilima nije dovela u sumnju izvedene dokaze optužbe i zaključak vijeća da je svojim postupanjem optuženi naredio i odobravao protupravno dovođenja civila u logor. Ove argumente odbrane vijeće je cijenilo u svjetlu olakšavajućih okolnosti pri odmjeravanju kazne optuženom.

Vijeće zaključuje da je optuženi počinio navedeno krivično djelo sa direktnim umišljajem, svjestan djela koje čini i voljan da ga počini, a što proističe iz cjelokupnog njegovog postupanja i djelovanja u kritičnom periodu.

4.1.2. Prisilni rad

Obilježja krivičnog djela prisilnog rada, prema članu 173. stav 1. tačka f) KZ BiH su:

- 1) naređivanje ili namjerno činjenje;
- 2) prisiljavanje na prinudni rad.

Vijeće, prije svega, skreće pažnju na neusaglašenost teksta ove odredbe na službenim jezicima BiH (koji glasi “prisiljavanje na prinudni rad”) i teksta na engleskom prevodu (koji u prevodu glasi samo “prinudni rad” – forced labour). Ovo nije samo pravopisna razlika već i moguća razlika u značenju, jer prema tekstu na službenim jezicima (koji je naravno tekst koji će vijeće primjeniti) moglo bi se argumentirati da je *i sam čin prisiljavanja nezakonit*

⁵³ Vidjeti predmet *Krstić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 601.

⁵⁴ Vidjeti predmet *Galić*, presuda Pretresnog vijeća MKS, paragraf 740.

⁵⁵ Vidjeti predmet *Galić*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, paragraf 176.

dok, prema prevodu na engleski jezik, *mora doći do prinudnog rada* da bi se ova odredba primjenila. U ovom predmetu ova razlika u svakom slučaju nije sporna jer je vijeće našlo da dokazi dovode do zaključka izvan svake razumne sumnje da je došlo ne samo do namjernog prisiljavanja od strane optuženog već i da je to prisiljavanje dovelo do prinudnog rada zatočenika.

Prema međunarodnom pravu, prisilni rad nije uvijek nedopustiv za vrijeme oružanog sukoba ili okupacije.⁵⁶ Na primjer, kod oružanog sukoba na koji se primjenjuju odredbe Ženevske konvencije III, dopušteno je tražiti od ratnih zarobljenika da obavljaju rad ukoliko je to u njihovom interesu i ukoliko su zahtjevi rada u skladu sa starošću, spolom, rangom i fizičkim sposobnostima zarobljenika.⁵⁷ S druge strane, međunarodno pravo zabranjuje prisiljavanje ratnih zarobljenika na rad vezan za vojne operacije.⁵⁸ Pretresno vijeće MKSJ je u predmetu *Naletilić i Martinović* primjenilo ova pravila (koja se odnose na ratne zarobljenike) na civile zatočenike.⁵⁹

Dok se gore navedeni principi, koji su bazirani na primjeni odredaba Ženevskih konvencija koje su odnose na međunarodne oružane sukobe, ne mogu direktno primjeniti u ovom konkretnom predmetu, oni svakako daju koristan kontekst u kojem vijeće može razmatrati elemente krivičnog djela prisiljavanja na prinudni rad.

Razmatrajući pitanje prisile na prinudni rad, vijeće smatra da silu koja se koristi kako bi se obavio rad treba tumačiti na način da uključuje fizičko nasilje, prijetnju upotrebe sile ili prinudu poput one koja je prouzrokovana strahom od nasilja, prisilom, zatvaranjem, psihološkim ugnjetavanjem ili zloupotrebom moći ili iskorištavanjem okolnosti prisile. Prema mišljenju vijeća, bitno pitanje je da li je, imajući sve relevantne okolnosti, osoba koja je navodno prisiljena na prinudni rad imala stvarni izbor.

U ovom konkretnom slučaju, vijeće je utvrdilo da su zatvorenici tokom zatočeništva bili vođeni na prinudni rad na linijama razgraničenja između jedinica HVO i Armije BiH. Na linije razgraničenja su ih odvodili pripadnici Vojne policije "Viteške brigade" (kojima je optuženi bio zapovjednik), obično u kombi vozilu, a tako su ih i vraćali natrag u zatočeničke objekte. O navedenom su svjedočili Edib Zlotrg, Samet Sadibašić, Mirsad Ahmić, Salih Cicvara, Edin Bešo, Sulejman Kavazović, Alija Bašić i Enver Karajko. Ova lica su navela da su ih vojni policajci "Viteške brigade" (kojima je optuženi bio zapovjednik) kombi vozilom odvozili na prisilan rad na linije razgraničenja i to na mjestima "Krčevine", "Kratine" i "Pirići", te su naveli da je na tim mjestima dolazilo do otvaranja vatre od strane zaraćenih strana, uslijed čega su neka od zatočenih lica stradala. S tim u vezi, vijeće je utvrdilo da su prilikom kopanja rovova nastradali, pored ostalih, Almir Gadun, Adis Tuco, Redžep Zahirović i Jusuf Ibraković, o čemu su svjedočili konkretno Edib Zlotrg, Muhamed Šehaganović, Ermedin Gerina i Samet Sadibašić, a smrt ovih lica u inkriminisanoj periodu je konstatovana i u Izvodima iz matične knjige umrlih za navedena lica⁶⁰.

⁵⁶ Presuda Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Blagje Simić i drugi*, paragraf 88.

⁵⁷ Presuda Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragraf 254

⁵⁸ Ibid, paragraf 256

⁵⁹ Ibid, paragraf 252.

⁶⁰ Izvod iz matične knjige umrlih za Almira Gaduna (26.04.1993. dan smrti) dokaz T 43, Izvod iz matične knjige umrlih za Redžepa Zahirovića (23.04.1993. dan smrti) dokaz T 42, Izvod iz matične knjige umrlih za Adisa Tucua (21.04.1993. dan smrti) dokaz T 41

Odbrana je pokušala dokazati da navedena nastradala lica nisu bila zatvorena u zatočeničkim objektima nego da su stradali na ratištu. Međutim, takva teza odbrane je protivna svjedočenjima zatočenika koji su konzistentni u svojim iskazima kada svjedoče o odvođenju na kopanje rovova i spominju upravo gore navedene osobe kao žrtve prilikom kopanja. Neki od svjedoka su lično odvođeni na prisilan rad, dok su drugi mogli vidjeti takva odvođenja zatvorenika, da bi naknadno čuli od onih koji su se vratili živi sa kopanja rovova da su određena lica smrtno nastradala. Mada je smrt zatočenika prilikom prisilnog rada svakako činjenica od velikog značaja, vijeće napominje da čak i samo odvođenje na ovakav prinudni rad, kojim se životi zatočenika dovode u direktnu opasnost, samo po sebi predstavlja krivično djelo.

I zatočenici iz SDK su odvođeni na kopanje rovova. U vezi sa tim Mirsad Ahmić navodi da je odvođen na kopanje rovova na Kratinama u blizini linije fronta između Armije R BiH i HVO-a gdje je bilo jako opasno.

Svjedok Sulejman Kavazović navodi da je optuženi bio prisutan kada je on voden na kopanje rovova u Nadioke i Rijeku. Svjedok opisuje tu situaciju, te navodi da je taj dan došao "Žabac" sa četvoricom svojih vojnih policajaca i rekao mu "ti si peti, ti nam trebaš", nakon čega je smješten u kombi sa nekoliko drugih zatočenika i odvezeni su u Rijeku na kopanje rovova.

O odvođenju civila na kopanje rovova su svjedočili i svjedoci odbrane Mahmut Tuco, Željko Sajević, Ivica Jukić i Mario Raić. Čak i sam optuženi je potvrdio navedeno, te je naveo da je Vojna policija u nekim slučajevima pratila civile na kopanje rovova. Međutim, on tvrdi da Vojna policija nije određivala ko će od zatvorenih lica ići, te navodi da je u nekim slučajevima postojala naredba iz zapovjedništva "Viteške brigade" da pripadnici Vojne policije otprate te civile. Optuženi također tvrdi da i u slučajevima kada je lično bio prisutan nije imao nikakvog uticaja na odvođenje tih ljudi. Vijeće ukazuje na svjedočenje Sulejmana Kavazovića koji upravo kazuje suprotno, te tvrdi da je njega lično optuženi odabrao za kopanje rovova.

Dalja teza odbrane je bila da je Vojna policija obezbjeđivala samo transport zatvorenika do mjesta gdje su ih preuzimali pripadnici HVO i dalje ih raspoređivali na linije razgraničenja, te za prevoz zatvorenika nazad u prostorije Doma kulture. Svjedoci optužbe su potvrdili da je uloga Vojne policije bila transport do mjesta kopanja i nazad.

Povodom ovih tvrdnji odbrane, vijeće je došlo do sljedećih zaključaka.

Kao prvo, imajući u vidu uvjerljivost velikog broja svjedoka o okolnostima odvođenja na kopanje rovova i ulogu Vojne policije (i optuženog lično) u tim radnjama, vijeće ne prihvata tezu da je Vojna policija imala neku pasivnu ulogu u ovim događajima. Vijeće nalazi dokazanim da je Vojna policija bila ključni i aktivan učesnik u prisiljavanju protupravno držanih zatočenika na prinudni rad. Vojna policija je, između ostalog, bila aktivna u pogledu selektiranja zatočenih lica, njihovom obezbjeđivanju (sprječavanju bijega) u odvođenju i vraćanju sa kopanja rovova, te u korištenju prisile odnosno prijetnje silom prema njima. Vijeće posmatra ove aktivne radnje Vojne policije kao inherentan i centralan dio prisile zatvorenika na ovakav očito opasan prinudan rad. Bez učešća Vojne policije do ovakve prisile nije i ne bi moglo doći.

Treba imati u vidu da su ova dešavanja bila dio šireg konteksta nezakonitog djelovanja prema stanovništvu općine Vitez nakon 16. aprila 1993. godine. Kako je vijeće već utvrdilo

muškarci bošnjačke nacionalnosti iz grada Vitez sistematski i proizvoljno su zatvarani, te su se nalazili u stanju potpune neizvjesnosti i straha. U ovakvom stanju, birani su pojedinačno i odvođeni na prinudan rad kopanja rovova pod oružanom stražom onih koji su ih držali u zatočeništvu.

Čak i kada bi vijeće prihvatilo tezu da je Vojna policija bila vezana naredbama drugih ili viših organa, i u takvim okolnostima učešće optuženog na opisani način dovodi do njegove krivične odgovornosti.

Vijeće je već obrazložilo i analiziralo ulogu zapovjednika koju je imao optuženi u relevantno vrijeme. Nesumnjivo da je on kao zapovjednik, pri tome prisutan na licu mjesta, imao spoznaju da se zatvorenici odvođe na kopanje rovova na linijama razgraničenja između Armije R BiH i HVO, te je u nekim odvođenjima i lično učestvovao (kako je već navedeno). Optuženi je dakle svjesno i voljno naređivao i odobravao ove nezakonite radnje, te bio ključna karika u lancu prisile koja se sastojala od prijetnje silom i zloupotrebe položaja nad zatočenicima koji nisu imali apsolutno nikakvog izbora po pitanju da li će izvršiti radnje kopanja rovova. U okolnostima gdje su zatočeni držani pod oružanom stražom u toku oružanih sukoba, te selektirani i odvođeni na kopanje rovova na linijama razgraničenja (u kojima su neki od njih poginuli) jasno je, izvan svake razumne sumnje, da je svaki individualni zatočenik bio žrtva prisile na prinudan rad.

Nadalje, jasno da pripadnici Vojne policije nisu mogli na svoju ruku odvoditi civile, nego su morali imati saglasnost optuženog. Prema tome, sasvim je sigurno, imajući u vidu ulogu optuženog (koja je već ranije utvrđena) i njegovo prisustvo na licu mjesta, da su vojni policajci, uz njegovo znanje i odobrenje, odvodili zatvorene civile na prisilni rad.

Dakle, optuženi je u kritično vrijeme, kršeći pravila međunarodnog humanitarnog prava, igrajući ključnu ulogu u odvođenju i prisili zatočenika Bošnjaka na kopanje rovova, počinio krivično djelo naređivanja prisiljavanja zatočenika na prinudan rad u smislu člana 173. stav 1. tačka f. KZ BiH.

4.1.3. Nečovječno postupanje

Tačkom 1. optužnice optuženi se, između ostalog, tereti za nečovječno postupanje u odnosu na držanje muškaraca bošnjačke nacionalnosti u zatočeništvu.

Obilježja krivičnog djela nečovječnog postupanja prema članu 173. stav 1. tačka c) KZ BiH su:

- 1) namjerno činjenje ili naređivanje;
- 2) nečovječnog postupanja (odnosno postupanja koje nanosi snažnu duševnu povredu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo⁶¹).

Zatočeni civili su bili zatvoreni u objektima pomenutim u poglavlju 4.1.1. u nehumanim uslovima. Zatočeni su spavali na podu u zgrčenom položaju, u pretijesnom prostoru u kojem se nisu mogli niti ispraviti, nisu imali dovoljno hrane (samo jedan obrok dnevno). Ove okolnosti proističu iz svjedočenja velikog broja svjedoka optužbe.

---

⁶¹ Presuda Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Čelebići*, paragraf 543., presuda Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Vasićević*, paragraf 234.

Svjedok odbrane Stipo Čeko koji je u inkriminisano vrijeme bio pomoćnik zapovjednika za logistiku u "Viteškoj brigadi" je izjavio da su zatvorenici u Domu kulture imali samo jedan obrok dnevno a pripadnici Vojne policije tri obroka. I svjedok odbrane Mario Raić za zatočena lica navodi "...tamo im nije bilo lijepo, znači uvjeti su bili jako loši, a njih je puno bilo na jednom mjestu, nema dovoljno sanitarija, pitanje hrane...".

S druge strane, svjedoci koji su bili smješteni u SDK, i to Senad Hidić, osoba B, osoba D, Čazim Ahmić, Ahmet Kalčo i Mirsad Ahmić svjedočili su da su imali dovoljno hrane i vode jer je porodicama bilo dozvoljeno da ih posjećuju. Međutim, oni isto tako navode da nije bilo dovoljno mjesta za spavanje za sve zatočene, tako da su spavali skupljeni na podu.

Optuženi tvrdi da Vojna policija nije uopće bila zadužena za opskrbu zatočenika hranom, te da je to bilo u nadležnosti zapovjedništva "Viteške brigade".

Iako je vijeće utvrdilo da gore navedena svjedočenja dokazuju da su civili bošnjačke nacionalnosti držani u nehumanim uslovima, vijeće cijeni da optuženi nije izazvao te uslove. Vijeće dakle nalazi da optuženi, iako svjestan uslova u kojima su civili boravili, nije počinio "nehumano postupanje" kako propisuje član 173. stav 1. tačka c) KZ BiH.

Vijeće je došlo do ovakvog zaključka cijeneći da, iako je optuženi jasno počinio krivična djela (kako je prednje opisano) u pogledu zatvaranja civila, te prisiljavanja na prinudni rad nekih od njih, kada su u pitanju uslovi zatočeništva, on nije izazvao nehumano postupanje prema njima. Vijeće nalazi da optuženi nije odgovoran za uslove koji su postojali u zatočeničkim objektima, odnosno da on nije prouzrokovao niti mogao uticati na te uslove. Vijeće je uzelo u obzir da je optuženi dopuštao dotok hrane zatvorenicima izvana, od njihove rodbine i prijatelja, te je nekim zatočenicima omogućavao odlaske kući radi održavanja lične higijene.

4.2. Tačka 2. optužnice

U tački 2. optužnice Anti Kovaću se na teret stavlja krivično djelo silovanja iz člana 173. stav 1. tačka e) KZ BiH.

4.2.1. Silovanje

4.2.1.1. Međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo o ljudskim pravima

Silovanje u vrijeme rata je zabranjeno ugovornim pravom i to Ženevskim konvencijama iz 1949. godine⁶², Dopunskim protokolom I⁶³ i Dopunskim protokolom II⁶⁴. Silovanje i nečovječno postupanje kao ratni zločini bili su zabranjeni i članom 142. Krivičnog zakona SFRJ.

Kao što je već navedeno u poglavlju 3.3.3.2., u ovom konkretnom predmetu primjenjiv je zajednički član 3. Ženevskih konvencija⁶⁵, a vijeće je već obrazložilo da je i u odnosu na ovu tačku optužnice ispunjen preliminarni uslov kršenja tog člana. Naime, zabrana surovog postupanja iz zajedničkog člana 3. nesporno obuhvata zabranu radnje silovanja, pošto silovanje samo po sebi predstavlja, najblaže rečeno, ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo.

⁶² Član 27. Četvrte Ženevske konvencije

⁶³ Član 76. stav 1. Dopunskog protokola I

⁶⁴ Član 4. stav 2. tačka e) Dopunskog protokola II

⁶⁵ Bosna i Hercegovina je ratifikovala Ženevske konvencije i oba Dopunska protokola 31.12.1992. godine.

Iako silovanje nije izričito zabranjeno prema zajedničkom članu 3., zabrana silovanja u oružanim sukobima već dugo je priznata u međunarodnom ugovornom pravu, kao i u običajnom međunarodnom pravu.⁶⁶ Ona se postepeno iskristalizirala iz izričite zabrane silovanja u članu 44. Liebergovog kodeksa i općih odredbi člana 46. Pravilnika u aneksu IV Haške konvencije zajedno sa “Martensovom klauzulom” u preambuli te konvencije⁶⁷.

4.2.1.2. član 173. stav 1. tačka e) KZ BiH (silovanje)

Krivično djelo silovanja kao Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva predviđeno je članom 173. stav 1. tačka e) KZ BiH i definisano je kao: “prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju”.

Pretno vijeće MKSJ u predmetu *Furundžija*⁶⁸ je utvrdilo da se sljedeći elementi mogu prihvatiti kao objektivni elementi (*actus reus*) silovanja:

- seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna
- vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj služio ili
- usta žrtve penisom počinioca
- uz upotrebu prinude ili sile ili pod prijetnjom sile protiv žrtve ili trećeg lica.

U ovom konkretnom slučaju, vijeće je prethodno utvrdilo da je osoba B, zajedno sa osobom D, boravila u prostorijama SDK, gdje su obje nezakonito dovedene po izbijanju oružanog sukoba 16. aprila 1993. godine, kako je to već detaljno obrazloženo u poglavlju 4.1.1. presude.

Vijeće će se u ovom dijelu baviti konkretnim krivičnopravnim radnjama optuženog u odnosu na počinjenje krivičnopravne radnje nad osobom B.

Oštećena B je supruga osobe C koji je u kritičnom periodu imao višu poziciju u strukturi formacija Armije BiH u regionu u kojem su se desili događaji iz optužnice. U inkriminisano vrijeme osoba B je bila djevojka osobe C.

Osoba B svjedoči da je u aprilu 1993. godine, neposredno pred izbijanje sukoba, otišla u Travnik kako bi izvršila abortus, nakon čega je otišla u Vitez kod osobe D da se oporavi. Kada je izbio sukob 16. aprila, u jutarnjim satima, čula se pucnjava tako da su osobe B i D, zajedno sa ostalim stanarima zgrade u kojoj je osoba D živjela, izašle na hodnik a nakon toga otišle u podrum. Istog dana, u popodnevним satima, osoba B je razgovarala telefonom sa osobom C koja joj je predložila da se ona i osoba D posijeku, kako bi izgledalo da su ranjene, kako bi ih pripadnici UNPROFOR-a transportirali iz Viteza. Međutim, istog dana, na vrata stana osobe D zalupala su tri ili četiri vojnika koji su pitali za osobu B, te su ih obje smjestili u auto prijeteci im da ih vode na Lašvu da ih ubiju. Vojnici su osobe B i D odveli u SDK, gdje se ispred zgrade nalazilo više uniformisanih lica, u šarenim uniformama, sa bijelim opasačima i pištoljima. Osoba B i osoba D su smještene u hodnik u SDK. Noć nakon što su zatvorene, dok je osoba B spavala, nepoznato lice je uperilo lampu u pravcu

⁶⁶ Kvočka, Žalba, paragraf 395.

⁶⁷ Vidjeti predmet *Furundžija*, presuda Pretnog vijeća MKSJ, paragraf 168.

⁶⁸ Vidjeti predmet *Furundžija*, presuda Pretnog vijeća MKSJ, paragraf 185., zatim predmet *Kunarac*, presuda Pretnog vijeća MKSJ, paragraf 437.

njenih očiju, rekavši joj “ti ideš sa mnom”. Svjedokinja B navodi da je to bio muškarac koji je na sebi imao šarenu uniformu i pištolj. On ju je izveo iz SDK i odveo u stan na trećem spratu zgrade zvane “Crnogorka”. Na putu prema zgradi psovao joj je balijsku majku i rekao “pokazat’ ću ja tebi ko je Žabac”. Na ulasku u stan, osoba B je vidjela dvije osobe, ženu i muškarca (supružnici Hidić), koje je poznavala iz videnja. Ove osobe nije vidjela kada je poslije izlazila iz stana.

Muškarac koji je osobu B doveo u stan odveo ju je u sobu, zatvorio vrata i gurnuo na kauč. Rekao joj je da se skine. Svjedokinja navodi da to nije htjela učiniti, tako da je on sa nje skinuo donji dio odjeće, dok gornji dio nije skidao. Nakon toga je svukao svoje hlače do koljena, legao je na nju, udario je šakom u glavu i izvršio spolni odnos. Nakon toga je ustao i dok se oblačio rekao joj je da pozdravi osobu C koju on poznaje, jer su zajedno igrali lopte u Vitezu. Također, rekao joj je da se zove “Žabac”. Svjedokinja navodi da ju je s tog mjesta Žabac vratio u prostorije SDK. Nakon što je puštena iz zatočeništva (izašla je tokom razmjene koju je ugovorio svjedok C) sve je ispričala samo osobi C, na što joj je on rekao da poznaje Žabca i rekao je da se on zove Ante Kovač. Nikome drugome ništa nije pričala o ovom događaju iz razloga stida, niti je tražila medicinsku pomoć jer je u to vrijeme mjesto u kojem je živjela bilo blokirano.

Osoba B dalje navodi da je poslije rata (ne specificira tačnu godinu) otišla sa suprugom (osoba C) na fudbalsku utakmicu u Vitez i u kafić u kojem su bili ušao je “Žabac”, te stao za šank. Tada je osobi C pokazala i rekla da je to osoba koja ju je kritične prilike silovala. Potom je svjedok C otišao do “Žabca”, nešto mu je rekao i odmah potom je “Žabac” napustio kafić. Oštećena tvrdi da je optuženog vidala više puta u Vitezu u prolazu, te navodi da je tada bio mršav, srednje visine i malo valovite smeđe kose. U sudnici optuženog nije prepoznala, ali je na izjavu optuženog da je nikad u životu nije vidio odgovorila “Nisam ni ja Vas kad Vas sada gledam jer ste se malo postarali i promijenili”.

Svjedok C je potvrdio iskaz oštećene B o njenom odlasku u Travnik i Vitez pred početak sukoba. Također, svjedočio je da je po izbijanju sukoba zvao Maria Čerkeza, Darka Kraljevića, “Beriju”, “Niku” i Jaku Križanca i pregovarao sa njima o razmjeni svjedoka B za Dalibora Drmića i još dva lica hrvatske nacionalnosti. Razmjena je izvršena nakon nekoliko dana bez prisustva UNPROFOR-a u mjestu Dubravica.

Osoba C svjedoči da mu je osoba B i prije nego je oslobođena iz zatočeništva putem telefona spomenula da je imala “neke probleme”, a kada se vratila kući izgledala je “malo izgubljeno i izmršala”. Svjedok C kaže da mu je svjedokinja B tada govorila o onome što joj se desilo, te u tom kontekstu odmah spomenula optuženog. Svjedok navodi da nije insistirao da mu ona odmah sve ispriča jer nije bila u stanju, tako da mu je tek u naredna 3-4 mjeseca ispričala sve što joj se dešavalo u zatočeništvu. Opisala je lica koja su došla po nju u stan, opisala je lice po nadimku “Žabac”, kako je došao po nju u SDK i izveo je, odveo je u stan, imao nasilan snošaj sa njom, a nakon toga joj rekao da pozdravi osobu C jer ga poznaje, te je vratio u SDK. Osoba B mu je spomenula i da je u stanu u koji ju je optuženi odveo vidjela dvoje komšija (Hidić). Dodatno, svjedok C je izjavio da je optuženog poznavao od djetinjstva kroz sport i da su bili poznanici, te da nikad nisu imali nikakvih međusobnih problema. Svjedok je dalje naveo da je čekao da mu osoba B sama pokaže i prepozna “Žabca”, što se desilo otprilike krajem 1994. godine, kada su sjedili u kafiću u Vitezu. Nakon što mu je osoba B pokazala na optuženog kao osobu koja ju je silovala, C je prišao optuženom i rekao mu da ima jednu minutu da izađe iz kafića, tako da je Kovač otišao. U društvu sa optuženim su bili Nihad i Senad Petak koji su se počeli ponašati

nasilnički u samom kafiću, razbijajući čaše, u znak protesta zbog ovakvog odlaska optuženog.

I svjedok D je potvrdila iskaz svjedokinje B vezano za njen dolazak u Vitez i odvođenje u prostorije SDK. Ona opisuje i jedan raniji događaj, kada su na prvi dan sukoba na vrata njenog stana dolazili "crnokošuljaši" i priveli nju i osobu B u kafić "Benz" kod Darka Kraljevića, zadržali ih tu nekoliko sati i vratili ih kući. Svjedokinja D misli da su nju privodili samo zato što je bila sa osobom B (zato što je B bila djevojka oficira u Armiji R BiH, tj. svjedoka C).

Svjedokinja D dalje navodi da su nju i osobu B nakon nekoliko dana vojnici u maskirnim uniformama odveli u SDK gdje je vidjela veliki broj zatvorenih muškaraca bošnjačke nacionalnosti. Noć nakon dolaska vidjela je da je neka osoba došla i posvijetlila baterijskom lampom osobu B i izvela je vani. Svjedokinja D navodi da ne zna gdje je osoba B tada odvedena ali se sjeća da je vraćena tu noć, iako ne zna nakon koliko vremena. Nisu razgovarale, a svjedokinja D nije ništa karakteristično primjetila na osobi B. Ona isto tako navodi da nije ni mogla ništa primjetiti na osobi B jer je bila noć a i osoba B je šutila jer su se bojale međusobno pričati. Osoba D se ne sjeća koliko tačno vremena je provela u SDK, misli da se radilo o 10-ak dana, nakon čega se vratila u svoj stan, a nije joj poznato gdje je osoba B otišla.

Svjedokinja D poznaje optuženog od prije rata, te navodi da ga je u SDK vidjela jedne prilike u maskirnoj uniformi, a tvrdi da osoba koja je izvela osobu B kritične noći nije optuženi. Međutim, ova svjedokinja isto tako navodi da je kritične prilike bio mrak, tako da je osobu koja je izvela osobu B mogla prepoznati samo po konturama, te ističe da nije mogla uočiti "baš sve detalje". Nadalje, ovakvo svjedočenje svjedokinje D ne dovodi u pitanje činjenicu da je optuženi odveo svjedokinju B u stan u zgradi Crnogorka. Naime, pored svjedočenja osobe B na ovu okolnost, isto je potvrdio i sam optuženi kao i svjedok Senad Hidić (kojeg je osoba B srela prilikom ulaska u stan sa optuženim u zgradi Crnogorka u Vitezu).

Svjedok Hidić, koji je također bio zatočen u prostorijama SDK, navodi da je osobe B i D vidio u prostorijama SDK u hodniku, ali nije razgovarao sa njima jer nisu bili bliski. Svjedok navodi da je jedne prilike, kada se vratio sa kopanja rovova, pitao optuženog da ode na kupanje u svoj stan, što mu je optuženi odobrio. Nekih 15-ak minuta nakon što je svjedok Hidić došao u stan, u stan je došao i optuženi sa osobom B. Svjedok navodi da ga je optuženi pitao može li popiti kafu i potom otišao u susjednu sobu rekavši da tamo treba nešto popričati sa osobom B. Optuženi je zatvorio vrata te sobe i u njoj se sa osobom B zadržao oko sat vremena. Potom je optuženi izašao iz stana a svjedok pretpostavlja da je i osoba B otišla sa njim.

Vještak neuropsihijatar dr. Alma Bravo-Mehmedbašić je sa osobom B obavila psihološki intervju, dok je psiholog mr. sci. Elvedina Dervović obavila psihološko testiranje osobe oštećene. Vještak Bravo-Mehmedbašić navodi da joj je osoba B detaljno opisala inkriminirani događaj. Osoba B je vještaku rekla da je u kritično vrijeme imala samo 17 godina, te da su joj se nakon rata počele pojavljivati slike Žabca, kao i da nema nikakvog zadovoljstva u seksualnim odnosima. Nadalje, vještak navodi da joj je osoba B rekla da se osjeća obilježena, da se povlači od ljudi, razdražljiva je i impulsivna, te da je često imala želju da se ubije. Osoba B joj je ispričala i da se prije četiri godine javila doktoru zbog gušenja u prsima i nedostatka zraka, te visokog pritiska. Od okončanja rata uzima tablete za smirenje, ima nemiran i košmaran san, te "flash-back" fenomene po tipu ponovnog

proživljavanja traumatičnih događaja. Na osnovu navedenog, vještak Bravo-Mehmedbašić je zaključila da je osoba B prosječnih intelektualnih sposobnosti, te da primjenjeni inventar ličnosti upućuje na osobu sa visokim intenzitetom postraumatskog stresnog poremećaja (PTSP). Vještak Bravo-Mehmedbašić je dalje navela da je kod osobe B prisutan nepopravljiv stav prema svijetu, socijalno povlačenje, što ukazuje na dijagnozu trajne promjene ličnosti poslije teškog traumatskog iskustva koje se očituje izraženim osjećajem niže vrijednosti, gubitkom samopoštovanja, osjećajem nepravde i poniženja. Vještak dalje navodi da je zaključila da su kod osobe B na planu seksualnih odnosa prisutni bezvrijednost, obilježnost i uništenje, što su karakteristični simptomi za žrtve silovanja, posebno u uslovima zatočenja, kada je žrtva nesposobna da pruži bilo kakav otpor, suočena sa životnom ugroženošću. Na kraju, vještak ističe da su kod osobe B prisutna sva obilježja teže forme PTSP i trajne promjene ličnosti koja je nesporno povezana sa traumatskim iskustvima silovanja.

Vještak Bravo-Mehmedbašić je na glavnom pretresu navela da su ona i mr.sci. Elvedina Dervović ocijenile da je iskaz svjedokinje B potpuno autentičan, bez ikakvih simulacija. Dalje je pojasnila da postoje situacije u kojima žrtva doživi više traumatičnih doživljaja, u kom slučaju se od žrtve traži da se izjasni koji događaj je najtraumatičnije doživljen. Svjedokinja B je kao najtraumatičniji doživljaj navela upravo silovanje koje je nad njom izvršio optuženi. Vještak nadalje navodi da žrtve vrlo često čitav život pamte lice počinioca, pa čak i u slučaju kada ga zaborave pojedine slike i događaji mogu biti "okidač" simptoma da im se to lice opet javi. U konkretnom slučaju, osoba B je i nakon silovanja vidala optuženog, te je svaki puta u takvim situacijama doživljavala stres.

Prilikom svjedočenja svjedokinje B optuženi je izjavio da je nikada u životu nije vidio, što je, kako će vijeće pokazati u daljem tekstu, u potpunosti neosnovana tvrdnja.

Kako je već navedeno, optuženi je dva puta iznosio svoju odbranu ali je njegovo svjedočenje u odnosu na susret sa osobom B konfuzno i nesuglasno oba puta kada je svjedočio. Oba svjedočenja optuženog su se desila u toku izvođenja dokaza odbrane, odnosno nakon svjedočenja osoba B i C. Prilikom svog prvog svjedočenja (dana 26.11.2008. godine) on tvrdi da je osobu B upoznao tek u sudnici, te navodi da je moguće da ju je vidio i u relevantno vrijeme ali se ne sjeća "onog detalja iz tog vremena". Međutim, optuženi u istom svjedočenju onda navodi da je osobu B prvi puta vidio kada je, nakon obilaska pripadnika Vojne policije u SDK, napuštajući SDK, sreo dva pripadnika postrojbi "Vitezova" kako vode osobu B u pritvor u SDK (navodno su mu ta dvojica pripadnika "Vitezova" objasnili da to čine po naređenju Darka Kraljevića). Osoba B je, prema daljim navodima optuženog, počela da plače, te je iz razgovora sa njom shvatio da je ona bošnjačke nacionalnosti i navodno ponudio da je otprati do stana u kojem je živio poznanik, također bošnjačke nacionalnosti, sa ženom i djetetom (misleći pri tome na Senada Hidića kojem je prethodno dopustio da ode kući na kupanje). Optuženi tvrdi da je sa osobom B u tom stanu, zajedno sa ljudima koji su tu živjeli, popio kafu i da je otišao nakon toga, a da je osoba B ostala i dalje u stanu. On negira da ju je seksualno napastvovao, kao i to da ju je ikad prije vidio i poznavao.

Tokom svjedočenja na suđenju 11.06.2009. godine optuženi spominje isti događaj kada, nakon obilaska dežure, sreće osobu B koju vode dvojica pripadnika "Vitezova" ali ovaj put ne spominje da su mu ova lica rekli da je osoba B privedena po naredbi Darka Kraljevića. Naime, on tokom ovog svjedočenja tvrdi da su mu ta dvojica pripadnika "Vitezova" naveli da nemaju zapovjed Maria Čerkeza da privedu osobu B u SDK, te da su potom "jednostavno otišli", ostavljajući osobu B 10-ak metara od ulaza u SDK.

Teza odbrane je da je postojao sukob između osobe C i optuženog, zbog čega je osoba B navodno namjerno optužila Ante Kovaća za silovanje. Iskazi svjedoka odbrane 002 i Zlatka Krište o tom navodnom sukobu su skoro identični, ali upravo zato i neuvjerljivi, a incident koji oni spominju ni sam optuženi ne navodi. Naime, oni govore o sukobu koji se desio oko 2007. godine između optuženog i osobe C. Svjedok Krišto pri tome tvrdi da je optuženi navodno odbio da pomogne osobi C vezano za prelazak određenih fudbalskih igrača u sudije (a ovo bi trebalo da bude motiv za osobu C da naškodi optuženom). Vijeće je navedenu tezu našlo u potpunosti neosnovanom i neuvjerljivom, posebno imajući u vidu da su svjedočenja i ponašanje navedenih lica pred Sudom pažljivo analizirana od strane vijeća, te su ista ostavila jak dojam međusobnog dogovora o navedenim činjenicama.

Optuženi i svjedok odbrane 003, s druge strane, opisuju sukob koji je optuženi imao sa osobom C krajem 1994. godine, a o kojem su svjedočili i svjedoci B i C. Vijeće je, na osnovu izvedenih dokaza, zaključilo da se nakon okončanja oružanih sukoba opisani incident (između osobe C i optuženog) zaista dogodio. Ovaj incident se desio nakon što je osoba B prepoznala optuženog kao osobu koja ju je silovala, te pokazala osobi C o kome se radi, tako da postojanje opisanog sukoba vijeće nalazi irelevantnim za navode iz optužnice.

Vijeće je našlo neosnovanim, čak i na granici apsurdnih, druge teze koje je prezentirao branilac optuženog u svojoj završnoj riječi, a koje idu u smjeru teorije da su svi navodi svjedoka optužbe u stvari proizvod zavjere od strane osobe C protiv optuženog. Između ostalog, branilac nudi tezu da je svjedokinja B žrtva osobe C (s kojim je svojom voljom provela kako ratna dešavanja, tako i sve godine do danas) te da simptomi PTSP od kojeg ona pati potiču od trauma uzrokovanih radnjama osobe C. Sudu nije prezentiran niti jedan dokaz koji bi čak i indirektno potvrdio ovakvo činjenično stanje, a s druge strane vijeće nalazi čitav niz dokaza (pa i vještačenje) koji su konzistentni, uvjerljivi i međusobno saglasni u pogledu silovanja osobe B od strane optuženog. Bez detaljnog upuštanja u ove navode odbrane, vijeće podsjeća na internu kontradiktornost tvrdnje da osoba B, koja je navodno žrtva osobe C, ostaje sa njim 15 godina nakon bježanja od njega (što je dio braniočeve teze), kao njegova žrtva trpi PTSP, a uprkos svemu tome pomaže mu u njegovoj navodnoj zavjeri protiv optuženog, te je spremna izaći i pred Sud i iznijeti lažne navode o svom silovanju izlažući se vještačenju i traumi svjedočenja.

Vijeće nalazi da je oštećena B tokom svjedočenja iznijela veliki broj činjenica i detalja među kojima nema kontradiktornosti. Oštećena i optuženi se prije kritičnog događaja nisu poznavali (suprotno stanje bi eventualno moglo ukazati na motiv na strani svjedokinje da naškodi optuženom). Vijeće nalazi da je do seksualnog akta došlo u okolnostima gdje se žrtva nalazila u zatočeništvu pod direktnom kontrolom optuženog, bila izložena fizičkom napadu s njegove strane kao i prijetnjama daljeg fizičkog nasilja, te osjećala velik strah za ličnu sigurnost. Ovo su okolnosti u kojima je jasno da je žrtva prisiljena na seksualni odnos "upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo." Vijeće je imalo u vidu i šire okolnosti u kojima se događaj odvijao. Osoba B je bila protupravno zatvorena u SDK, čuvali su je vojni policajci kojima je optuženi bio nadređeni, a optuženi ju je u pola noći odveo u stan u obližnjoj zgradi (što i sam priznaje, nakon što je prvo tvrdio da je nikada prije nije vidio).

Vijeće cijeni da je oštećena B detaljno i uvjerljivo svjedočila o gore navedenim okolnostima, o osobi koja ju je odvela u stan u kojem je boravila porodica Senada Hidića, te o samom činu koji je prema njoj poduzeo optuženi. Njeno svjedočenje o onome što joj se desilo vijeće nalazi potpuno dosljednim i istinitim. Njen iskaz je potkrijepljen iskazima

svjedoka C i svjedoka Hidića, te djelimično svjedočenjem svjedokinje D. Nadalje, svjedočenje osobe B o preživljenom silovanju je konzistentno i sa vještačenjem koje ukazuje na ozbiljne posljedice silovanja i čitav niz simptoma od kojih svjedokinja i danas pati. Vijeće je uzelo u obzir da svjedokinja na pretresu nije prepoznala optuženog što je razumljivo obzirom da svjedokinja optuženog nije sreala već duži niz godina. Ovo, međutim, nije dovelo u pitanje konačan zaključak o konkretnim događajima, između ostalog, jer je svjedokinja optuženog prepoznala nedugo nakon silovanja (što je dovelo do incidenta koji potvrđuju kako svjedoci optužbe tako i svjedoci odbrane), te je tom prilikom potvrđeno da se radi o Anti Kovaću. Identifikacija optuženog od strane žrtve također nije upitna i iz razloga što je sam optuženi priznao da svjedokinja jeste odveo u stan Hidića (što je potvrdio i svjedok Senad Hidić) kritične prilike.

Iz prethodno navedenih dokaza vijeće je uvjeren da je optuženi, kršeći pravila međunarodnog prava u toku oružanog sukoba, sa direktnim umišljajem, upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo prisilio osobu B na seksualni odnos, čime je počinio krivično djelo silovanja iz tačke e) stav 1. člana 173. KZ BiH.

4.3. Tačka 3. optužnice

Optuženi se u tački 3. optužnice tereti za protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja, pljačku imovine i silovanje iz člana 173. stav 1. tačke e) i f) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Opće uslove postojanja oružanog sukoba i veze između djela optuženog i tog sukoba je vijeće već analiziralo i našlo ispunjenim u poglavljima 3.3.1. i 3.3.2. Kada je u pitanju kršenje pravila međunarodnog prava, vijeće je također našlo da su djelima optuženog u ovoj tački optužnice prekršene obaveze i prohibicije iz zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija (vidjeti poglavlje 3.3.3.2.). Vijeće također nalazi jasno dokazanim su Mirsad Grabus, te svjedokinje A i Nadžija Pekmić (a što nije osporavano) imali status lica koja su uživala zaštite iz zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.

Vijeće će dalje analizirati konkretna djela iz stava tačaka e) i f) stava 1. člana 173.

4.3.1. Protupravno odvođenje u koncentracione logore

Elementi protupravnog odvođenja u koncentracione logore i drugih protuzakonitih zatvaranja iz tačke e) stav 1. člana 173. KZ BiH opisani su u poglavlju 4.1. presude (vezano za tačku 1. optužnice).

U dopisu koji je dana 23.08.1993. godine sačinio optuženi u svojstvu zapovjednika Vojne policije HVO navedeno je, između ostalog, da je dana 21.08.1993. godine izdao zapovijed patroli da zaustavi vozilo Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) za koje navodno nije postojala saglasnost za prolazak iz naselja Mahala (naselje u dijelu Starog Viteza), te da na propisan način privede putnike pred zapovjedništvo radi provjere. Vozilom je upravljala sestra Kler a u istom su se nalazile svjedokinja A, Nadžija Pekmić i Mirsad Grabus koje je sestra Kler vodila na liječenje u Zenicu.

Prema navodima u dopisu, tri navedena putnika su pregledani u bolnici "Nova Bila" gdje je ustanovljeno da nije potrebno da se upućuju za Zenicu, već da se liječnički tretman može poduzeti u naselju Mahala. Na kraju pomenutog dopisa optuženi navodi da se osobe Mirsad Grabus, osoba A i Nadžija Pekmić poslije toga nalaze u pritvoru "Viteške brigade".

Navedeno je zavedeno i u Biltenu dnevnih događanja sačinjenom 24.08.1993. godine⁶⁹, potpisanom od strane optuženog.

Svjedokinje Nadžija Pekmić i osoba A su potvrdile da su 21. augusta 1993. godine, zajedno sa Mirsadom Grabusom, zaustavljene od strane Vojne policije, te da su odvedeni u Dom kulture u Vitezu. Nakon što su ih pretresli pripadnici Vojne policije, Nadžija Pekmić je odvedena u Dom zdravlja (tadašnja ratna bolnica) a osoba A i Mirsad Grabus su ostali zatvoreni u Domu kulture. Navedene svjedokinje su saglasne da nikada nisu dobile rješenje o zatvaranju, niti su ikada obaviještene zašto su lišene slobode i zatvorene.

Svjedokinja A je živjela u Vitezu prije rata. Ona svjedoči da je dana 21.08.1993. godine, zajedno sa Mirsadom Grabusom i Nadžijom Pekmić, trebala biti u vozilu MKCK evakuisana u Zenicu ali su ih vojni policajci lišili slobode i zatvorili u Dom kulture gdje je vidjela i optuženog. Svjedokinja A navodi da je optuženog znala iz viđenja od prije rata, između ostalog iz videoteke u kojoj je radila, a u koju je optuženi često dolazio i iznajmljivao filmove.

Svjedokinja navodi da je, kada je optuženog srela u toku svog zatočeništva, isti bio u maskirnoj uniformi sa bijelim opasačem i imao pištolj. Po dolasku svjedokinje i druga dva lica u Dom kulture, vojni policajci su rekli da ih moraju pretresti, tako da je svjedokinju pretresla djevojka koja joj je oduzela svo zlato i novac koje je imala uz sebe. Oduzete stvari joj nikada nisu vraćene a poznato joj je da su i ostale dvije osobe koje su bile sa njom pretresene, te da je od Nadžije Pekmić također oduzet novac koji je imala uz sebe. Zatim su njih troje (svjedokinju A, Nadžiju Pekmić i Mirsada Grabusa) vojni policajci, zajedno sa optuženim, odveli u bolnicu u Novu Bilu gdje su sve troje pregledani. Svjedokinja A navodi da su nakon toga nju i Mirsada Grabusa vojni policajci odveli u kotlovnicu Doma kulture u kojoj je bilo vlažno i hladno, dok Nadžija Pekmić nije vraćena zajedno sa njima.

Svjedokinja Nadžija Pekmić je potvrdila iskaz svjedokinje A vezano za okolnosti zaustavljanja vozila MKCK, odvođenja u Dom kulture, a zatim u bolnicu „Nova Bila“, nakon čega je ona odvedena u Dom zdravlja u Vitezu gdje je i ostala sve do 3. septembra 1993. godine, kada je otišla u Zenicu. Ova svjedokinja je također svjedočila da ju je u Domu kulture pretresla neka „oniska, plava“ žena koju nije poznavala i uzela je od svjedokinje novac koji je imala rekavši joj „ja to moram oduzeti i sve dati šefu policije“. Nikad joj nije ništa od tog novca vraćeno.

Nekih 2-3 sata nakon povratka iz bolnice vojni policajci su premjestili osobu A u manju kancelariju u kojoj se nalazio stol, ormar, krevet i televizor, a prozori su bili zakovani. Nakon ovoga svjedokinja A je bila zatočena u ovoj prostoriji dok je Mirsad Grabus ostao u kotlovnici.

Tokom zatočeništva, svjedokinja A se sjeća da ju je ispitivao Mijo Taraba i još neki kojima ne zna imena (ukupno tri puta je ispitivana), a u Domu je vidala i Željka Sajevića. Nakon ispitivanja je potpisivala zapisnike, a ispitivali su je o naoružanju, o vojnicima i o uslovima za život u Mahali. U toalet je mogla otići samo u pratnji vojnog policajca. U kancelariju u kojoj je bila zatvorena često joj je dolazio optuženi sa drugim uniformisanim osobama. Jedne prilike optuženi je ostao sam sa njom u prostoriji i prijetio joj da će je ubiti, da nikad više neće vidjeti svoju djecu, da će dovesti „Cicine“ pa će vidjeti šta će joj oni uraditi, zatim je pitao gdje joj je muž, da li je na liniji. Svjedokinja navodi da je cijelo vrijeme strahovala zbog ovih prijetnji.

---

⁶⁹ Bilten dnevnih događanja sačinjen 24.08.1993. godine (T 33)

Branilac optuženog tvrdi da optuženi nije uopće imao saznanja o zaustavljanju vozila MKCK na punktu, kao i to da na tom punktu gdje je vozilo zaustavljeno uopće nije bilo pripadnika Vojne policije. Ovakve tvrdnje su očito kontradiktorne kako materijalnim dokazima (dokaz T 31) tako i svjedočenju osobe A.

Optuženi je tokom iznošenja odbrane 26.11.2008. godine potvrdio da su kritičnog dana gore navedene tri osobe privedene u zapovjedništvo „Viteške brigade“ (koje se, kako je utvrđeno ranije, nalazilo u Domu kulture) gdje su pretreseni, a zatim odvedeni na ljekarski pregled u bolnicu „Nova Bila.“ On dalje svjedoči da je bio u njihovoj pratnji do bolnice, da je Nadžija Pekmić zadržana u ratnoj bolnici, te da su Mirsad Grabus i osoba A zadržani u brigadnoj Vojnoj policiji. Optuženi osporava da je on naredio privođenje i zatvaranje ovih lica, te poriče bilo kakvu umiješanost u pretres koji je nad njima izvršen kojom prilikom su im oduzeti novac i zlato. On navodi da su pretres izvršili policajci Četvrte bojne. Prilikom predočavanja Zapisnika brigadne policije od 23.08.1993. godine na kojem se nalazi njegov potpis, optuženi je naveo da on nije sačinio predmetni zapisnik, te da mu je zapovjednik „Viteške brigade“ (Mario Čerkez), preko tajnice, naredio da potpiše taj dokument.

Ankica Pranjković je svjedočila da je ona lično kucala navedeni zapisnik, te da je, zbog odsustva zapovjednika brigade, izvještaj potpisao optuženi. Kada se uporede svjedočenja optuženog i ove svjedokinje, može se uočiti da ista nisu saglasna. Naime, optuženi tvrdi da mu je naredeno da potpiše pomenuti zapisnik dok svjedokinja Pranjković navodi da je optuženi potpisao taj zapisnik iz razloga odsustva zapovjednika. Ona ne spominje nikakvo naređenje niti da je optuženi potpisao zapisnik protiv svoje volje, kako to optuženi cijelo vrijeme ističe. Također, optuženi tvrdi da zapisnik nije ni potpisao odmah nego da je to izričito odbio a da je potpisao tek kad mu je to naredeno nakon što je odbio dva tri puta. Ni o ovome svjedokinja Pranjković nije ništa rekla.

Čitava situacija vezano za privođenje lica iz vozila MKCK očito ukazuje na to da je bila unaprijed isplanirana, a što je vidljivo iz pomenutog dopisa optuženog u kojem se opisuju zaustavljanje vozila (T 31). Optuženom je od ranije bilo poznato da će ovo vozilo krenuti prema Zenici. Iz pomenutog dokumenta također jasno proističe da je optuženi znao da se radi o vozilu MKCK.

Vijeće je pažljivo razmotrilo sve dokaze vezane za okolnosti lišavanja slobode i zatvaranja pomenuta tri lica, te zaključilo da su se u ovim okolnostima ostvarili svi elementi predmetnog krivičnog djela te da je optuženi isto počinio naređivanjem.

Prateći cijeli proces, vijeće nalazi da, iako su pomenute tri osobe privedene u skladu sa određenim vojnim procedurama koje su u inkriminisano vrijeme uspostavljene od strane HVO, od momenta kada su bez sudskog postupka ova lica zatvorena u prostorije Doma kulture, njihovo zatvaranje je postalo nezakonito. Kao što je već navedeno, ova lica su lišena slobode prisilom i samovoljno, te nikada nisu obaviještena o razlozima njihovog zatvaranja koje nije bilo opravdano nikakvim pravnim osnovom, što njihovo držanje u Domu kulture čini nezakonitim.

Ono što ponašanje optuženog u ovim okolnostima čini posebno teškim po ocjeni vijeća je činjenica da su ova lica vožena u jasno označenom vozilu MKCK, od strane pripadnika MKCK. Mada je optuženi pokušao izbjeći ličnu odgovornost za ova djela, on ničim nije objasnio zašto nije upozorio na nezakonitost ovakvog zatvaranja civila za koje se brine

MKCK, što bi bilo očekivano (posebno imajući u vidu njegovu poziciju) ukoliko on nije imao direktno učešće u istom.

Teza odbrane je da su sva tri zatočena lica “zloupotrijebili” vozilo MKCK jer navodno niko od njih nije bio ozbiljno bolestan da bi bio evakuisan iz Viteza. Ova teza ne samo da je činjenično netačna (Nadžija Pekmić jeste zadržana na daljem liječenju) već je i nelogična. Postavlja se pitanje, obzirom da su zatočena lica bila civili (za koje čak ni HVO nije utvrdio učešće u bilo kakvim borbenim aktivnostima), da li bi njihova “zloupotreba” prevoza od strane MKCK trebala biti “kažnjena” njihovim protupravnim zadržavanjem.

Vijeće ne prihvata verziju događaja koju daje optuženi jer je ista kontradiktorna ostalim uvjerljivim dokazima, kao i svjedočenju svjedokinje odbrane Ankice Pranjkić. Između ostalog, optuženi nije objasnio zašto su privedena lica, koja je pratio u bolnicu u toku vršenja provjera vezanih za njihovo zdravstveno stanje i nad kojim je imao direktnu kontrolu, zadržana u prostorijama Doma kulture. Vijeće je posebno imalo u vidu prisutnost optuženog ključnim dešavanjima, te sadržaj dopisa koji je on svojevolumeno potpisao potvrđujući da je upravo on izdao zapovijedi za njihovo privođenje i zadržavanje.

Vijeće dakle nalazi dokazanim izvan svake razumne sumnje da je optuženi naredio lišavanje slobode i nezakonito zatvaranje svjedokinje A, Nadžije Pekmić i Mirsada Grabusa, nad kojima je vršio direktnu kontrolu, čime je počinio krivično djelo iz člana 173. stav 1. tačka e) KZ BiH.

4.3.2. Pljačka imovine

U praksi MKSJ konkretna obilježja krivičnog djela pljačke su:

- 1) počinitelj je samovoljno i neopravdano prisvojio imovinu žrtve; i
- 2) neopravdano prisvajanje prouzrokovalo je ozbiljne posljedice po žrtvu.⁷⁰

Pretno vijeće MKSJ u predmetu *Blaškić* (paragraf 180.) je utvrdilo: “Civilna imovina pokriva svaku imovinu i takva se ne može smatrati za legitimni vojni objekat”. Krivično djelo pljačkanja počinjeno je ako su ispunjeni opći uslovi, uključujući težinu kršenja i ako je privatna ili javna imovina prisvojena protivpravno i hotimično⁷¹. Za pljačku se ne traži da prisvajanje imovine bude izvršeno na velikom prostoru niti da uključuje veliku ekonomsku vrijednost⁷². Pretno vijeće u predmetu *Blaškić* je zaključilo: “Zabrana proizvoljnog prisvajanja javne ili privatne imovine istovremeno se odnosi na izolirana djela pljačke u

⁷⁰ Pljačkanjem se bave sljedeće presude: Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 584-592; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 184; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 46-49; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 349-353. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Čelebići*, par. 587-592, subjektivni element pljačke ne spominje se izričito; međutim, spominje se pljačkanje od strane vojnika s ciljem ostvarivanja lične koristi i sistematike privredne eksploatacije okupirane teritorije, pri čemu obje kategorije jasno podrazumijevaju namjeru, par. 590. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Blaškić*, par. 184, kaže se da je pljačka “samovoljno prisvajanje”, što se, čini se, više odnosi na ravnodušnost u pogledu posljedica za žrtve nego na specifičan uvjet *mens rea*. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Kordić*, par. 349, traži se da je imovina otuđena “hotimično”. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Jelisić*, par. 48, postavlja se uvjet da prisvajanje “ima karakteristike prevare” i da je motivirano pohleptom. Vijeće navedene presude tumači kao potvrde sadašnjeg stadija razvoja međunarodnog prava po tom pitanju, u smislu da *namjera* kod prisvajanja imovine predstavlja potreban subjektivni element pljačke.

⁷¹ Presuda Pretnog vijeća MKSJ u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragraf 617.

⁷² Ibid, paragrafi 612-613

privatne svrhe kao i na organizovanu zapljenu imovine...⁷³. Pljačkanje mora podrazumijevati teške posljedice za žrtve, zbog čega predstavlja teško kršenje⁷⁴.

Iako se u ovom predmetu ne radi o krivičnom djelu koje kao element ima "teško kršenje Ženevskih konvencija" vijeće nalazi pomenutu praksu relevantnom u smislu shvatanja konteksta ovog djela obzirom da član 173. stav 1. ne sadrži definiciju termina pljačkanje imovine stanovništva. Pri tome vijeće primjećuje da u praksi MKSJ pljačkanje, ukoliko je dovoljno ozbiljno, može postati kršenjem pravila međunarodnog prava (uz pretpostavku da su opći elementi ispunjeni) čak i kod izoliranog djela pljačke u privatne svrhe.

Ovo vijeće smatra da se težina kršenja mora utvrditi za svaki slučaj posebno, uzimajući u obzir specifične okolnosti svake pojedine situacije. Konkretno, vijeće smatra da se vrijednost imovine treba razmatrati u smislu novčane vrijednosti iste i u smislu ukupne imovine žrtve.

Vijeće je cijeno dokaze koji govore o pljački imovine privedenih lica.

Svjedokinja Nadžija Pekmić i svjedokinja A su svjedočile o oduzimanju novca i zlatnog nakita koje su imale uz sebe. Svjedokinja Pekmić, pored ostalog, navodi da ju je pretresla ženska osoba za koju kaže da je bila „oniska, plava“, te da joj je oduzela kovertu u kojoj je bio novac, sa objašnjenjem da mora „sve oduzet“ i sve dati šefu policije.

Za oduzete predmete niti jedna od svjedokinja nikada nisu dobile nikakvu potvrdu, niti su im predmeti ikada vraćeni.

U Zapisniku o pronadnom zlatnom nakitu od 23.08.1993. godine konstatovano je da je na dan 21.08.1993. godine u 16,00 sati od osoba Nadžije Pekmić i osobe A oduzet zlatni nakit. Također je navedeno da se oduzeti predmeti oduzimaju i pohranjuju u sef, odnosno kasu. U zapisniku je konstatovano da je u komisiji koja je prisustvovala tokom pretresa i pronalaska predmeta bilo prisutno pet vojnih policajaca, među kojima i optuženi. Sam optuženi je potpisan kao sačinitelj predmetnog zapisnika i to u svojstvu zapovjednika Vojne policije.

Vežano za pljačkanje imovine, branilac ukazuje na sačinjavanje zapisnika o oduzimanju predmetne imovine (koji je sačinio optuženi), te tvrdi da upravo ta okolnost potvrđuje da se nije radilo o nelegalnom oduzimanju stvari. Dodatno, branilac ističe da su oduzeti predmeti pohranjeni u kasu (sef) komande "Viteške brigade", a ne Vojne policije te brigade.

Na pitanje o okolnostima sačinjavanja i potpisivanja Zapisnika o pronadnom zlatnom nakitu od 23.08.1993. godine, optuženi navodi da su ga vojni policajci obavijestili da su privedene osobe pretresli pripadnici Četvrtе bojne Vojne policije, te da je nakit i zlato koje je pronadeno tokom pretresa smješteno u kasu u zapovjedništvu brigade, tako da je, vjerujući u to što mu je rečeno, zapisnik lično potpisao.

Odbrana je također u svojoj završnoj riječi tvrdila da su zatvorene osobe u Domu kulture pretresli pripadnici Četvrtе bojne vojne policije te da su oni bili odgovorni za postupanje sa zatočenicima u ovom slučaju. Ova teza odbrane je neosnovana, obzirom da niti jedan dokaz prezentiran u vezi sa ovom tačkom optužnice ne ukazuje na prisustvo ili učešće pripadnika Vojne policije Četvrtе bojne.

⁷³ Presuda Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Blaškić*, paragraf 184.

⁷⁴ Presuda Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragrafi 613-614.

Vijeće je zaključilo da je optuženi naredio oduzimanje imovine pomenutih civila, što proističe kako iz dokumentacije tako i iz saglasnih iskaza obje oštećene svjedokinje. Nadalje, vijeće je također utvrdilo da za oduzimanje ovih predmeta nije bilo uporišta u zakonu, te da oštećene čak nisu ni informisane o razlogu zbog kojeg su im predmeti oduzeti.

Pored što je odgovoran za oduzimanje ovih predmeta, optuženi je sačinio (odnosno potpisao) i zapisnik o oduzimanju imovine. Postojanje zapisnika bi u drugačijim okolnostima moglo eventualno ukazati na zaključak da oduzimanje imovine nije bilo nezakonito. Međutim, postojanje zapisnika, u okolnostima u kojim je zadržavanje lica samo po sebi nezakonito (i dalje praćeno teškim krivičnim djelom u odnosu na jednu od žrtava), a oduzimanje imovine bez ikakvog pravnog osnova, ne može učiniti nelegalnu radnju legalnom. Kao što je već konstatovano, zatočenicama nikada nije dato objašnjenje o razlogu oduzimanja njihove imovine, nisu dobile potvrdu o istom, niti su im oduzeti predmeti vraćeni. Nadalje, nije vođen nikakav zakonom propisani postupak za oduzimanje predmeta (kao ni za samo lišenje slobode ovih osoba). Vijeće nalazi da u ovim okolnostima optuženi nikada nije ni imao namjeru da predmete vrati njihovim vlasnicama (a što je mogao veoma jednostavno uraditi prilikom njihovog oslobađanja, ili čak naknadno). Dalje cijeneći sve relevantne činjenice vijeće nalazi da je optuženi naredio oduzimanje novca i ličnih predmeta od vrijednosti s namjerom otuđenja odnosno prisvajanja istih. Između ostalog, ovakav zaključak potvrđuje i ono što je svjedokinji Pekmić rekla pripadnica Vojne policije koja je od nje oduzela njenu imovinu (da mora „sve oduzet“ i sve dati šefu policije“).

Osvrćući se na praksu MKSJ i na pitanje težine djela po samu žrtvu, vijeće nalazi da je u ovom konkretnom slučaju oduzimanje novca i nakita imalo teške posljedice po oštećene.

Naime, obje oštećene (svjedokinje A i Nadžija Pekmić) su svjedočile da su uz sebe imale određene novčane iznose koje su ponijele kako bi se mogle lakše snaći kada pređu na teritoriju pod kontrolom Armije R BiH. Svjedokinja A navodi da je uz sebe imala izvjesnu količinu zlata i novac (ne sjeća se tačnog iznosa), dok svjedokinja Nadžija Pekmić navodi da je uz sebe, između ostalog, imala svojih oko 500 KM, kao i dodatnih 500 KM koje joj je dao njen komšija kako bi novac ponijela njegovoj supruzi u Zenicu.

Vijeće ovdje ističe da se ovo djelo desilo u toku oružanog sukoba kada ovakvi predmeti imaju posebnu vrijednost jer mogu biti razmijenjeni za hranu ili medicinsku pomoć, ili neku drugu bitnu pomoć za žrtvu. Dakle, posjedovanje novca ili nakita u ovakvim okolnostima civilu daje posebnu sigurnost, a oduzimanje istog (kao što je ovdje bio slučaj) dovodi žrtvu u mnogo težu situaciju i stanje bespomoćnosti. Težina posljedica ovakvog oduzimanja po žrtve dodatno dolazi do izražaja kada se ima u vidu da je oduzeta imovina predstavljala jedinu imovinu kojom su u tom momentu raspolagale oštećene.

U gore navedenim radnjama pljačke imovine optuženi je postupao u svojstvu zapovjednika Vojne policije te naredio pljačkanje imovine, čime su ispunjeni uslovi krivičnog djela iz člana 173. stav 1. tačka f) KZ BiH.

4.3.3. Silovanje

Vijeće će u ovom poglavlju detaljno analizirati prezentirane dokaze vezano za silovanje osobe A od strane optuženog, koje je vijeće našlo dokazanim.

Elementi ovog djela su navedeni u poglavlju 4.2. presude (vezano za tačku 2. optužnice i silovanje osobe B).

Do događaja vezanih za silovanje svjedokinje A dolazi nakon njenog zatvaranja u kancelariju i odvajanja od Mirsada Grabusa, kako je opisano u poglavlju 4.3.1. presude.

Svjedokinja A navodi da je jednu noć, nekoliko dana nakon što je zatvorena sama u kancelariju Doma kulture, optuženi došao i ponovo je ispitivao o naoružanju i vojsci u Mahali. Nakon što je rekla sve što je o tome znala, optuženi je uzeo pištolj i prislonio joj ga čvrsto na čelo. Svjedokinja navodi „ja sam se stvarno prepala, (...), mislim, izgubila sam maltene razum, koliko sam se prepala“. Zatim ju je ošamario, prislonio pištolj na prsa i rekao joj da se skida. Svjedokinja ga je molila da to ne radi. Optuženi ju je gurnuo na krevet, ona se ne sjeća kako joj je skinuo odjeću, navodi da ju je sve zabolilo, lice joj je utrnulo, on je sa sebe skinuo hlače i donji veš i izvršio spolni akt nad njom. Oštećena A navodi da se optuženi nakon toga obukao i otišao, dok je ona ostala ležeći, gledajući u plafon. Svjedokinja dalje navodi „nisam imala snage ni da ustanem, ni da hodam, ni da dišem, ništa, ni za šta nisam imala snage“. Na odlasku optuženi joj je zaprijetio da nikome ne govori o tome što se desilo jer će je u protivnom ubiti. Ujutro je optuženi u njenu sobu doveo Mirsada Grabusa. Svjedokinja je plakala, svjesna je da je izgledala loše, tako da joj je Grabus samo rekao „ne moraš ništa govoriti, sve vidim“.

Nakon 2-3 dana u Dom kulture su dolazili predstavnici MKCK, pitali su svjedokinja za uslove u tom objektu na što je ona odgovorila da je sve dobro. Ona navodi da je optuženi stajao iza leđa ovim predstavnicima MKCK, okrenut prema njoj i ruku je držao na pištolju, što je ona shvatila kao upozorenje da ne smije reći ništa o onome šta joj se desilo.

Svjedokinja je, zajedno sa Nadžijom Pekmić i Mirsadam Grabusom, razmijenjena 3. septembra 1993. godine, kada je otišla za Zenicu. Godine 1994. se vratila u Vitez i oko 1995. ili 1996. godine, kada je u Vitez stiglo udruženje „Medica“, doktorici Sabini i dr. Šabić ispričala je šta joj se desilo. Dr. Šabić joj je rekla da mora ići na terapije i savjetovala joj je da sve ispriča svom suprugu, što je svjedokinja i učinila nakon otprilike pola godine od tog razgovora. Oštećena navodi da je suprug već ranije sumnjao i naslućivao po njenom ponašanju da joj se nešto dogodilo. Naime, prema navodima svjedokinje „ništa nije funkcionisalo“, nije obraćala pažnju na djecu, nije radila, samo je gledala kroz prozor i plakala. Oštećena navodi da je poslušala savjet dr. Šabić i krenula na terapije u „Medicu“.

Za optuženog svjedokinja navodi da ga je sretala nakon rata, jer je on stalno prolazio pored njene kuće. Također, navodi dva incidenta, jednom kada ga je srela u Pošti, kada se on samo smijao i drugi puta kada ga je srela u „Lutriji“. Tada joj je optuženi rekao „jesi dobra“, na što je svjedokinja sva zadrhtala, bilo joj je muka od tih njegovih riječi. Ona dalje navodi da se optuženi uvijek smije kada je vidi, zbog čega se ona uvijek uznemiri i doživi stres.

Svjedokinja Kadrija Haračić-Šabić svjedoči da je 1994. godine, u okviru programa „Ljekari bez granica“, uspostavila prvi kontakt sa osobom A, kada je obavila kratak intervju i dogovorila terapijski rad. Tada je otvoren dosije osobe A koji je pisan rukom. Svjedokinja A joj je ispričala da je žrtva silovanja i počela je posjećivati „Medicu“ u Zenici iz razloga što je to bio specijaliziran centar za žrtve silovanja, kao i zbog diskrecije. Svjedokinja Haračić-Šabić navodi da su urađeni ginekološki pregledi kao i psihološki nalaz za osobu A, a ona je ime silovatelja izrekla tek u „Medici“ i tada je rekla da ju je silovao Ante Kovač zvani Žabac kojeg je od ranije poznavala. Svjedokinja Haračić-Šabić je tokom svjedočenja prepoznala svoje originalne zabilješke (dokaz T 21) pisane rukom, a koje su joj

prezentovane od strane Tužilaštva. Ove zabilješke se odnose na ostvarene kontakte sa osobom „A“ od 23.11.1994. godine, zatim 14.06.1995. godine (iz koje je jasno vidljivo da je, između ostalog, navedeno da je silovanje osobe A izvršeno u augustu 1993. godine od strane Ante Kovaća Žabca) i 28.11.1995. godine.

Svjedokinja Haračić-Šabić je navela da je osoba A ostavila dojam traumatizirane osobe koja je jako zaplašena i nesigurna. Ona navodi da je osobi A trebala pomoć, ista se nije osjećala bolje ni od medikamentozne terapije, a stanje joj se poboljšalo tek nakon što je suprugu ispričala ono što joj se desilo.

Vještak dr. Abdulah Kučukalić je izvršio neuropsihijatrijsko vještačenje osobe A kako bi dao mišljenje o intenzitetu psihičkih trauma koje je doživjela, zatim o posljedicama koje su nastale nakon preživjelih trauma i da li su psihološki simptomi i reakcije karakteristične za traume silovanja. U skladu sa tim, vještak je na glavnom pretresu dana 07.11.2008. godine iznio mišljenje da je osoba A urednog izgleda sa osjećajem anksioznosti, napetosti, orijentisana, sniženog raspoloženja, sa prisutnim „flash-back-ovima“, sa padom pažnje i koncentracije, smanjenog samopoštovanja i samopouzdanja i reduciranih socijalnih kontakata. Prema mišljenju vještaka, ti se simptomi mogu dovesti u korelaciju sa intenzivnom traumatizacijom ratnog silovanja. Vještak dalje navodi da se kod osobe A javljaju simptomi PTSP-a koji je postao hronični, strukturalni poremećaj, te promjene ličnosti. On navodi da je osoba A silovanje doživjela izuzetno traumatično, jer nije mogla pružiti nikakav otpor dok joj je život bio ugrožen. Prema njegovom mišljenju, stvorene su vrlo negativne pretpostavke koje su razorile strukturu ličnosti osobe A, pri čemu je došlo do poremećaja identiteta, tako što je počela imati krivu percepciju sebe, imala je izuzetno jake osjećaje krivice, stida, gubitka samopoštovanja i samopouzdanja. Također, vještak navodi da je kod osobe A prisutna socijalna izolacija jer se radilo o vrlo intenzivnoj traumi gdje je silovanje korišteno kao ekspresija seksualne agresije sa ciljem da se tako snažnom traumatizacijom razori ličnost i praktično izmijeni identitet osobe.

Vještak ističe da su ovo tipične patnje osobe koja je preživjela traumu silovanja. Vještak je pojasnio da u svom radu koristi međunarodnu klasifikaciju koja je validna i vjerodostojna u postavljanju dijagnoze, a po kojoj se moraju ispuniti određeni uslovi da bi se postavila dijagnoza određenog duševnog poremećaja. Ako se radi o teškoj traumatizaciji kao što je silovanje onda dolazi do dubljih promjena i mijenja se struktura ličnosti. Dolazi do promjene identiteta, do socijalnog povlačenja, permanentne razdražljivosti, a sve to je karakteristika jakih intenzivnih trauma kao što su silovanje ili teško ranjavanje.

Optuženi negira bilo kakvu umiješanost u silovanje osobe A.

Svjedok odbrane Mijo Đotlo je u inkriminisano vrijeme bio vozač u zapovjedništvu „Viteške brigade“. On navodi da je sa osobom A često imao kontakt za vrijeme koje je ona boravila u Domu kulture. Svjedok tvrdi da je sa njom često razgovarao i da je i danas u kontaktu sa njom. Nadalje, on tvrdi da mu se osoba A nikada nije požalila da ju je optuženi silovao, te navodi da mu je jedne prilike, nakon što je Ante Kovać optužen, rekla da nikoga ne optužuje ali da hoće da se optuženom osveti, da mu „naštima“. Imajući u vidu gore navedene dokaze (koji potvrđuju silovanje svjedokinje A), vijeće nalazi iskaz svjedoka Đotle neuvjerljivim, obzirom da isti nema uporišta u drugim izvedenim dokazima, a isti je očito dat u namjeri da pomogne optuženom u izbjegavanju krivične odgovornosti za silovanje osobe A.

Branilac optuženog je u završnim riječima tvrdio da je vrlo moguće da je osoba A bila zaljubljena u optuženog koji je u predratnom periodu bio poznati fudbaler, te da je ona iskoristila priliku dok je bila zatočena u Domu kulture da spava sa njim. Ovu tezu vijeće nalazi apsurdnom i ničim potkrijepljenom. Teza branioca predstavlja puke pretpostavke bez ikakvog utemeljenja u dokaznom materijalu koji se nalazi u spisu.

Odbrana optuženog je dalje tvrdila da je optuženi, iz razloga što je poznao supruga osobe A, osobu A smjestio samu u jednu prostoriju i dao joj ključ od te prostorije, a Mirsada Grabusa je naknadno odveo da bude sa osobom A kako bi se ona osjećala sigurnije. Ova teza ničim nije potkrijepljena te je vijeće odbacuje.

Branilac također smatra da se ne može povjerovati iskazu osobe A kada ona govori da je izgubila svijest tokom silovanja, jer, prema mišljenju branioca, nemoguće je izgubiti svijest tokom silovanja koje je „grozna stvar“, odnosno, prema njegovom mišljenju, moguće je izgubiti svijest tek nakon silovanja. I ovu tezu vijeće cijenu apsurdnom. Tvrdnja, data bez ikakvog naučnog ili drugog dokaza, da do gubljenja svijesti ne može doći tokom silovanja ne može predstavljati ozbiljan osnov kojim bi se na bilo kakav način dovela u pitanje iskrenost svjedokinje. Braniocu je bila otvorena opcija da ovakav stav pokuša potkrijepiti konkretnim dokaznim materijalom ili činjenicama u toku dokaznog postupka, što isti nije učinio. U ovim okolnostima, izvođenje ovakve potpuno nove i neprovjerene (pa čak i naivne) teze tek u sklopu završne riječi vijeće nalazi neprikladnim i neuspješnim *post facto* pokušajem da se dovede u pitanje kredibilitet žrtve.

Branilac je dalje tvrdio u završnoj riječi da su silovanja osoba A i B „igra“ koju vodi osoba C iz mržnje prema optuženom. Nasuprot ovoj tezi, koja nije potrijepljena niti jednom činjenicom, iskrenost svjedokinje A je bila očita iz njenog držanja kao i ponašanja koje pokazuje teške posljedice koje je na nju ostavilo krivično djelo. Kao što je već navedeno, stručno mišljenje vještaka potvrđuje da je svjedokinja žrtva silovanja što je konzistentno sa ostalim dokazima izvedenim u toku pretresa.

Vijeće je sa posebnom pažnjom cijenilo svjedočenje oštećene A, njeno držanje pred Sudom i njen odnos prema onome što se desilo. Oštećena iznosi jasno i detaljno sve okolnosti inkriminiranog događaja. Ona opisuje način na koji se optuženi ponašao prema njoj kao i prijetnje koje je izrekao i način na koji ih je fizički demonstrirao, kako ju je ošamario, te kako je poduzeo čin silovanja. Ona opisuje i svoje teško psihičko i fizičko stanje nakon ovog događaja. Svjedokinja se također sjeća prijetnje optuženog pri njegovom odlasku iz sobe, kada joj je rekao „nemoj da govoriš ništa o ovome jer ću te ubiti, sigurna budi“.

Nesporno da je situacija u kojoj se osoba A našla kod nje izazvala ogroman strah i strepnju za život, te da ju je optuženi upotrebom sile odnosno prijetnje direktnim napadom na njezin život i tijelo, prisilio na seksualni odnos.

Činjenica da se osoba A odmah nakon okončanja sukoba javila u centar „Medica“ kao i to što je već tada rekla ime silovatelja dodatno potvrđuje zaključak Suda da je ono što je ispričala u potpunosti osnovano, te da teza odbrane da je oštećena u stvari željela da ima seksualni odnos sa optuženim, pa zato iskoristila priliku kada je bila zatvorena u Domu kulture, nema apsolutno nikakvog utemeljenja u izvedenim dokazima.

Vijeće je dalje imalo u vidu da je osoba A porodična žena koja ima i djecu. Činjenica da je dugo u sebi krila ono što joj se desilo upravo je, prema mišljenju vijeća, logična reakcija osobe koja ima porodicu. Oštećena je tokom svjedočenja opisala veliki broj činjenica i

detalja (vezano za inkriminirani događaj) među kojima nema kontradiktornosti. Ona svjedoči o svom strahu, bolu i poniženju koje je doživjela, a vijeće nalazi njeno držanje pred Sudom iskrenim i njen opis događanja iz ove tačke konzistentnim. Nadalje, vijeće cijeni da oštećena A nema bilo kakav motiv da inkriminiše optuženog i sebe izlaže učešću u ovakvom postupku pred Sudom, što je za nju svakako predstavljalo dodatno stresno i mukotrpno iskustvo.

Optuženi je, čineći silovanje, postupao iz direktnog umišljaja i to kao individualni izvršilac, u toku postojanja oružanog sukoba između oružanih snaga HVO i Armije BiH na području općine Vitez.

Imajući u vidu sve navedene okolnosti, vijeće cijeni da je Ante Kovać individualno odgovoran za silovanje iz člana 173. stav 1. tačka e) KZ BiH. Vijeće zaključuje da je optuženi počinio navedenu radnju sa direktnim umišljajem, svjestan radnji koje čini i voljan da ih poćini, a što proistiće iz cjelokupnog njegovog postupanja i djelovanja u kritiĉnom periodu.

Na osnovu svih analiziranih dokaza, prethodno navedenih, vijeće je donijelo odluku kao u izreci ove presude. Kada su u pitanju ostali izvedeni dokazi, vijeće ih je cijenoilo ali nalazi da nisu u odlučujućoj mjeri uticali na odluku.

5. Odmjeravanje kazne

Prilikom odmjeravanja kazne, vijeće je imalo u vidu, između ostalog, odredbe člana 2. KZ BiH prema kojima se vrsta i raspon kriviĉnopравниh sankcija zasniva na neophodnosti primjene kriviĉnopravne prinude i njenoj srazmjernosti, jaćini opasnosti za osobne slobode i prava ĉovjeka, kao i druge osnovne vrijednosti, što određuje svrhu kriviĉnog zakonodavstva koja se sastoji u zaštiti određenih individualnih i općih vrijednosti, kao i određivanju naćina ostvarivanja te zaštite. U tom kontekstu potrebno je uzeti u obzir elemente koji se odnose na ovu svrhu, odnosno patnju direktnih i indirektnih ųrtava predmetnih kriviĉnih djela, te ĉlanova njihove obitelji i njihove zajednice, kao i ućešće optuženog Kovaća u izvršenju konkretnih kriviĉnopравниh radnji.

Odredbama člana 39. KZ BiH propisana je opća svrha propisivanja i izricanja kriviĉnopравниh sankcija, koja se sastoji u suzbijanju protivpravnih ponašanja kojima se povrijeđuju ili ugroųavaju temeljne opće ili individualne vrijednosti. Prema odredbama ovog člana, svrha kaųnjavanja se sastoji u izraųavanju društvene osude ućinjenog djela, uticaju na ućinioca da ubuduće ne vrši kriviĉna djela, uticaju na druge da ne ĉine kriviĉna djela, te uticaju na svijest građana o pogibeljnosti kriviĉnih djela i opravdanosti kaųnjavanja, ĉime se preventivno utiće na svijest građana o potrebi poštivanja zakona. Odmjeravanje kazne za ućinjenje određenog kriviĉnog djela, u odnosu na poćinioca tog djela, upravo se vezuje za ostvarivanje svrhe kaųnjavanja.

Pravednost kao zakonski uslov se također mora uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne, kao i konkretne okolnosti ne samo kriviĉnog djela, nego i njegovog poćinioca (kako je to već navedeno). Zakon predviđa dva cilja koji su relevantni za lice koje je osuđeno za kriviĉno djelo: uticaj da ubuduće ne ĉini kriviĉna djela (ĉlanovi 6. i 39. KZ BiH) i preodgoj (ĉlan 6. KZ BiH). Preodgoj nije svrha koju je predvidio samo KZ BiH, već je to jedina svrha kaųnjavanja koju priznaje i izriĉito zahtijeva međunarodno pravo o ljudskim pravima kojeg se sud mora pridųržavati. Ćlan 10. stav 3. Međunarodnog pakta o građanskim i

političkim pravima glasi: „Kazneni režim obuhvata postupak sa osuđenicima čiji je glavni cilj njihovo popravljajanje i socijalna rehabilitacija“.

Rukovodeći se ciljevima opće i specijalne prevencije, vijeće je imalo u vidu sve „okolnosti koje utječu da kazna bude manja ili veća“ prema članu 48. stav 1. KZ BiH.

Vijeće nalazi da su otežavajuće okolnosti u ovom konkretnom slučaju status optuženog, broj oštećenih lica (lica koja su bila zatvorena u zatočeničkim logorima), zatim broj krivičnopравnih radnji silovanja, kao i posljedice po žrtve silovanja i činjenica da je osoba B u vrijeme kada je silovana bila maloljetna.

Naime, vijeće je, kako je naprije obrazloženo, utvrdilo da je optuženi Ante Kovać, u inkriminisanoj periodu, u svojstvu zapovjednika brigadne Vojne policije “Viteške brigade”, počinio gore opisane krivičnopравne radnje. Žrtve njegovih postupaka su civili bošnjačke nacionalnosti u većem broju, odnosno preko 250 lica koji su protuzakonito lišeni slobode i zatvoreni u zatočeničke objekte navedene prethodno. Osim toga, optuženi je lično odgovoran za silovanje dvije ženske osobe bošnjačke nacionalnosti, od kojih je jedna bila maloljetna. Vijeće podsjeća da je optuženi krivičnopравne radnje počinio u svojstvu zapovjednika Vojne policije, znači osobe koja je bila u poziciji da donosi odluke i sprovodi ih. Optuženi Ante Kovać je i sam aktivno učestvovao kao neposredni izvršitelj krivičnih djela (na način kako je to ranije obrazloženo) za koje je oglašen krivim.

Činjenica da je određeni broj svjedoka naveo da im je optuženi pomogao (vezano za tačku 1. optužnice) jesu okolnosti koje je vijeće imalo u vidu kao olakšavajuće. Međutim, po ocjeni vijeća, navedene okolnosti nisu odlučujućeg značaja, imajući u vidu da optuženi nije poduzeo ništa da zaustavi protuzakonito zatvaranje muškaraca bošnjačke nacionalnosti u općini Vitez, kao i njihovo odvođenje na prisilni rad na kopanju rovova na linijama razgraničenja između suprostavljenih vojnih snaga HVO i Armije BiH. Nadalje, vijeće je kao olakšavajuću okolnost cijeniло činjenicu da je optuženi porodičan i otac troje djece i da do sada nije osuđivan. Ponašanje optuženog tokom suđenja je bilo primjereno i ispunilo je očekivanja vijeća, te ga vijeće nije cijeniло ni olakšavajućim ni otežavajućim faktorom.

Vijeće cijeni da u konkretnom slučaju ne postoje razlozi iz člana 49. KZ BiH koji bi predstavljali osnov za ublažavanje kazne.

Imajući u vidu utvrđeno činjenično stanje i nastale posljedice, kao i uzročnu vezu između istih, vijeće je optuženog oglasilo krivim, te mu izreklo kazne zatvora u trajanju od 13 (trinaest) godina. Prilikom određivanja vrste i visine krivične sankcije, vijeće se rukovalo odredbama člana 39. KZ BiH, uz uvjerenje da je izrečena kazna srazmjerna težini počinjenog krivičnog djela, kao i stepenu krivične odgovornosti optuženog. Nadalje, vijeće smatra da će se izrečenom kaznom dovoljno uticati na optuženog Kovaća da ubuduće ne vrši krivična djela, te da će se time postići i cilj generalne prevencije. Na kraju, vijeće nalazi da će se izrečenom kaznom uticati i na svijest građana o pogibeljnosti krivičnih djela i pravednosti kažnjavanja učinitelja.

6. Odluka o pritvoru

Optuženom se u skladu sa članom 56. KZ BiH u izrečenu kaznu uračunava i vrijeme koje je proveo u pritvoru po rješenju Suda, počevši od 30.01.2008. godine, pa nadalje.

7. Odluka o troškovima krivičnog postupka

Budući da je optuženi oglašen krivim za sva djela za koja ga tereti optužnica, vijeće ga, na osnovu člana 188. stav 1. ZKP BiH, obavezuje naknaditi cjelokupne troškove krivičnog postupka, a o visini troškova odlučuje se posebnim rješenjem po pribavljanju podataka. Vijeće je pri tome imalo u vidu da niko od stranaka u ovom postupku nije dokazao činjenice iz člana 188. stav 4. ZKP BiH koje bi dovele do oslobađanja optuženog dužnosti naknade troškova krivičnog postupka.

8. Odluka o imovinsko-pravnom zahtjevu

Oštećeni Ćazim Ahmić, Senad Hidić, Nadžija Pekmić, te svjedoci A, B i D su podnijeli imovinskopravni zahtjev tražeći nadoknadu štete koja im je načinjena uslijed počinjenog krivičnog djela optuženog. Obzirom da bi odlučivanje o takvom zahtjevu znatno odugovlačilo ovaj postupak, vijeće je u skladu sa članom 198. stav 2. ZKP BiH navedene oštećene sa imovinskopravnim zahtjevom uputilo na parnicu. Oštećeni Enver Karajko se sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom, u skladu sa članom 198. stav 2. ZKP BiH, također upućuje na parnicu.

Shodno svemu navedenom, vijeće je donijelo odluku kao u izreci presude.

Zapisničar

Lejla Konjić

**PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA
Šaban Maksumić**

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog opravka presude.